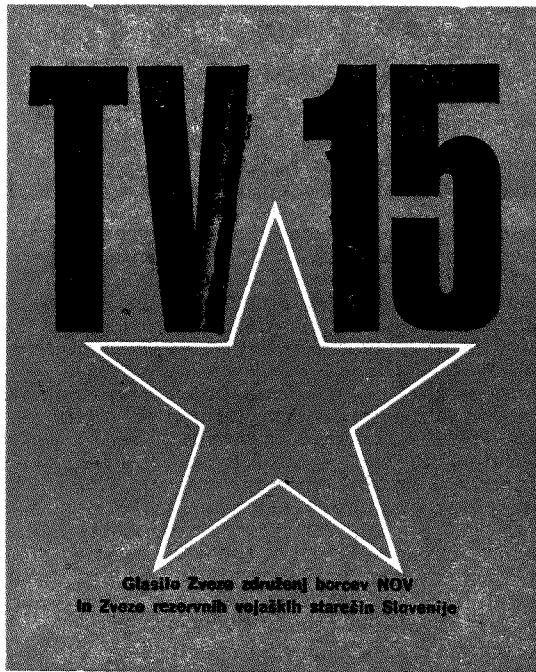

Št. 23 ● 16. junija 1977 ● Leto XV

Promet proti obrambi

V razpravah nemalokrat poudarjamo, da je prometna varnost, ali drugače povedano, zaščita človeških življenj, del področja — imenovanega ljudska obramba in družbena samozашčita. Če tej ugotovitvi dodamo podatek, da je samo v lanskem letu okrog šeststo ljudi izgubilo življenja na naših cestah in da imamo na tisoče invalidov, žrtev prometa, med njimi precej mladih ljudi, se lahko vprašamo ali ni stanje v našem cestnem prometu zaskrbljujoče! In če se v problem malce poglobimo, pridemo do spoznanja, da so malomarneži, alkoholiki in objestneži za volanom pravzaprav mirnodobni morilci. Njihovo početje ni brez vpliva na naše vojne in druge načrte, kajti med tolikimi lanskeletnimi žrtvami, pa naj gre za mrtve ali invalide, je vsaj polovica tistih, na katere je naša ljudska obramba tako ali drugače računala.

Tudi ko govorimo o humani, prometni ali tehnični kulturi moramo žal ugotoviti, da je dovršen del naših voznikov s temi pojmi in pojmovanji enostavno skregan. Zgovorne priče so ne samo našteje žrtve prometa, ampak tudi vozila. Na lanskeletnih tehničnih pregledih je bilo v naši republiki evidentiranih približno 400.000 različnih motornih vozil. Nekaj manj kot polovico so kontrolno-tehnični organi zaradi grobih tehničnih in za promet nevarnih pomanjkljivosti morali za določen čas izločiti iz javnega prometa. Gre torej za 130.000 vozil, ki bi verjetno progresivno vplivala na število lanskeletnih žrtev. Med njimi niso le osebni avtomobili, pač pa tudi tovornjaki in celo — avtobusi!

In kaj zdaj?

Dejstvo je namreč, da prometni organi niso vsega zmožni, jasno pa je tudi to, da so naše obrambne priprave dokaj odsotne na področju cestnega prometa, čeprav ta neusmiljeno križa vojne in druge načrte, juriša na družbeno samozashčito in redči naše obrambne vrste! Zato bi morda analiza prometnih nesreč z obrambne plat razgrnila tudi drugo in zaenkrat manj znano plat problema, imenovanega cestni davek.

B. J.

V sredo, 15. junija se je začelo v Beogradu srečanje delegacij 33 evropskih dežel, ZDA in Kanade, ki so na helsinškem vrhu, kjer so jih zastopali šefi držav in vlad 1. avgusta 1975, podpisali sklepno listino konference o varnosti in sodelovanju v Evropi.

Spomenik, ki opominja

Tako kot vsako leto, so se tudi letos zbrali pri spomeniku na Ljubelju, tem lepem alpskem koščku slovenske zemlje, nekdanji politični zaporniki, interniranci in izgnanci. Spominjali so se slavnih dni naše zgodovine, znanih in neznanih junakov, ki so žrtvovali svoja življenja za našo zmago — za našo svobodo. Na tem mestu so v letih 1943—1945 trpeli in umirali predstavniki skoraj vseh narodov Evrope.

Kot so Francozi, Poljaki, Italijani, Rusi in tudi nekateri Jugoslovani trpeli v taborišču na Ljubelju ter pod terorjem krutih nacistov vsi izmučeni in sestradani gradili predor, so v Franciji pod enako težkimi pogoji trpeli in gradili predor naši slovenski interniranci. To je bil tudi povod, da se je občina Tržič pobratila s francoskim mestom St. Marie.

Da bi se vsem tem žrtvam oddolžili z večnim spominom nanje, so bili leta 1972 urejeni kletni prostori — ostanek nekdanjega taborišča. V njih so vzdane spominske plošče

vsem osrednjim taboriščem in zaporom po vsej Evropi. Opominjajoč spomenik, ki mimoidoče opozarja na grozote, ki jih je nemški nacizem počel v drugi svetovni vojni, je nastal že leta 1954, po zamisli in načrtih prof. inž. Borisa Kobeta.

Na sobotni slovesnosti je zbranim spregovoril Alojz Bukovac, predsednik komisije za nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije. Med drugim je izrekel tudi začudenje in protest proti ravnanju avstrijskih oblasti, ki dovoljujejo shajanje sudetskih Nemcev in pripadnikov nekdanjih esesovskih formacij.

Po slovesnosti, ki jo je obogatil bogat kulturni program in na kateri si je lahko približno dva tisoč ljudi ogledalo spominsko razstavo, delo nekdanjih zapornic iz Ravensbrücka, so prisotni poslali protestno pismo v zvezi z neljubimi dogodki v sosednji Avstriji.

S. T., B. B.

od torka do torka

Sreda, 8. junija 1977

Na večdnevni uradni obisk v našo državo je prišel predsednik Sirske arabske republike Abdul Rahman Hleifavi.

Predsednik Tito je v Beogradu sprejel generalnega sekretarja konference OZN za irgovino in razvoj Gamanija Coreo.

V Oslu je predsednik norveške vlade Odvar Nordli sprejel predsednika zvezne konference SZDL Jugoslavije Dušana Petrovića.

Cetrtek, 9. junija 1977

Papež Pavel VI. je sprejel prvega sekretarja komunistične partije Madžarske Janosa Kadarja, kar naj bi pripomoglo k normalizaciji odnosov med državama in med državo in cerkvijo na Madžarskem.

V Beogradu je bilo posvetovanje predstavnikov organizacij ZKJ glavnih mest republik in pokrajin o idejno političnem usposabljanju in marksističnem izobraževanju.

Petek, 10. junija 1977

Tovariš Tito si je z ženo Jovanko ogledal gradbišče avtoceste »Bratstvo in enotnost« na odseku od Beograda do Malega Požarevca.

V Beograd je prispela Stafeta razorožitve, ki je 17. aprila krenila iz Helsinkov, izročili pa jo bodo udeležencem beograjske konference.

Založniško podjetje »Jugoslovanska stvarnost« je izdalo knjigo »Tito o miru, varnosti in sodelovanju v Evropi«.

Sobota, 11. junija 1977

Iz Avstrije se je vrnila komisija ZIS, ki je na Koroškem ugotavljala stanje partizanskih grobov in grobišč.

V Celju je bilo sedmo republiško tekmovanje ekip prve pomoči.

V Kumrovcu se je končal dvodnevni seminar »Titoova misel in delo — trajen vir zamisli, doktrine in strategije vseljudske obrambe«.

Ponedeljek, 13. junija 1977

Na seji CK ZKJ so obravnavali gradivo »Temelji političnega sistema socialistične samoupravne demokracije«. Uvodne besede je povedal tovariš Edvard Kardelj.

Na povabilo predsednika ZIS Veselina Djuranovića je na večdnevni uradni in prijateljski obisk v našo državo prispel predsednik norveške vlade Odvar Nordli.

V Bruslju se je začelo tridnevno srečanje partij zahodnoevropskih držav.

Torek, 14. junija 1977

V Spaniji so danes, prvič po enainštiridesetih letih, splošne volitve.

Ustaški teroristi so v New Yorku napadli zgradbo stalne misije SFRJ pri Združenih narodih in zasedli del zgradbe.

Zborovanju ukradenih otrok na rob

Prav je, da na ta grozodejstva še in še opozarjamo

Izpod peresa tovarišice Reismanove — v sestavku, ki ste ga objavili v TV 15 22. aprila 1977, se nam obujajo kruti udarci, ki jih je naše prebivalstvo doživljalo v Makolah in v drugih krajih naše lepe Stajerske. Treba je pibiti, da so se esesovski morilci kar kosali med seboj, kdo bo pomoril več naših zavednih ljudi. Selili so ljudi iz vse Slovenije, jih v zaporih mučili, streljali. Od domov so odgnali moške, žene, fante, onemogle starce pa tudi otroke. V kolikor jih zločinski morilci niso pomorili na domovih, so jih odpeljali v mariborske zapore, v celjski Pisker, v Begunje... Domove so izropali. Pa jim to še ni bilo zadosti. Požigali so domačije. V taboriščih, zaporih se je mučenje ljudi nadaljevalo. Mnogo jih je končalo v krematorijih.

Prav je, da na ta grozodejstva še in še opozarjamo!

Osebnost pa bi rad še na nekaj opozoril. Ni mi prav, če pišemo, da je ta in ta v taborišču umrl. Prav

Naši otroci so doživeli vojne strahote

nobeden ni v taborišču umrl, pač pa je bil od mučenja, stradanja umorjen. To je zgodovinska resnica. Zločini okupatorjev in njihovih pomagačev so se vrstili po vsej Jugoslaviji... Dokazov je več kot dovolj. Zeleti je, da se le-ti še odkrivajo, da se piše o njih, predvsem v borčevskem glasilu. Tudi znaninci morajo vedeti za vse, kar se je dogajalo na naših tleh med vojno, med narodnoosvobodilnim bojem.

JAKOB DEBELJAK
Ul. Pariške komunne 7
p. Maribor

V imenu zgodovinske točnosti

Odmev na sestavek »Prvi slovenski partizani na Koroškem«

V 16-17. številki »TV 15« ste objavili moj sestavek »Prvi slovenski partizani na Koroškem«, za katerega mi je podatke posredoval tovariš Milan Urh-Marko. Ker tonejo točni podatki zaradi oddaljenosti dogajanja vse bolj v pozabo, sem v zadnjem odstavku zapisa prosil vsakogar, ki kaj ve o tem, za točno pojasnila, ki bi dopolnila moj zapis. In res sem dobil pismo z Jesenic od tovariša Ivana Vovka-Zivana, ki ureja muzej na Jesenicah in ima tam zbornik narodnoosvobodilnega boja tega kraja!

Zato prosim, da to pismo objavite med »utrinki in odmevi« v celoti!

»1. Milan Urh-Marko se pri vstopu v narodnoosvobodilno vojsko ni vključil v Cankarjevo četo. Ta

je obstajala izključno le v letu 1941 in sicer do 5. 8. 1941, ko je bil na Jelovici ustanovljen Cankarjev bataljon. Ta je operiral na Gorenjskem do končnih bojov v Dražgošah, nakar je bil v januarju 1942 razdeljen po četah. V juniju leta 1942 so s prihodom nekaterih borcev ljubljanske pokrajine ponovno organizirali na tem področju dva bataljona. Prvi bataljon Gorenjskega odreda je imel operativno področje pod Stolom in si je lokalno ponovno nadel vzdevek Cankarjev bataljon, drugi bataljon Gorenjskega odreda pa je operiral na Pokljuki in se ga je lokalno oprijel vzdevek Prešernov bataljon. Oba bataljona so v oktobru leta 1942 odpoklicali na Jelovico. Tam so izvedli reorganizacijo obeh bataljonov iz razloga, ker so nekateri borci, poslani iz Dolomitov, šli nazaj pod italijansko okupacijo. Kljub temu sta bila ponovno ustanovljena dva bataljona. Zdaj je imel prvi bataljon Gorenjskega odreda operativno področje na Jelovici in so ga zato nekateri imenovali tudi Jelovski bataljon. Operativno področje na Pokljuki in pod Stolom so dodelili drugemu bataljonu Gorenjskega odreda in ker se je le-ta v glavnem zadrževal na Pokljuki, je dobil lokalno ime oziroma vzdevek Poključski bataljon. Slednji je imel v sestavi tri čete. Dve sta operirali na Pokljuki, ena pa pod Stolom, ki je en svoj vod pomaknila nad vas Planina pod Golico in se ga je oprijel vzdevek Goliški vod. Komandant bataljona je bil spočetka res morda Seidler, pozneje pa vsekakor Jože Žirovnik-Mičo iz skupine ljubljanskih borcev. V eno izmed čet Poključskega bataljona se je torej vključil Marko, a nikakor v Cankarjevo četo!

Izbrani borci Koroške čete so prestopili bivšo jugoslovansko-avstrijsko mejo prav na sedlu Medji dol, ker kraja Medvednik ni na tukajšnjem področju.

»2. V akciji v Bistrici v Rožu, kjer sem kot vođa tudi osebno sodeloval, smo odpeljali 40 mladih Rusov, ki so bili tam na prisilnem delu. Le tu, na naši strani, je bilo nekaj kar kmalu ujetih. V tej akciji ni padel prav noben partizan, saj je akcija potekala nemoteno in do streljanja sploh ni prišlo. Sem je pripovednik pomotoma zmešal Vinka Mosserja-Zvončka, ki je padel kot prvi koroški partizan nekoliko pozneje, točneje 17. 7. 1943!

3. Vodnika, ki ni bil Zarko, temveč Franc Kavčič-Tomo, je ustrelil iz zasede ali točneje iz lovskega »štanta« lovec Duler s Koroške! Gestapovskega vrtnjence Antona Razingerja-Strica z Jesenic so po aretaciji pripeljali v Gorenjski odred, tam zasliali in justificirali, kar je razvidno tudi iz ohranjenih dokumentov v zborniku.

4. Koroška četa je bila po stalnem zasledovanju in preganjanju končno dne 23. 7. 1943 napadena nad Ajdno nad vasjo Potoki in tam tudi končno razbita. Ob napadu so padli borci te čete Julij Obermajer-Bobi iz Žirovnice, Adolf Repe-Tilen iz Spodnjih Gorij in Peter Rupar-Pero iz Jesenic, ranjenca pa sta bila Ivan Vaber-Nace iz Spodnjih Gorij in Jože Poljanšek. Peter Gregorčič torej ne obstoja. Datum napada na Ajdno je povzet iz nemškega poročila.

Na koncu tega pisma naj omenim, da osebno nisem bil v tej enoti. Podatke posredujem iz topografije. V glavnem jih je prispeval borec te enote, Franc Mulej-Suljo. Tako imam seznam te enote s tridesetimi borci, kar je zelo blizu pripovedi tovariša Marka.

Vemo, da so taki zapisi zgodovinskega pomena in da se vsi borci ne spominjajo točnih datumov in men soborcev, kajti čas se odmiha, dnevnikov si pa borci sami tudi niso pisali in četudi so jih, se je večina njih izgubila. Zato se tovarišu Ivan Vovku-Zivanu javno zahvaljujem za njegov prispevek! Milan Urh-Marko pa menda tudi ne bo užaljen za ta popravek njegove pripovedi. Saj iščemo le čim bolj točne podatke in en sam tega skorajda več ne zmore.

JOZE AMBROŽIĆ
Poljščica 21
p. Zgornje Gorje

»Smrt v Brdih«

Prav je, da je naš Ogarev poslal ploščo »Smrt v Brdih« tedaj še živeči pisateljici Cesirini Fiori v Rim! Napravil je zelo plemenito gesto, saj se je z njo oddolžil italijanski tovarišici — pisateljici, ki se je s svoje strani v svoji knjigi spomnila na sotrpina, Slovenca, tovariša Srebrnič. Vem, da je milina te naše prelepe in žalostne pesmi »Smrt v Brdih« prevzela in ganila resnično le njo, ženo, ki je sama kot človek preizkusila fašistično gorje in da takih ljudi zunaj naše meje ni ravno na pretek. Zato sem najbolj vesel, če pesem »Smrt v Brdih« živi med nami, doma. Saj je menda ni viže, med najlepšimi partizanskimi, ki bi človeka bolj dregnila v srce... »Smrt v Brdih« je lahko samo ena! Samo ena — tako pravim — kot je bila samo ena tudi neugnana želja po svobodi, za katero se je junaško žrtvovalo na desetisoče naših najboljših primorskih sinov, s te in z onstran neke meje. Njim naj ta pesem odmeva in nam preživelim, ki bomo nad njimi vse dotlej, dokler nam bo, partizanom, grenko solzo utrniti v spomin.

DANILO STUBELJ-KAROLČEV,
Trst, Opčine

Skupščina ZZB NOV občine Jesenice

Zadnjo soboto v maju je imela občinska organizacija ZZB NOV Jesenice v domu Franca Rozmana v Gozd — Martuljku svojo letno skupščino, na kateri so borci ocenili štiriletno delo in sprejeli nove naloge za prihodnje obdobje. Razen delegatov so se skupščine udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij in občinske skupščine, predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ter predvojni revolucionar in delegat na ustanovnem kongresu KPS tovariš Vencelj Perko. Takoj na začetku je predsednik občinske skupščine Slavko Osredkar, izročil štirim aktivistom visoka priznanja.

Poročilo o delu občinske organizacije so borci dobili že po pošti, dodatne informacije pa je dodal doseganji predsednik Franc Konobelj. Ugotovil je, da so bili skoraj vsi člani borčevske organizacije politično delavni, kar se je še posebej pokazalo v krajevnih organizacijah ter pri organiziranju vseh struktur splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite.

V poročilu je bilo zelo obširno prikazano razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOV. Slednje je bilo tudi povezano z dejavnostjo v odborih splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Tako so pohodi mladine na Pristavo in Stol že presegli začetne okvire, pohod na Stol pa je že prerasel regionalne meje, saj prihajajo udeleženci skoraj iz vse Slovenije. Vsako leto se udeležijo lepo število borcev in mladine komemoracij v Svecah na Koroškem, kjer je pokopan narodni heroj Matija Verdnik-Tomaž. Borci so se udeležili tudi odkritja spomenika na Robežu, kar dokazuje dobre stike z zamejstvom. Odbor koroških borcev sodeluje tudi s kulturnimi organizacijami onstran meje, zadnje čase pa tudi s protifašisti na Dunaju. Posebna pozornost je bila namenjena tudi praznovanju dneva borcev, zborom gorenjskih aktivistov OF in srečanjem borcev slovenskih železarn. V tem obdobju so bila odkrita tudi neka-

tera nova spominska obeležja in spomeniki v Mostah, Javorniku, na Vogarju v Bohinju, na Golici in na Suhem sedlu.

Socialno zdravstvena problematika je sicer usklajena z zakoni, vendar se še vedno pojavljajo nekatera neresena vprašanja. Nekateri borci s priznanim dvojno delovno dobo ne živijo v dobrih razmerah, zato bodo vse anketirali, še posebej družine, ki živijo samo od ene pokojnine. Tudi zdravstveno stanje borcev, nekdanjih zapornikov in internirancev je vedno slabše, zato je to vprašanje vse bolj prisotno. Še vedno je veliko borcev, ki še niso bili nikoli na okrevanju, čeprav bi bili tega zelo potrebni. Dispanzer za borce je sicer naredil prve korake, saj so pregledani skoraj vsi borci, vendar dalje od pregledov niso prišli.

Na skupščini so spregovorili tudi o nekdanjih zapornikih in internirancih, ki se aktivno vključujejo v družbeno dejavnost, vendar še mnogi nimajo urejenega gmojnega stanja in ne prejema potrebnih družbene pomoči.

Posebej je bilo prikazano delovanje združenj borcev in poudarjeno, da je večina zelo aktivna. Zelo dobro skrbijo za spomenike in spominska obeležja, organizirajo razne pohode in tekmovanja ter gojijo tesne stike s pobrateni krajevnimi skupnostmi v drugih občinah.

Na skupščini ZZB NOV Jesenice so

spregovorili tudi o ponovnem vključevanju v članstvo ZK bistih, ki so bili izključeni ali pa so iz kakršnihkoli vzrokov sami izstopili. Beseda je stekla tudi o klimatskem zdravljenju borcev, česar so mnogi zelo potrebni, vendar jim materialno stanje tega ne dopušča.

Borci so spregovorili tudi o delu v prihodnje in sklenili, da bo moralo biti delo bolj načrtno. Vse pozitivne izkušnje morajo prenašati na vse strukture prebivalstva in s svojimi izkušnjami obogatiti splošno politično dejavnost. Posebno pa je treba razvijati tovarštvo. V posebni resoluciji je skupščina zahtevala, da je treba vojnega zločinca Druschkeja izročiti našim sodnim oblastem, da bi bil tako pravično kaznovan za zločine, ki jih je storil. Pridružili so se tudi resoluciji Društva upokojencev iz Javornika o zadnjih ukrepih avstrijske vlade proti koroškim Slovincem. Obsodili so tudi namero, da bi esesovcem v bližini Pliberka postavili spomenik, ker je to blatenje našega narodnoosvobodilnega boja. Na skupščini so spregovorili o letošnjih jubilejih tovariša Tita, partije in borčevske organizacije. V zahvalnem govoru je novi predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice tovariš Jože Uličar poudaril vlogo ZZB v celotnem družbenem si stamtu.

LUDVIK AMBROZIC

Dvoje visokih odlikovanj

Dne osmega junija je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, tovariš Janko Rudolf, izročil dve visoki odlikovanji. Z redom zaslug za narod z zlato zvezdo sta bila ob šestdesetletnici za dolgoletno uspešno družbeno politično delo odlikovana tovariša Stanislav Runko in Franc Vrhovšek.

Tovariš Stanislav Runko je rojen v napredni delavski družini in se je že pred vojno vključil v napredno delavsko gibanje. Leta 1942 se je vključil v varnostno obveščevalno službo in s tem pokazal svoj odnos do okupatorja in osvobodilnega gibanja slovenskega naroda. Leta 1942 je bil sprejet v KPJ, vendar je bil še isto leto interniran. Po kapitulaciji Italije se je takoj vključil v NOV in VOS. Na vodilnih položajih te organizacije je ostal vse do leta 1963. Do leta 1969 je delal v republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, nato pa je odšel v pokoj in postal svetovalec skupščine SR Slovenije.

Tovariš Franc Vrhovšek izhaja iz revne kmečke družine in je prehodil pravo pot proletarca. Ob razpadu stare Jugoslavije se je takoj vključil v napredno gibanje in že zgodaj spomladi stopil v NOV. Že leta 1942 je bil znan med slovenskimi partizani kot komandir 1. čete 2. bataljona Zapadnodolenjskega odreda pod imenom »komandir Čičarka«. Kmalu je bil v bojih hudo ranjen in se je zdravil v partizanskih bolnišnicah. Na svojo željo se je vrnil v enoto. Med NOV je bil še dvakrat hudo ranjen in je odšel na zdravljenje v Bari. Preko otoka Visa se je vrnil v Dalmacijo.

Po končani vojni je bil operativni oficir JLA v coni A. Leta 1958 je bil invalidsko upokojen, sedaj pa že dve leti dela v organizaciji ZB. Bil je tudi sekretar ZZB NOV Slovenije, vendar je moral to delovno mesto zaradi boleznih zapustiti. Tovariš Vrhovšek je bil vedno znan kot dober družbenopolitični delavec in humanist.

N. T.

Z občnega zbora ZVVI občine Izola

Invalidi v Izoli so zadovoljni

Člani zveze vojaških vojnih invalidov občine Izola so imeli 20. maja redni občni zbor, na katerem so z zanimanjem poslušali poročilo predsednika komisije za VVI tovariša Ivana Ludviga o delu komisije v letih od 1973 do 1977.

Vojaški vojni invalidi so pri družbenopolitičnem delu vključeni v organizacije ZZB NOV na terenu, zato je bilo delo komisije v preteklem obdobju vsestransko in bogato. Največ je reševala težave svojih članov, ki pa jih ni bilo malo. Že nekaj let so se namreč na občnih zbora VVI pojavljale upravičene kritike in pritožbe zaradi neurejenih razmer v referatu za vprašanja borcev NOV in VVI pri skupščini občine Izola. Člani so se pritoževali tako glede priznavanja invalidskega dodatka, postopka za povečanje stopnje invalidnosti in ortopedskega dodatka. Lani je v referatu prišlo do kadrovskih sprememb in v šestih mesecih je bilo z dobro voljo in čutom odgovornosti večina nakopiče-

nih problemov rešena. Zadovoljstvo med invalidskimi upravičenci je bilo opaziti tudi na letošnjem občnem zboru, kjer ni bilo slišati nobenih kritik. Pri tem gre največ pohvale komisiji za VVI in tudi novemu referentu za vprašanja invalidov pri SO Izola.

Komisija je v zadnjih letih skrbela predvsem za bolne in ostarele člane, reševala je stanovanjske težave in podobno. Okrog dvesto članov so obiskali na domu in jim izročili skromna darila. S pomočjo sklada za borce pri SO Izola je komisija za VVI vsako leto ob dnevu republike priredila sprejem za starše in vdove padlih borcev NOV.

Za rekreacijo svojih članov je komisija za VVI vsako leto organizirala več

izletov po Sloveniji in drugih republikah. Lani so v Tatrah v Brkinih obiskali mladinsko delovno brigado, ustavili pa so se še v Sviščakih in Gomancih ter počastili padle v vasi Lipa pri Ruji. Na drugem izletu so obiskali Bazo 20, Žužemberk, Dolenjske Toplice ter Kumrovec. Bili so še pri Urhu, v Begunjah ter se preko Vršca in Nove Gorice vrnili domov. Obiskali so tudi Plitvička jezera, Liko, Banjaluko, Jajce, Travniki, Sarajevo, Mostar, Split, Reko in Rab. Invalidi so bili z izleti zelo zadovoljni in si jih še želijo.

Invalidi so aktivno vključeni tudi v razna športna tekmovanja, ki jih prireja Invalidsko športno društvo »Ivan Regent« iz Izole, v katero so vključeni vsi invalidi, člani komisije pa delajo tudi v odboru društva.

Po vsestranski razpravi, v kateri so obravnavali predvsem vprašanje izboljšanja ortopedskih pripomočkov, sistematično zdravljenje invalidov in izrazili zadovoljstvo, da je v Izoli organizirana ambulanta za borce in invalide v okviru zdravstvenega doma Koper, je referentka za vprašanja borcev in VVI pri skupščini občine Izola navzoče seznanila s predpisi iz invalidske zakonodaje ter odgovarjala na postavljena vprašanja.

Na občnem zboru so izvolili tudi novo vodstvo komisije ZVVI občine Izola ter za predsednika ponovno izvolili tovariša Ivana Ludviga. Dogovorili so se tudi za izlet, ki bo v prvi polovici junija v Posočje.

Z občnega zbora so poslali pozdravno brzojavko predsedniku Titu z najboljšimi željami ob njegovih jubilejih.

komandant naselja Emil Radošević, o bitki na Sutjeski pa je govoril Mića Radošević. Pripovedoval nam je o srečanju s tovarišem Titom, o narodnem heroju Savi Kovačeviću, o svoji dolgi in nelahki borbeni poti.

Takšna srečanja, srečanja z borci, brigadirji — veterani, ob tabornem ognju so nepozabna.

META PRATENGRAZER

Ob tabornem ognju ...

Minulo nedeljo zvečer so brigadirji zvezne mladinske delovne akcije, ki so v Bistrici ob Sotli že od drugega junija, ob tabornem ognju organizirali srečanje občanov naše krajevske skupnosti z borci, ki so sodelovali v bitki na Sutjeski! Do 20. ure se je na igrišču za šolo zbralo kar lepo število občanov. Ko je zagorel kres, nas je najprej pozdravil

Uvoz avtomobilov za invalide

Konec maja letos je Zvezni izvršni svet izdal odlok o pogojih, pod katerimi lahko invalidi dobijo primeren avtomobil iz tujine (Ur. l. SFRJ št. 26, 20. maja 1977). Omenjeni odlok določa naslednje pogoje: invalidne osebe, ki jim je zaradi telesne okvare potrebno specialno motorno vozilo, lahko uvozijo osebno motorno vozilo s posebej skonstruirano krmično napravo, odvisno od telesne okvare invalida. Osebna motorna vozila lahko uvozijo le, če jih kupijo pri domači organizaciji združenega dela, ki se ukvarja z uvozom motornih vozil. Vozilo morajo plačati z devizami, ki jih imajo na svojem deviznem računu ali na devizni hranilni knjižici pri pooblaščenih bankah.

Carinarniki morajo predložiti potrdilo pooblaščenice banke, da so plačali vozilo res s svojega deviznega računa, ter potrdilo pristojne zdravstvene organizacije, da jim je takšno potrdilo res potrebno.

Invalidi, ki imajo takšne telesne okvare, da so vezani na invalidski voziček, so oproščeni prometnega davka pri uvozu osebnega avtomobila s pogojem, da imajo vozniško dovoljenje in avtomobil tudi sami vozijo (Ur. l. SFRJ, št. 4/76).

Invalidi s poškodovanimi spodnjimi okončinami so upravičeni tudi do avtomatskih sklopov, ki jih montira ortopedsko podjetje v Novem Sadu. Vse najnovejša informacije dobite pri referentu za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri skupščini vaše občine.

M. V.

Celica, v kateri sem bila zaprta, je bila nabito polna, tako da smo se morale menjavati celo pri spanju na vlažnem cementu. Moje ležišče je bilo ob zidu, poleg mene pa je ležalo prijazno dekle s Koroške. Razen mene in neke Notranjke so bile v zaporu samo domačinke iz okolice Celovca. Ko sem prišla med nje, sem bila precej nezaupljiva in zadržana in se tudi pozneje nisem mogla prav vziveti. Morda je bilo krivo za to njihovo občasno nemško govorjenje pa čeprav so govorile o boju partizanov proti Nemcem. Nekako sem se bala pripovedovati o svojih skrivnostih in zasliševanjih. Mislila sem, da je med njimi tudi kakšna »vrtnjenka«, saj sem take primere dobro poznala iz italijanskih zaporov. Tudi tega, da gestapo zaradi sodelovanja s partizani zapira tudi lastne državljane, nisem mogla razumeti. Do svojega prihoda v celovške zapore sem namreč mislila, da so vsi slepo predani Hitlerju in tretjemu rajhu, saj so bili tudi vsi vodje zaporov Korošci. Nekateri niti z besedo niso hoteli izdati, da so Slovenci. To so bili le plačanci. Pozneje sem spoznala, da sem bila do svojih tovarišic v zaporu krivična.

Iz te vlažne celice so me dan za dnem vodili na zasliševanja. Najraje so to storili med drugo in tretjo uro jutranje, ko je človek najbolj utrujen, zaspan in manj zbran. Največkrat so zasliševali prav mene, ker so druge že prehodile to trnovo pot. Takoj, ko so na vratih zarožljale verige, sem se pripravila. Rožljanje verig in škripanje vrat, ki so se običajno odpirala le trikrat na dan, ko so nam prinesli bedne obroke hrane, je delovalo grozeče.

Paznice v zaporu so bile Poljakinje, ženske brez trohice sočutja in usmiljenja. Ponoči so stražili moški in njihovi koraki so nenehno odmevali po hodniku. Od časa do časa so odprli linico na vratih, da so se prepičali, če res mirujemo. Neke noči so nenadoma vdrlji v celico in

ukazali vsem jetnicam (med nami so bile tudi starejše žene) naj se slečemo. Gole so nas nagnali na hodnik. Z dvignjenimi rokami in z obrazom proti zidu smo morale stati precej dolgo, oni pa so medtem razmetavali v celicah naše stvari. Pozneje smo zvedele, da so iskali radijski oddajnik, ki naj bi bil v neki celici. To se je dogajalo v času, ko so za vsako dokazano sodelovanje s partizani obsodili na smrt, obsojenca pa pustili več mesecev v negotovosti. Obsodbe so bile skoraj vsako drugo soboto. Sodniki so prihajali iz Berlina, zato smo jih imenovali »berlinarji«. Te sobote so visele nad nami kot Damoklejev meč. Vedno bolj smo hrepenele po svobodi. Ne toliko po tisti, ki je bila onstran rešetk, ampak po tisti, zaradi katere smo trpele in bile pripravljene na žrtve.

Pogosto smo se pogovarjale o partizanih. Upale smo samo na njihovo pomoč. Otožnost so večkrat razbili zvoki partizanskih pesmi. Prihajali so iz pritličnih prostorov skozi debele zidove kaznilnice. Pesmi so prepevali mladi obsojenci, ki so bili večinoma ujeti partizani. Večkrat smo se petju pridružile tudi mi. Grožnje gestapovcev nas niso ovirale. Ko smo zapele »N'mav čez izero«, so se nam zarosile oči, ob udarni. »Nabrusimo kose« pa nas je spet prevzela bojevitost in pogum. Nekateri pevce smo poznale že po glasu in si po svoje predstavljale njihove podobe. Videle jih nismo nikoli, le pogrešale smo njihove glasove, ki so izginjali drug za drugim.

Tisto decembrsko jutro ni bila sobota in to je bila moja sreča. Bil je četrtek in dva dni za tem bi morala pred »berlinarjem«.

Na poziv gestapovca sem se odpravila brez besed. V grlu sem čutila utripanje srca. Med vrati sem se zadnjič ozrla po svojih tovarišicah, ki so me nemo spremljale s pogledi in z grozo v očeh. Neka starejša žena mi je celo glasno zaželela srečo in »koraj-

„N'MAV ČEZ IZARO“ V CELOVŠKIH ZAPORIH

V zgodnjem decembrskem jutru pred dvaintridesetimi leti bi se moralo izteči tudi moje mlado življenje. Iz rahlega spanja so me prebudili trije oboroženi gestapovci in me odpeljali iz celice številka 82 v celovških zaporih. Ker so mi ukazali, da moram vzeti vse svoje stvari s seboj, sem bila prepričana, da se v celico ne bom več vrnila, kot sem se vračala po pogostih in utrudljivih zasliševanjih. Pomislila sem le na konec in na uresničitev policijskih groženj, ki sem jih slišala že šestokrat: »Ker nočeš priznati, da si povezana z banditi, bomo tudi tebe ustrelili!«

žov. Dekle, ki je ležala poleg mene, je bruhnilo v jok. Tako sem se poslovila od celice številka 82 in od svojih sošolcev.

V te celovške zapore sem prišla po ponesrečenem begu iz taborišča, v katerem sem bila že osem mesecev. Iz taborišča sem zbežala z Laro Makarovič-Kurinčič, ki je

bila, prav tako kot jaz, iz Kobarida. Bili sva že skoraj pred ciljem, ko naju je ujela nemška straža. Navodila in smer poti sva dobili od skupine, ki je že prej pobegnila iz taborišča. Med njimi je bila tudi Marija Uršič, mati Franca Uršiča-Joška, komandanta brigade Simona Gregorčiča. Za pobeg sva se z La-

ro pripravljali že nekaj časa, zbežali pa sva med zračnim napadom. Nemci so naju ujeli visoko v gozdu, ko sva že mislili, da sva rešeni. Začelo se je mučno zasliševanje. Da bi prihranila nekaj časa, sem nemškega oficirja prosila za cigareto, čeprav nisem nikoli kadila. Po dolgem obotavljanju mi jo je Nemec ponudil in jo celo prižgal.

Od naju so zahtevali, naj priznava, da sva »banditki«. V glavo mi je šinila misel. Pokazala sem na tovarišico in začela v polomljeni nemščini pripovedovati, da jo je zelo strah alarma in bombardiranja. Da bi jih še bolj prepričala, sem zamahnila z roko, češ da se ji malo blede, in da sva prav zaradi nje zašli v zagato in se izgubili. Sedaj iščeva pot nazaj v taborišče. Zahtevali so dokumente, ki pa jih seveda nisva imeli. Po dolgem zasliševanju, ko so dobili najine natančne podatke, so naju napotili proti taborišču. Pospremili so naju do zadnjega ovinka, nato pa nagnali naprej. Noge so se nama šibile in komaj sva prišli do taborišča. Znova si nisva upali pobežati.

Tudi v taborišču sva se izgovarjali le na Larino bolezen in tudi takrat nama je uspelo. Verjeli so, vendar je nesreča hotela, da je ista partizanka Maro in njeno sestro Slavko iz Kobarida, ki sta nosili pismo z mojim naslovom in natančno narisano potjo, po kateri bi morali z Laro bežati med partizane. Njima je kakšen mesec prej uspelo zbežati iz taborišča. Zarisan pot je bila tista, na kateri so naju z Laro ujeli Nemci.

V jutranjih urah so v baraku vdrlji oboroženi Nemci. Ko sem med policisti spoznala tistega, ki mi je dal na begu cigareto, sem takoj vedela, da se je moralo nekaj zgoditi. Kmalu so naju z Laro, ob oboroženem spremstvu na kamionu, odpeljali na komando gestapa v središče mesta. Na prvem zaslišanju sem zvedela, kaj se je zgodilo prejšnje

noč. Pokazali so mi tudi pismo, ki pa ga nisem brała, ampak sem le razmišljala, kako naj se branim. Odločila sem se, da bom zanikala, da karkoli vem o partizanih in o partizanki Marii.

Po prvem, za Nemce neuspelem zasliševanju, so me zaprli v celico številka 82, Laro pa v številko 78. Na drugo zaslišanje so pripeljali prevajalca, nekega Italijana, ki je bil zagrizen fašist. Že ob prvem srečanju me je ozmerjal, da sem izdajalka italijanskega naroda, ker sem bila rojena pač pod takratno Italijo. Med zasliševanjem svojih prvotnih trditev nisem spremenila, zato me je prevajalec večkrat tudi udaril. Med zasliševanjem so mi bile vedno v mislih besede neke koroške matere: »Govori vedno isto, kljub grožnjam. Verjetno mi je to tudi rešilo življenje. Zaradi moje odločnosti je postajal prevajalec vedno bolj nervozen in nasilen. Ko sem mu rekla, da je umazani fašist in izdajalec, me je tako udaril, da sem za nekaj trenutkov izgubila zavest.

Zasliševanja so se ponavljala. Na zadnjem me so odslužili z grožnjo, da me čaka »šus« kot tudi druge dve partizanki. Smrti se bom rešila le, če bom vse priznala. In ko so tistega decembrskega jutra prišli pome, sem takoj pomislila na konec. Toda usoda je hotela drugače. Na koncu hodnika je bilo že zbranih več zapornikov in zapornic. Med njimi sem gledala Laro. Jetnike je pregledal šef gestapa. Ko je prišel do mene, mi je dejal, da imam srečo, ker nas ne bodo streljali, ampak gremo v kazensko taborišče v Nemčijo. Novice sva se zelo razveselili, čeprav nisem vedela, kakšno gorje naju čaka tam. Toda preživeli sva tudi to in se vrnila domov.

Po dvaintridesetih letih iskanja me je našla tudi jokojoča koroška deklica iz celice 82 — Lenka iz Moščenice na Koroškem.

DRAGA OŠNJAK-GRUNTAR

Decembra 1941. leta so se začele različne aretacije jeseniških mladincev in članov Osvobodilne fronte. Zaprti so tudi Cirilo Kozjek (sedaj poročen Curk), ki je v tistih dneh preživljala najhujše trenutke v svojem življenju.

»Že na Jesenicah me je Druschke soočil s sekretarko SKOJ, Mimico Zupan (z Javornika) in članom okrožnega komiteja KPS Marjanom Kavalarjem. Oba so ustrelili. Ustrelili so tudi mojega moža Karla Kozjeka.

Uporno sem zanikala zveze s partizani, čeprav sem bila zaupna kurirka okrožnega komiteja. V Begunjah mi je Druschke zagrozil: Če boš še jutri na zaslišanju zanikala, da si kurirka, boste ti in tvoja družina ustreljeni.

Potrta in zbegana sem se vrnila v sobo. Sedla sem v kot in razmišljala. V naši sobi je bila zaprta tudi tovarišica Vida Tomšičeva. Svetovala mi je, naj hlinim bolezen, da se bom vsaj izognila zasliševanju. Toda človek ne more po želji zboleti in dobiti vročino. Tuh-tali smo, kako naj zbolim. Odločitev med napovedano smrtjo in življenjem je bila težka. Šla sem na hodnik, kjer sem navidezno dobila omotico in padla na stopnice. Po betonskih stopnicah sem se valjala v pritličje. Na dnu stopnic sem obležala. To sta videla dva stražarja. Bila sem v »nezavesti«. Razen podplute kože in udarcev nisem imela nikakršnih posledic. Stražarja sta me odnesla v ambulanto k zdravniku dr. Šarcu. Zdravnik je zapisal, da imam pretres možganov. To seveda ni bilo res, kar je vedel tudi dr. Šarec, ki je, če je bilo le mogoče, z napačnimi diagnozami reševal zapornike.

Vrnili so me v sobo. Ležala sem za zidom in skušala dajati vtis, da sem zblaznela. Ničesar se nisem hotela več spomniti. Naslednji dan so prišli gestapovci in me poklicali na zaslišanje. Tedaj so vse tovarišice potrto izjavile, da

Zakaj je Cirila Kozjek (Curk) v zaporu »zblaznela«

ZADNJA URA

Kako zagrizen je bil ta od Slovencev najtesnejši Druschkejev sodelavec je razvidno iz objavljene slike. Andrej Noč drži za pas, s katerim ima za vrat zvezanega partizana ali aktivista, čeprav ima slednji že zvezani roki in je razorožen. Prizor ga tako razveseljuje, da se smehlja in gleda v gestapovca. Kdo od bralcev pozna tega nesrečnega fanta na sliki? Fotografirano je nekje ob potoku. Tudi gestapovec na nasprotni strani je na več fotografijah. Kdo je?

O teh dogodkih Noč ne pripoveduje. Molči kot njegov šef Druschke. Oba sta »izgubila« spomin.

imam pretres možganov, da nobene ženske v sobi več ne poznam, da se mi je zmešalo. Posebno marljiva v prepričevanju je bila Ela Treven z Javornika, ki je razmeroma dobro obvladala nemški jezik in je gestapovcem zatrjevala, da sem izgubila spomin. Morda so še petkrat ali šestkrat prišli v sobo, a me nikoli več niso zasliševali. Tri mesece sem govorila zmedeno, tako kot govori jo umobolni ljudje. Nobene ženske nisem poznala. Aprila 1942. leta so me odpeljali v Ravensbrück, kjer sem po dolgih letih trpljenja dočakala konec vojne.

☆

Iz te pripovedi smo zvedeli, da sta bili v tej sobi tudi Vida Tomšič in Ela Treven. Slednji sta v zaporu postali prijateljici. Zaradi množičnih streljanj in transportov, ki so vodili v zloglasna taborišča, je Vida zaupala Eli: »Ti boš verjetno prišla iz zapora, mene pa bodo ustrelili. Imam otroka, prosim te, da ga po vojni poiščeš in mu izročiš mojo uro. Naj jo nosi v spomin na svojo mamo.«

In Vida je Eli izročila uro in ji povedala naslov, kjer njen otrok živi. Prosila jo je tudi, naj nikomur ne pove otrokovega naslova, ker bi gestapovci lahko škodovali njegovim oskrbnikom.

Ela je po vrnitvi iz zapora skrbno hranila uro. Nosila jo je na roki v internaciji, po pobegu iz internacije pa tudi v partizanih. Vendar vojne ni preživela. Padla je 4. februarja 1945. leta v Planini pod Golico, raztrganci pa so ji z roke sneli uro, ki ji jo je dala v zaporu Vida Tomšičeva.

Med raztrganci je bil tudi Andrej Noč s Koroške Bele, ki živi v Celovcu. On ve, kdo je vzel uro Vide Tomšičeve. Morda je bil on tisti?

JOZE VIDIC

● Domobranci o sebi in svojih »junaštvih« ● Domobranci o sebi in svojih »junaštvih« ● Domobranci o sebi in

DOMŽALE, 29. 11. 1944

V vasi Straža, v hiši Janca Jeretina, sta se nahajala dva partizana in ena »tovarišica«. Partizan Miha Pirnat, rojen 1904, iz Doba, je bežal, a je bil zadet od domobranske kroglice. Padel je in umrl. Partizanka Franciška Opaškar, aktivna »vojakinja« NOV že 16 mesecev, je bila ujeta. Partizan Franc Cerar se je sam predal. Bil je član gospodarske komisije Lukovica. V Raholčah je ista patrulja obkolila hišo terence Poljanske. Bil je sicer doma, a se mu ni posrečilo uiti...

Na tej poti se je popolnoma opil domobranec Kržan, ki je v pijanem stanju med drugimi neumnostmi storil prav to, da je zatrjeval, da je bil on prvi komunist v Dobu in da bo tak vedno ostal.

Pa me res zanima, kaj so zaradi take izjave storili s tistim Kržanom.

»PREDOSLJE, 30. 11. 1944

Slab zgled pijancev kvartirarji celo fante, ki imajo sicer mnogo vojaških in moralnih vrlin. Zaradi pijančevanja posameznikov trpi disciplina in red v vsej enoti...

Domobranci te enote so se udeležili tudi pogreba pokojnega tovariša Slapničarja. Pogreba se je udeležil tudi poveljnik gorenjskega domobranstva, g. Dichtl (kranjski gestapovec, opomba J. Vidic). Ob grobu sta imela žalne govore g. kurat in g. Ovsenik.

»DOMŽALE, 8. 12. 1944

Akcija pri Trojanah še traja. Sodelujejo velike vojaške sile iz vse Gorenjske in nekaj iz Ljubljane. Domobranci, ki sodelujejo v tej akciji samostojno, so imeli pomemben uspeh, da so zaplenili ves arhiv komande mesta Domžale. Vrhovni poveljnik teh akcij, g. obergruppenführer (general) Rösener, je domobrance pohvalil, rekoč: »To so dobri vojak...«

Ja, to je bila pa res sreča, da jih je pohvalil vojni zločinec, ki se je po tem, ko so ga 1946. leta v Ljubljani obsodili na smrt, pred smrtjo podelal v hlače — od same »korajžer«.

»MENGEŠ, 29. 1. 1945

Centru gorenjskega domobranstva Kranj

1. Aretirali smo partizansko ubežnico Alojzijo Biglez.

2. Morala med moštvom je dobra. Komunistične propagande in pete kolone ni opaziti. Včeraj smo priredili družbeno večer. Imeli smo nekaj vina in klobase. Povebali smo gestapovce iz Kamnika, vojaške in civilne oblasti iz Mengša. Bili so vsi zadovoljni... Poveljnik Sršen.

»DOMOBRANSKA POSTOJANKA ŽABNICA, 21. 11. 1944

Po stranski poti, koder hodijo večkrat banditi, sta prispeli dve nepoznani osebi. Misleč, da so banditi, so jih zaustavili. Za ustavljanje se osebi nista zmešali, nakar so začeli našte streljati. Pri pregledu se je ugotovilo, da sta bili ti dve ženski na poti v

tovarno Erschen (po slovensko Eržen, ampak domobranci, ki so se »borili« za slovensko »kulturo«, so rajši naša imena pisali po nemško; opomba J. Vidic) Angela, rojena 15. 4. 1921, je dobila strel v glavo in bila na mestu mrtva. Marija Pivk, rojena 27. 12. 1914 v Zg. Brdu, občina Poljane, pa je zbežala in dobila strel v roke.

Zenski sta verjetno hodili vedno po isti poti v tovarno, toda strah ima velike oči. »Junakom« je pogum zlezal v hlače.

Student prava Slavko Krek je bil nečak dr. Miha Kreka, ki je po londonskem radiu udrihal čez OF in tajno prek Švice pošiljal navodila klerikalnim voditeljem v Ljubljani.

Slavko Krek je bil nekaj časa Rupnikov tajnik in zelo zaupljiva oseba. Leta 1943 je začel delati v informativnem oddelku Slovenske legije v Ljubljani. Vodstvo Slovenske ljudske stranke ga je maja 1944. leta poslalo na Gorenjsko z nalogo, naj obišče vse domobranske posadke in jih preusmeri na njeno stran. Kaj je to pomenilo? V stari Jugoslaviji so divjali zagrizeni strankarski boji za stolčke pri mizi, ki ji pravimo oblast. Slovenska ljudska stranka je bila izrazito klerofašistična; v njej so bili razni kaplani in duhovniki, ki jih srečamo kot organizatorje bele in plave garde.

Slavko Krek je prišel legalno, z dovoljenjem, na Gorenjsko. Obiskal je stare starše v Kranju in teto v Bohinju. S seboj je pripeljal okrog 10.000 izvodov belogardistične literature in škofovskega »Pastirskega pisma«. Po obhodu domobranskih postojank je v poročilu vodstvu Slovenske ljudske stranke med drugim zapisal:

»Gorenjsko domobranstvo ne predstavlja niti vojaške niti politične organizacije. To so posamezne postojanke, ki so v bistvu samo sestavni del posameznih gestapovskih izpostav. Sicer imajo svojega Stutspukführerja, ki je domačin, včasih izvoljen od moštva, v glavnem pa imenovan od gestapovskih izpostav. Le-ta nima nikakršne oblasti, niti vojaške, še manj pa organizacijske in politične...«

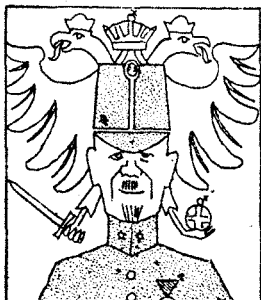
Gorenjsko domobranstvo je bilo v vseh pogledih podrejeno šefu gestapa na Bledu, Pörstererju. Le-ta je za neposredno poveljevanje določil kranjskega gestapovca Ericha Dischla, za poverjenika za politično linijo domobranstva pa gestapovca obersturmführerja Messnerja. S posebnim odredbo je Dichtl imenoval Slavka Kreka za poveljnika centra gorenjskega domobranstva, Janca Ovsenika za načelnika oddelka za obveščevalno službo, Alojza Pernetza za propagando in Milana Amana za načelnika oddelka za policijsko-kriminalne preiskave.

Poveljnik gorenjskih domobrancev Erich Dichtl je 4. decembra 1944. leta naslovil na vse gorenjske domobrance naslednje pismo:

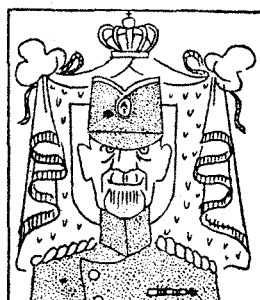
»Z veljavnostjo z dne 6. XI. 1944 mi je Komandur der Sicherheitspolizei in SD in Veldes pove-

IZ GREZNICE DOMOBRANSKIH DOKUMENTOV

Kdor je kdaj bral domobranske časopise, je lahko spoznal, kakšno samohvalo so si peli, partizane pa zmerjali z ušivci, komunisti, tolovaji in ne vem s čim še. V nekoč tajnih poročilih pa so le odkrili svoj pravi obraz, ki pa jih osvetljuje z druge strani. Oglejmo si nekaj dokumentov, ki jih hrani Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani v fasciklu »Gorenjsko domobranstvo«.

1917 Generalstabsmajor Leo Rupnik

1937 Divizijski člen Leon Lob Rynnik

1942 IL-PODESTA' LEONE RUPNIK

1943 Präsident der Provinzialverwaltung Leo Rupnik

IZ FOTOGRAFSKEGA ALBUMA GOSP. GENERALA RUPNIKA

PRILOGA »SLOVENSKEGA POROČEVALCA« LJUBLJANSKA IZDAJA

ČRNA DUŠA 1944, linorez (list iz mape »V imenu kristusovih ran«)

ril odgovornost vodstva gor. domobranstva. Da ne bi bilo med posameznimi službenimi mesti in postojankami gor. domobranstva nesoglasja, sem se odločil, da izdam sledeče odredbe:

1. Prostovoljci gor. domobranstva so izjavili, da so pripravljeni skupaj z nami boriti se proti komunizmu za svojo domovino in za svobodo Evrope. Naša skupna dolžnost je, da rešimo Evropo pred komunizmom, da na Gorenjskem ustvarimo red in mir in da uničimo tolovaje.

2. Moštvo gor. domobranstva je prostovoljno izjavilo, da želi, da ga vodi Sicherheitspolicija, zato je v disciplinskem in v vsakem drugem pogledu podrejeno in oskrbovano...

V Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani hranijo spiske domobrancev po posameznih postojankah; spiske, ki so jih med vojno napisali domobranci. Med drugim je iz posebnih spisov razvidno, da je vsak gorenjski domobranec s svojim podpisom jamčil, da ne bo nikoli zapustil domobranskih vrst. Če bo to storil, se Nemci in drugi domobranci lahko mašujejo nad njegovo družino. Tako so ne samo sebe prodali tujcu, ampak so celo zastavili kot talce, za dano prisego Hitlerju, svoje žene, starše in otroke.

☆

Partizanski dezertar Alojz Perne, ki je postal »ministra« za propagando pri štabu gorenjskega domobranstva in ki zdaj živi na Koroškem, je kot vsi »veliki možje« pisal dnevnik (morda po zgledu Göbbelja). Pokukajmo v ta dnevnik, ki nam kaže moralo domobrancev pred koncem vojne:

»10. IV. 1945

Ljudi se polašča strah pred bodočnostjo, pred Rusi in kakšen bo konec vojske. Ljudje se dajo otročje zmešati. Domobranci pa gremo z jasnim pogledom naprej...

28. IV.

Nemci se umikajo. Bliža se čas konca vojne. Med ljudstvom je velik strah pred bodočnostjo — partizani in Rusijo.

O Bog, reši slovenski narod stiske! O Marija, pomagaj nam, reši nas!

30. IV.

Razpad Nemčije je gotov. Narod se boji Titovcev in želi čimprejšnjega prihoda Angležev.

2. V.

Bil v Ljubljani. General Rupnik prevzel vodstvo vsega slovenskega domobranstva. Pripravlja se proglasitev samostojne Slovenije. Postavljen je tudi narodni odbor.

Hitler je v borbi v Berlinu padel. Mussolinija so ujeli Italijani, ko je bežal proti Švici in ga ustrelili. V 14 dneh so izginili trije veliki možje: Rusvelt, Mussolini in Hitler.

Med Bregom in Mavčičem je bil iz zasede ustreljen Ciril Jagodice, poveljnik v Mavčičah. V 14 dneh so padli 3 poveljniki: Jagodice, Mavčiče, Franc Ju-

van, Vače in Peter Cerar, Domžale. Vsi so bili dobri protikomunistični borci.

Vrnitev domobrancev

Domobranci so z Nemci vrtoglavo bežali preko meje in širili vesti o partizanskih represalijah z namenom, da bi ustvarili zmedo in potegnili s seboj čez mejo čim več ljudi. To naj bi Anglo-Amerikanci prepričalo, da Slovenci niso za partizane ali kot so se oni izražali, za komuniste.

Ja, pa so jih »ljubljeni« Angleži ugnali. Naložili so jih na vagon rekoč, da jih bodo premestili v Videm, odkoder bodo skupno šli v pohod za osvoboditev Slovenije. To so storili nalašč, da se jim ne bi upirali. In domobranci so veselo lezli v tovorne vagon, ko pa so bili notri, so jim Angleži zaprli vrata in zvezali z žico ter v spremstvu straže poslali nazaj v Jugoslavijo — partizanom v roke. Pa so prišli nazaj, kot so obljubljali pred begom. Kako so jih ljudje sprejeli, je razvidno iz članka, ki ga je 2. junija 1945. leta objavil Slovenskih poročevalec. Takole piše članek:

»Te dni je prispel iz Celovca v Kranj transport 1550 belogardistov, katere so zavezniške vojaške oblasti izročile kot ujetnike našim oblastem. To je v dveh dneh že drugi transport, napovedani pa so še novi.

Izdajalci so povešenih glav korakali s kolodvora proti taborišču, kjer so švabobranci s kranjske postojanke še pred dobrimi tremi tedni strahovali in mučili naše ljudi. Pred odhodom so grozili, da bo na ulicah Kranja viselo na stotine obešenec, zlasti duhovnikov, čim vkorakajo v mesto partizani. Sedaj so osramočeni korakali mimo oltarjev, pripravljenih in okrašenih na Telovo. Na pločnikih so se zbirali številni opazovalci in z neskončnim prezirom zrlji v žalostno kolono.

»Izdajalci, sram vas bo di!«

»Kdo bo obudil mrtve, ki ste jih pobili?« so vzklikali. Partizani, ki so spremljali izdajalce z dostojanstvenim mirom, so želi občudovanje. Slišali pa so se tudi mnogi vzkliki užaljenih: »Ali zaslužijo, da tako lepo ravnate z njimi?«

»Nismo fašisti,« je odločno odgovoril partizan.

Med ujetniki je preko 100 oficirjev, kateri nosijo poleg Rupnika in ljubljanskega škofa, glavno krivdo. Niti v taborišču niso prenehali s svojimi gnusnimi lažmi (pisec misli na taborišče na Koroškem, opomba J. V.). Nekateri so še pred odhodom (vrnitvijo v Jugoslavijo, opomba J. V.) širili podle vesti, da je med Sovjetsko zvezo in Anglijo izbruhnila vojna.

Kot vidimo, domobranski dokumenti obtožujejo domobranstvo, mu nenehno snemajo krinko, ki si jo nekateri belogardistični emigranti v tujini vedno znova skušajo nadeti v razni ponarejeno zgodovinski, propagandni in politični obliki. Volk ostane volk, pa naj si menja dla-

KOJE VIDIC

Katere avstrijske pokrajine je komisija že obiskala in kakšno je stanje grobišč in spominskih obeležij?

Praden bom odgovoril na to vprašanje, bi rad še enkrat poudaril, da je naša komisija za ugotavljanje stanja grobišč, grobov, spomenikov in spominskih obeležij padlim udeležencem NOV, ujetnikom, internirancem in odvedenih na prisilno delo, sestavljena iz predstavnikov vseh republik in pokrajin. Takšna sestavljenost je pomembna zato, da v celoti pokažemo zanimanje Jugoslavije kot socialistične federativne republike, v kateri so enakopravno zastopani vsi narodi in narodnosti, za stanja grobišč in spominskih obeležij v Avstriji.

Naša komisija je najprej obiskala Dunaj, nato pa Zgornjo in Spodnjo Avstrijo ter pokrajino Salzburg in je tako njen obisk na Koroškem že tretji po vrsti. Ob prvih dveh obiskih smo obšli 42 lokacij in identificirali 624 Jugoslovancev, ki so izgubili življenje kot žrtve nacističnega nasilja, vendar sem niso vsi umrli v nacističnem taborišču Mauthausen ter njegovih podružnicah Gusen in Ebensee.

V Zgornji in Spodnji Avstriji ter na Salzburgskem so grobišča vojnih ujetnikov, internirancev, tistih, ki so bili odpeljani na prisilno delo in ubiti med bombardiranjem, skoraj v celoti lepo urejena, za kar skrbijo državna uprava in tudi humanitarne organizacije. Črni križ, ki iz čisto humanitarnih stališč skrbi za grobove padlih vojakov, ne glede na to, na kateri strani so padli.

Pretekli teden je bila komisija na delu na Koroškem. Kako bi primerjali stanje grobov, grobišč in spominskih obeležij v tej avstrijski pokrajini, kjer živi naša manjšina, s stanjem v že prej obiskanih deželah?

Moram reči, da se vtisi, ki smo jih dobili ob prvem in drugem obisku v avstrijskih pokrajinah bistveno razlikujejo od vtisov, ki smo jih dobili ob enotedenskem delu na Koroškem. V tej avstrijski pokrajini smo našli na precej drugačno stanje. Če na Koroškem ne bi imeli Zveze koroških partizanov, potem grobišča padlih partizanov, pa naj bodo to Slovenci, ki so bili jugoslovanski državljani, ali Slovenci z avstrijskim državljanstvom, pa tudi Av-

Pogovor s tovarišem Tonetom Turnherjem, sekretarjem RO ZZB NOV Slovenije in članom komisije ZIS

Partizanski grobovi na avstrijskem Koroškem

V soboto se je iz Avstrije vrnila komisija Zveznega izvršnega sveta, ki je na avstrijskem Koroškem ugotavljala stanje grobov in grobišč padlih borcev za svobodo in žrtev nacističnega nasilja. Komisijo, katere pravna podlaga je 19. člen avstrijske državne pogodbe, sestavljajo predstavniki vseh jugoslovanskih republik in pokrajin. O tem zadnjem in o prejšnjih obiskih grobišč in spominskih obeležij v Avstriji, smo se pogovarjali s članom komisije in sekretarjem republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, tovarišem Tonetom Turnherjem.

striji, nikakor ne bi bila tako urejena kot so. Prav ta osnovni moment, da so se na slovenskem Koroškem prvič skupno bojevali za osvoboditev Avstrije in Jugoslavije izpod nacizma, tako avstrijski kot jugoslovanski državljani, je na Koroškem precej zanemarjen. Srečali smo se z zelo neprijetnimi primeri, ko nam župana v Borovljah in Kotmari vasi nista znala ničesar povedati, kaj se je med zadnjo vojno v teh krajih dogajalo, kdaj in zakaj so ti ljudje padli. Osebnost sem prepričan, da je bil to prvi obisk nekaterih županov na grobovih protinacistov na območju njegove občine.

Navedem lahko le eno

izredno prijetno izjemo, ki smo jo doživeli v St. Martinu nad Teholci, severno od Vrbskega jezera nad Perčami. Tam je župan Avstrijec. Ne samo, da nas je izredno prijetno pozdravil, ampak je znal v svojem pozdravnem govoru povedati vse o padlih, kje, kdaj in zakaj so padli. Posebno mi je ostala v spominu njegova trditev, da so ti borci, ki so pokopani v njegovi občini, bili člani skupine partizanov-borcev za svobodo, ki so prišli najbolj na sever. V tej vasi je tudi edini grob, ki ga ni bilo treba urediti Zvezi koroških partizanov, ker ga je skupno z občino dostojno uredila komunistična partija Avstrije.

In katere kraje je komi-

sija na Koroškem obiskala?

Komisija si je ogledala 19 grobišč v občinah Celovec, Borovlje, Zrelec, Bilčovs, Kotmara vas, Vrba, Svinec ter v St. Martinu nad Teholci. Delegacija pa bivanja na Koroškem ni izkoristila le za ogled grobov in spominskih obeležij, ampak je imela tudi številna srečanja z našo manjšino. Tako smo imeli uraden sprejem pri Zvezi koroških partizanov, kjer nas je pozdravil podpredsednik Wutte. Sprejema so se udeležili tudi predstavniki obeh osrednjih organizacij Slovencev na Koroškem — predsednik Zveze slovenskih organizacij dr. Franci Zwitter ter predsednik Narodnega sve-

ta koroških Slovencev dr. Matevž Grilec.

Dr. Zwitter je dal zelo obširno dokumentirano informacijo, kaj za koroške Slovence predstavlja zakon o manjšinskem reševanju ter kaj pomeni konkretizacija tega zakona — oba zadnja odloka, ki jih je sprejela avstrijska vlada. Na nas je to naredilo zelo močan vtis.

Zelo podrobno in pomembno informacijo je dal tudi tajnik Zveze slovenskih organizacij inž. Feliks Wiesner, ki je povedal, da so tako uporaba jezika kot vse ostale pravice, ki naj bi jih po vladnih odlokih Slovenci dobili, odtrgane od gospodarstvenih središč Koroške kot so Celovec, Borovlje, Pli-

berk, Vrba in drugih, kar pa je za obstoj slovenstva izredno pomembno.

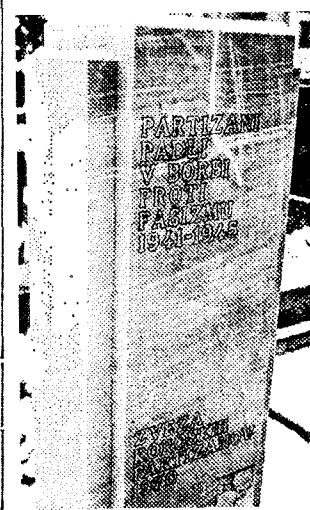
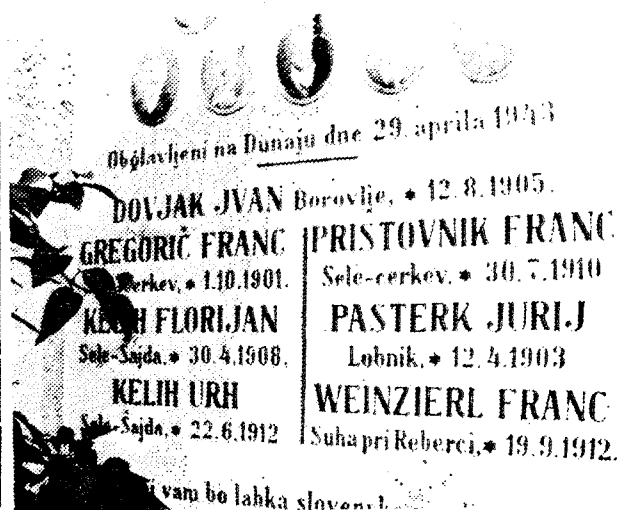
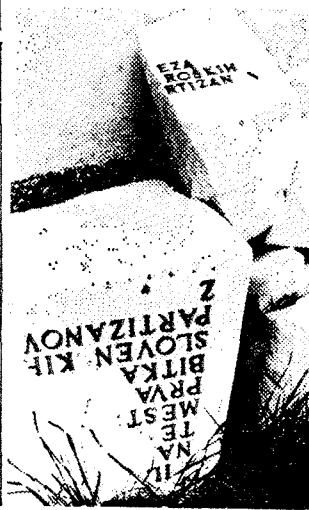
Imeli smo tudi izredno prijetno srečanje z Zvezo koroških partizanov v slovenskem hotelu Korotan ob Vrbskem jezeru, kjer nas je pozdravil podpredsednik Wutte in nam podrobno opisal boj koroških Slovencev, ne samo v času narodnoosvobodilnih bojev, ampak tudi boj za narodnostne pravice v današnji republiki Avstriji. Srečali smo se tudi s pevci okteta Korotan, ki so se pred kratkim vrnili s poti po Ameriki, ter z moškim pevskim zborom iz Bilčovsa. Na svoji poti smo se ustavljali tudi v vaseh. V zelo prijetnem spominu mi je ostalo srečanje z župnikom v Medgorju, ki se je sprva bal priti iz župnišča, ker ni vedel, kakšna komisija je to. Ko pa so mu naši spremljevalci povedali, da so s komisijo tudi predstavniki deželne in zvezne vlade, je prišel in nam začel pripovedovati, da v njegovi fari še vedno 80 odstotkov ljudi govori slovensko, on pa ne sme niti maše brati v slovenskem jeziku.

Kako bi ocenili pomen obiska komisije ZIS na Koroškem?

Tako v pogovorih s predstavniki obeh osrednjih slovenskih organizacij in z Zvezo koroških partizanov, kot tudi v pogovorih na terenu, smo dobili zagotovilo, da je bivanje naše komisije na Koroškem, ki se je svojega mandata, določenega v 19. členu avstrijske državne pogodbe, tudi držala, velika moralna podpora. To še posebej zato, ker je bila to prva jugoslovanska komisija, ki se je v takšnem sestavu pojavila na avstrijskem ozemlju. Pri vseh teh uradnih pogovorih in pozdravih pa smo vedeli, da vsi vladni predstavniki ne bodo mogli mimo vprašanj reševanja manjšinskih pravic, zato je bilo to tudi povsod prisotno. Vedno so izražali željo, da manjšinsko vprašanje čimprej in čim bolj rešimo in opaziti je bilo veliko zanimanja za sodelovanje z Jugoslavijo. Nihče pa ni konkretno pojasnil, kako naj bi manjšinsko vprašanje rešili in zaradi česa ostaja še marsikaj nerešeno.

Komisija bo odšla v Avstrijo še vsaj dvakrat, ko bo obiskala Gradišansko, Stajersko in ponovno Dunaj.

MILAN VOGEL

Pionirke in pionirji obranili Polje

»Kam pa greste«, sem vprašal skupino starejših pionirjev in mlajših mladincev prejšnji teden v Polju, ko so se v skupinah po razredih pomikali proti gozdu v Zajčji dobri.

»Vojsko se gremo, in to tazaresno«, so mi v zboru odgovorila dekleta in fantje, vsi žarečih in nasmejanih lic. In zares so se šli zaresno vojsko, ne ravbanje in žandarje, kot smo to počeli včasih. Tega dne je bil namreč organiziran »obrambni dan« Centralne šole v Polju, ki so ga skupaj pripravili krajevna skupnost Polje, organi splošnega ljudskega odpora, ZB, ZRVS krajevne organizacije v Polju, katere predsednik je Janez Zab-

jek, vodstvo šole, ki sta jo zastopala ravnatelj Niko Lukež in Marjan Krevh,

pedagog telesne vzgoje. Glavni pobudnik vaje je bila SZDL.

Tako imenovani »obrambni dan« je bil pripravljen in organiziran z namenom, da se tudi naši najmlajši usposobijo za splošni ljudski odpor proti sovražniku, da se vsestransko seznani in ga ponazorili z morebitnim sovražnikovim zračnim napadom — desantom, kot se je to zgodilo med vojno, ko so Nemci hoteli obkoliti glavni štab partizanskih enot v Drvarju in ujeti njegovega vrhovnega poveljnika tovariša Tita. Zanimivo, prav zares, saj je dogodek nehoti vnesel nov element v praktično vajo, hkrati pa sprostitve za mladino, ki si je ogledovala letalo, kot da je to »sovražnik« letalo pomenilo zajetje sovražnika.

Šnimi čini in še polno drugega.

Zanimiv je bil dogodek, ko je moralo zasilno pristati jadralno letalo. Bliznji vojaški starešine so s pridom uporabili dogodek in ga ponazorili z morebitnim sovražnikovim zračnim napadom — desantom, kot se je to zgodilo med vojno, ko so Nemci hoteli obkoliti glavni štab partizanskih enot v Drvarju in ujeti njegovega vrhovnega poveljnika tovariša Tita. Zanimivo, prav zares, saj je dogodek nehoti vnesel nov element v praktično vajo, hkrati pa sprostitve za mladino, ki si je ogledovala letalo, kot da je to »sovražnik« letalo pomenilo zajetje sovražnika.

Ja, zaresno vojsko so se šli vsi ti mladi fantje in dekleta. Obrambni dan je dosegel namen, kajti organizacija je dosegla s praktično vajo prav tisto, namreč obraniti Polje. Seveda pa gre pri vsem tem največ zaslug vojaškim starešinam, ki so znali s primeri in pojasnjevanjem, predavanji in odgovori vzbuditi pri mladih živo zanimanje, kar pa nikakor ni bilo lahko, če samo pove, da je bilo mladih več kot 200. K temu pa je prav gotovo največ pripomogla dobra organizacija in izredno dobra priprava vojaških starešin in organizacije ZB.

J. S.

S proslave ob 35-letnici ustanovitve 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča« v Zapotoku

SPOMINI, KI NE BODO ZATONILI V POZABO

— Njegova smrt ni bila zgolj smrt zavednega, ljudski stvari predanega komunista; bila je smrt političnega velikana, ki je s svojo politično-ideološko prodornostjo in aktivnostjo, v letih najtežje preizkušnje našega delavskega gibanja, v prvih vrstah slovenskih komunistov tkal niti odpora proti takratnemu režimu in zunanjim nasprotnikom.

To je nedvomno del resnice o Tonetu Tomšiču in v tem smislu je našega velikega borca za delavske pravice in organizacijskega sekretarja ČK KPS orisal tudi predsednik skupščine občine Ljubljana — Vič — Rudnik, Vili Belič na osrednji proslavi ob 35-letnici ustanovitve 1. SPUB »Toneta Tomšiča«, ki je bila minulo soboto v Zapotoku pod Kureškom.

Proslava je bila na prostoru pri nekdanji zapotoški osnovni šoli (zdaj preurejeni v mladinski dom) — prav na mestu, kjer je bil 12. junija 1942, pod znamenitim geslom »maščujmo smrt Toneta Tomšiča«, ustanovljen prvi slovenski proletarski udarni bataljon z njegovim imenom.

Poleg občanov Zapotoka in okoliških krajev ter številnih gostov iz domala vse Slovenije, so se proslave udeležili tudi nekdanji borci domicilnih enot, med temi preživeli borci (kasnejše brigade »Toneta Tomšiča«, Šerčerjevci, borci Krimskega in Dolomitskega odreda ter številni drugi.

Seveda proslava ni pomenila zgolj formalne počastitve spomina na pomembni dogodek izpred peintridesetih let; bila je tudi manifestacija volje, ki je zmogla po tolikih letih na enem samem mestu ponovno zbrati vse preživele borce te legendarne partizanske enote in jih združiti v prisrčnem tovariškem srečanju, kakršnega niso doživeli vse od vojnih let.

V spominu slehernega borca so ponovno zaživele dogodki iz tistih težkih let. Prenekateri izmed njih se jih je kljub slavnostnemu vzdušju na proslavi spominjal s trpkostjo in prikrito bolečino v srcu. Toda, ko je po spominskem delu proslave, v katerem je tov. Vili Belič orisal pomen življenja in dela Toneta Tomšiča in 1. SPUB z njegovim imenom in ko je narodni heroj Stane Semič-Daki odkril spominsko obeležje, zapel partizanski pevski zbor pod vodstvom Radovana Gobca nekaj živahnih partizanskih pesmi, je trpkost pri marsi-

komu na mah zamenjala vedrina in vesela prešernost.

Prijetno, čeprav s kančkom ganjenosti, je bilo gledati nekdanje borce, ko so si po tridesetih in več letih segali v roke in skupno obujali spomine na nekdanje partizanske dni. Mnogi so prišli v pravih partizanskih uniformah, z oznakami in odličji, ki so jih dobili v NOB, spet drugi so »osveževali« svoje spomine v civilnih oblačilih.

Nedvomno najbolj zanimiva osebnost med preživeli borci 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča«, je bil njegov prvi komandant Stane Semič-Daki. Čeravno ne več najboljšega zdravja, je po odkritju spominskega obeležja ganjeno stopil na slavnostni oder in se v imenu odbora 1. SPUB »Toneta Tomšiča« in borcev zahvalil za čast, ki mu je bila izkazana z organizacijo proslave. Seveda pa je bil Daki časovnemu razdobju navkljub še vedno isti Daki, kot je bil v času narodnoosvobodilnega boja. Ne toliko telesno, kajti tu sta čas in prestano gorje nepovratno terjala svoje, pač pa po svežini duha in spomina. Še vedno je poln borbene samozavesti, s katero se je poleg izrednega poguma odlikoval pri vodenju bataljona skozi številne boje z okupatorjem in še prej v Španiji, in še vedno mu ta boj pomeni prav toliko, kot mu je pomenil pred tremi desetletji.

☆

»Za svoje uspehe pri uspešnem izvajanju borbene nalog smo se imeli nedvomno v veliki meri zahvaliti tukajšnjim ljudem«, mi je razgrnil Stane Semič-Daki verigo spominov na dni, ko je bil ustanovljen bataljon, cigar komandant je postal on.

»Ko so namrerč prebivalci teh krajev spoznali, da smo resnično del osvobodilne vojske, ki jih bo osvobodila tujega oblastništva, so nam zaupali in z nami kar najtesneje sodelovali. To je nedvomno pomagalo tudi pri samem formiranju bataljona, kajti v teh ljudeh smo imeli resnično oporo. Sicer pa smo v bataljonu sprejemali predvsem proletarce. To je bilo namreč v skladu z našim konceptom sestave bataljona in tako je bilo v le-tem, razumljivo, največ borcev iz delavskih vrst. Povečini so bili to zelo mladi fantje, saj njihova povprečna starost ni bila kaj dosti nad dvajset let. Hrane smo imeli, spričo

tesnega sodelovanja z okoliškim prebivalstvom, dovolj, oboroženi pa smo bili v glavnem z lahkim starojugoslovanskim orožjem. Sam sem imel precej izkušenj še iz španske državljanske vojne, kajti del te sem preživel v pehoti (pred tem sem bil v topništvu). Španske izkušnje so mi koristile predvsem v pouličnih bojih, se pravi v bojih po naseljih. Med drugim sem te izkušnje posebno koristno uporabil v napadu na Lož.

Sicer pa je poleg tega za nas veliko pomenilo tudi izredno naglo naraščanje števila naših borcev. Od 75, kolikor nas je bilo ob ustanovitvi, je to število naraščalo tako rekoč iz dneva

vih vrstah. Pravzaprav je bilo življenje v tem bataljonu en sam živopisan mozaik, v katerega je bilo vtkanih nešteto detajlov: srečnih in manj srečnih, a prav gotovo za vsakogar, ki je okusil to življenje, nepozabnih... Rudi Lešnjak, ki se je boril v sklopu tega bataljona, se spominja:

»Neposredno po formiranju smo krenili proti Polzevemu. Tedaj so prišli v Stično, ki je bila na naši poti, Italijani. Vreme je bilo izredno slabo. Vsenakrog je besnela nevihta. Komandir 1. čete, Hendrik, se je povzpел na opazovalnico v cerkveni zvonik, da bi ocenil položaj. Takrat je v zvonik nepričakovano

Ob tej priložnosti so odkrili tudi Tomšičevo spominsko obeležje.

v dan. Tako se je samo na pohodu od Zapotoka do Polzevega število borcev povečalo na 150, se pravi, dvakratno. Edini »kriterij« pri sprejemanju novih borcev je bil ta, da so bili proletarci in da so zmogli telesne napore, ki jih je zahtevalo partizansko vojskovanje. Kakih posebnih težav pa ta čas nismo imeli. Morda je bila še največja ta, da čisto nismo našli Italijanov, ker si preprosto niso upali iz svojih postojank. A tudi sicer Italijani niso imeli »sreče« z nami; skoraj nikoli niso vedeli koliko nas je, kakšno taktiko uporabljamo in še marsikaj drugega. Tako so naše akcije, ki smo jih izvajali pod vodstvom KP, povečini potekale z velikim uspehom.

Na čelu 1. SPUB »Toneta Tomšiča« je bil Daki do 16. julija 1942, ko je bila ustanovljena brigada »Toneta Tomšiča«. Tedaj so Dakiju zaupali dolžnost namestnika komandanta.

☆

Podobno kot Stane Semič-Daki se prvih dni 1. SPUB »Toneta Tomšiča« spominjajo tudi drugi borci, ki so se borili v njego-

udarila strele. Komandir je bil pri priči mrtve, mene, ki sem bil prav tako v neposredni bližini, pa je strela na srečo samo nekoliko omamila. Toda, ko sem mukoma prišel z zvonika, sem moral Dakiju predati raport. To je bilo sprično mojega stanja po udarcu strele dokaj težavno, tako, da sem spravil iz sebe le nekaj jecljajočih besed: »Tovariši komandant, tristo vagonov jih je prišlo«, sem »raportiral«, Daki pa: »Če jih je več, laže boš zadel«.

Dakijeva odločnost in preudarnost je brez dvoma rešila prenekateri kočljivi položaj bataljona. Njegovo ime je povzročilo strah in trepet v slehernem Italijanu in ni čudno, da se pogosto prav zaradi njega niso upali približati partizanom. Eden njegovih prvih soborcev je povedal o njem naslednje:

☆

»Daki je s svojim osebnim junaštvom že od vsega začetka dvigal moralno borcev. Vedno je šel v napad na čelu kolone in je borce s svojo prisotnostjo ter junaštvom neposredno vzpodbujal k brezkompromisnemu boju s sovražni-

Slavnostni govornik na proslavi v Zapotoku je bil predsednik skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik, Vili Belič

kom. Prav zaradi tega so se ga Italijani na smrt bali in kadarkoli so slišali njegovo ime, so dobro vedeli s kom se borijo. V tej tipični gverilski borbi je bil Daki vsekakor idealen komandant, kakršnega smo si lahko borci samo želeli. Bil je nadvse skromen in preprost, oborožen zgolj s kratko italijansko puško in oblečen tako kot vsi drugi; skratka bil je vzor partizanskega komandanta v borbi in v medsebojnih odnosih v bataljonu.

Svojega življenja in boja v bataljonu se dobro spominja tudi Niko Šinkavec-Miklavž iz Novega mesta:

»V bataljonu sem bil samo dva dni«, pravi. »Bilo je to prav v času, ko se je bataljon zadrževal na enodnevnem počitku v Klevevžu pri Šmarjeti, da si nabavi hrane za nadaljnjo pot. Dodelili so me kot vo-

začetka povsem zaupal, kajti poznal sem ga že od prej — iz 5. Notranjskega bataljona, ki ga je tudi on organiziral. V tem bataljonu sem bil od pomladi leta 1942. Sicer pa je naš (1. SPU) bataljon izvajal pretežno zelo zahtevne akcije. Le-te smo izvajali na dokaj obsežnem območju, ki je segalo od Krke in Žužemberka, do Ambrusa v Suhi krajini. Vendar pa te naše akcije, kot je kasneje pokazala zgodovina, spričo neustrašnega komandanta in velikega borbene duha naših borcev, nikakor niso bile zaman. Poplačane so bile s svobodo.«

— Še in še bi lahko pripovedovali nekdanji borci 1. slovenskega proletarskega bataljona »Toneta Tomšiča« o svojem delu in junaštvih. O tegobah, ki so jih neogibno spremljale na tej poti do svobode, o zves-

Skupina nekdanjih borcev 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča« s tovarišico Vido Tomšičevo.

diča na delu poti do Žužemberka, potem, ko se je bataljon razdelil na dva dela, pa so me poslali na zaj v mojo 3. četo Krimskega odreda, v kateri sem bil obveščevalec.

Tako Niko Šinkavec-Miklavž, nekoliko drugačne spomine pa mi je posredoval Ivo Vanič-Krški:

»Med Dakijeve borce sem prišel že kot rezervni oficir starojugoslovanske vojske. Toda navzlic temu sem Dakiju že od vsega

tem in svobodoljubnem ljudstvu, ki jim je vseskozi stalo ob strani, o srditih bojih z Italijani, a prav gotovo tudi o trenutkih sreče in radosti.

Vendar pa so tudi spomini borcev na tovariškem srečanju, skupaj s proslavo, razkrili delček njihovega bogatega mozaika — del legend, ki bodo tudi našim zanamcem pričale o njihovem junaštvu.

Tekst in foto: BRANKO VRHOVEC

Ivo Vanič-Krški

Rudi Lešnjak

Stane Semič-Daki

Niko Šinkavec-Miklavž

6. republiško taktično-orientacijsko tekmovanje občinjskih ekip ZRVS Slovenije in ZSMS

Odlični v topografiji, slabši v taktiki

Letošnje taktično-orientacijsko tekmovanje, ki se ga je 10. in 11. junija v Kopru udeležilo 59 občinjskih ekip Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in 55 ekip Zveze socialistične mladine Slovenije, je imelo vrsto značilnosti, po katerih bi ostale vsem še dol-

večino tekmovalcev ni bilo najbolj domače — v hudi sončni pripeki po gričkih med Koprom in Izolo, zato je bila odločitev, da obalne ekipe Kopra, Izole in Pirana tekmujejo izven konkurence, več kot poštena.

Dobre volje in odličnega

le dokaj zahtevno taktično nalogo o organizaciji ognjenega sistema čete v zasedi, ekipe ZRVS in ZSMS pa so odgovarjale na deset vprašanj o NOB in povojni zgodovini ter v naslednji disciplini razstavljale in sestavljale vojaško puško M-48. Proti večeru, ko se je že malo ohladilo, je vse skupaj — mladince in rezervne vojaške starešine — čakala še zadnja preizkušnja prvega tekmovalnega dne — preizkus telesne zmogljivosti in spretnosti. Vrv, po kateri so plezali, je bila dolga 6 metrov, tarča, v katero so metali bombe, pa je bila oddaljena 35 metrov.

Naslednji tekmovalni dan, ko je vročina še bolj pritisnila, sta jim preostali še zadnji dve disciplini: streljanje z vojaško puščico kal. 7,62 mm, ki so ga vsi opravili zbrano in so nekateri med njimi dosegli prav odlične rezultate, in orientacijski pohod patrulj »po začasnem zasedenem ozemlju«; proge so bile dolge približno po 7 kilometrov in imele po tri kontrolne točke.

Slehermi član ekipe je poleg tega, da je tekmoval za ekipo, tekmoval tudi za svojo uvrstitev med posamezniki. Vsak je lahko zbral največ 420 točk, ekipa pa seveda 1260 točk.

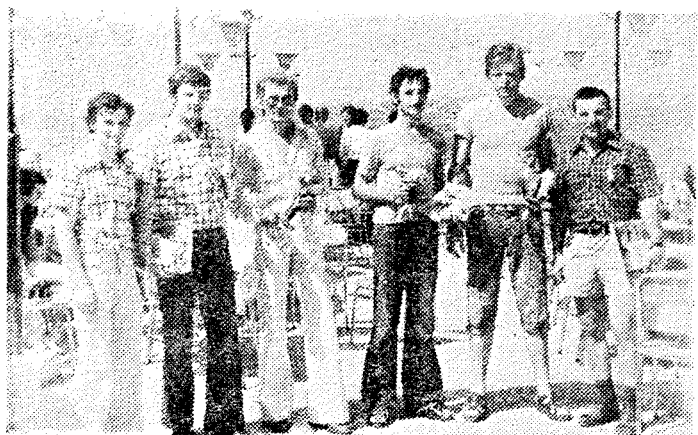
EKIPJE ZRVS (prvih deset mest): 1. Brežice — 1057 točk, 2. Kamnik — 1025, 3. Vrhnika — 998, 4. Ormož — 993, 5. Slovenska Bistrica — 996, 6. Domžale — 996, 7. Ptuj — 994, 8. Cerknica — 989, 9. Jesenice — 985, 10. Zagorje — 980.

EKIPJE ZSMS: 1. Ljubljana Moste-Polje — 1159, 2. Slovenske Konjice — 1113, 3. Ptuj — 1095, 4. Novo mesto — 1090, 5. Slovenska Bistrica — 1083, 6. Domžale — 1068, 7. Brežice — 1060, 8. Trbovlje — 1039, 9. Škofja Loka — 1036, 10. Dravograd — 1034.

ZRVS — POSAMEZNIKI: 1. Anton Kolar (Slovenska Bistrica, 379), 2. Marjan Kalnih (Ptuj, 358), 3. Drago Vinpšek (Brežice, 356), 4. Oto Drnovšek (Zagorje, 353), 5. Franc Kucen (Brežice, 351), 6. Ivan Sekavčnik (Kamnik, 350), 7. Anton Ajster (Brežice, 350), 8. Zdravko Stelnik (Gornja Radgona, 349), 9. Mladen Sumina (Vrhnika, 347), 10. Vladimir Uršič (Tolmin, 345).

ZSMS — POSAMEZNIKI: 1. Boris Stefančič (Slovenska Bistrica, 394), 2. Pone Novak (Lj. Moste-Polje, 390), 3. Matjaž Semrov (Sežana, 386), 4. Dušan Saruga (Radovljica, 386), 5. Zdenko Medved (Ptuj, 386), 6. Miran Peternel (Lj. Moste-Polje, 384), 7. Boris Rozman (Lj. Moste-Polje, 384), 8. Igor Premolič (Ptuj, 379), 9. Zdravko Galuf (Slovenske Konjice, 378), 10. Vero Obržan (Trbovlje, 377).

MIROSLAV ULČAR

Zmagovalni ekipi: na levi je trojka ZSM Ljubljana Moste-Polje, na desni pa patrulja ZRVS Brežice.

go v spominu: predvsem je potekalo v znamenju počastitve jubilejev tovariša Tita in ZK Slovenije, v počastitev 25-letnice ZRVS Slovenije. Tekmovalci — med mladinci je bilo tudi devet deklet — so se izkazali z izjemno prizadevnostjo in velikim znanjem, hkrati pa sta bili tudi organizacija tekmovanja in zvedba — delo obalnih rezervnih vojaških starešin in mladincev — brezhibni.

Letošnje taktično-orientacijsko tekmovanje občinjskih ekip ZRVS in ZSMS Slovenije za spremembo ni bilo nočno, kakor sta bili predlansko v Dolenjskih Toplicah in lansko v Ormožu, vendar zato ni bilo nič manj zahtevno. Namesto v hladu dolenjskih gozdičev in Slovenskih goric je tokrat potekalo v okolju, ki za

razporedjenosti med tekmovalci kljub vročini ni manjkalo, vse je teklo brez zastojev. Morebiti je razgrete tekmovalce tudi tolažila misel na večerno kopanje v bazenu v hotelu Zuzerna (hotelsko podjetje Triglav se je nasploh izkazalo pri namestitvi in prehrani skoraj 350 tekmovalcev) in jim zato ni bilo odveč vložiti prav vse moči, da bi se čim bolj odrezali.

Tekmovanje, ki si ga je prišel ogledat tudi v. d. predsednika zveznega odbora ZRVS Jugoslavije generalpodpolkovnik Hamdija Omanović, se je začelo v petek opoldne in vse do večera so se po skupinah vrstila tekmovanja v »teoretičnih«; disciplinah — ekipe ZRVS so reševale naloge iz vojaške teorije (pet vprašanj), na griču nad Koprom reševa-

Obrambni dan v počastitev Titovih jubilejev

NEPOZABNO

V spomin padlim za svobodo

V pripravo akcije so se z vso vnemo vključili odbor za SLO šole, aktivni, mladinska organizacija, šolska skupnost in celotni učiteljski zbor. Dijaki so po razredih izvolili vodstva partizanskih čet (razredov). Zdelo se je, da je ta mladinska partizanska brigada zrasla iz lika narodnega heroja Ivana Kavčiča-Nandeta, katere ime je s ponosom nosila. Dijaki so oblekli partizanske, taborniške, delovne, planinske, vojaške in druge obleke in na njih prišli partizanske simbole.

Na izhodiščnih točkah so čete pregledali mentorji Ivan Opaškar, Ilija Pantič, Franc Božič in Milko Brožič, nato pa so jih spremljali skozi Alejo spominov in tovarištva na Golovcu. Ta razgiban teren zahteva namreč dobro telesno pripravljenost in precejšnji smisel za orientacijo na pohodni trasi, dolgi 15 kilometrov... In zaorila je partizanska pesem mladim — pesem, ki je preglasila petje ptic in se je zljala med borovce, pod katerimi počivajo naši najboljši sinovi, borci za svobodo.

Med pohodom je morala sleherna skupina skozi kontrolno točko na Orlah. Na kratkih oddihih so mladi zastavljali vrsto vprašanj. Spraševali so, zakaj je moral biti naš davek v krvi tako velik. In sami so našli odgovor: »Zato, ker smo ljubili in lju-

bimo svobodo in domovino in zato, ker ne maramo suženjstva!«

Po treh napornih urah je bil cilj pohoda dosežen in je komandant mladinske partizanske brigade, mladinec Marko Kojič, takole raportiral: »Tovariši ravnatelji! Brigada je svoj pohod uspešno opravila in s tem dostojno počastila velikega učitelja mladim, tovariša Tita.«

Strnjeni množici dijakov je nato spregovoril ravnatelj šole Karel Medja. Na kratko je orisal bojno pot mladega rodu med našo NOV in poudaril, da morajo mladi svoje idejno prepričanje graditi na izkušnjah in izročilih naše revolucionarne preteklosti. Zato je ravnatelj tovariš Medja obrambni dan šole zelo ugodno ocenil in poudaril, da je ta akcija dokaz več o pravilni usmerjenosti mladega rodu v pripravi za obrambo domovine, ki se brani ne le z orožjem, ampak tudi in predvsem z ljubeznijo.

Pohodniki so si z zanimanjem ogledali muzej in okoličico Urha. Položili so rože k spomeniku in prisluhnili besedam o zločinah okupatorja in njegovih slug. Vzgojitelj in mentor šolskega foto kluba (Doma I. Kavčiča) tovariš Šink je s skupino fotoamaterjev ta obrambni dan zabeležil na filmski trak.

MILKO BROŽIČ-MALI

danes
raportirajo

P. Nikolič, Ilirska Bistrica: Po končanem tehničnem zboru so mladim vojakom tukajšnje garnizije izročili orožje. Slovesnosti v vojašnici so se poleg vojaških starešin udeležili tudi predstavniki Ilirskobistriške mladine.

F. Galičič, Škofja Loka: Na množičnem pohodu po poteh revolucije, udeležilo se ga je nad 700 članov ZZB, ZRVS, mladine ter lovske družine, so pohodniki obudili spomine na NOV ter še živeče partizanske družine in položili vence k številnim spominskim obeležjem. Na hribu Ožbolt nad Zmuncem so imeli zborovanje, kjer je o poti KPS ter odporniškem gibanju v tem kraju spregovoril Srečko Brišar, svoje verze pa je recital partizanski pesnik Lojze Hafner-Zivko.

M. Gojković, Nova Gorica: Tukajšnji elektrogospodarski šolski center je preveril svoj obrambno zaščitni mehanizem. Po nenadnem zračnem napadu so dijaki zapustili učilnice ter pravočasno evakuirali ves material, potreben za pouk v nenormalnih razmerah. Šolo na vojni lokaciji so zelo dobro zavarovali ter organizirali radijske in kurirske zveze. Poleg teoretičnega, so v naravi uspešno izvedli tudi praktičen pouk, na poti do nove šole pa so se srečali z vrsto ovir.

L. Mrak, Ziri: Množičnega tekmovalnega streljanja z zračno puško so se udeležili vsi ljubitelji tega športa. Najštevilnejši pa tudi najboljši so bili pionirji in pionirke osnovne šole, ki so z doseženimi rezultati dokazali, da redni strelski treningi niso bili zaman. Posebej velja pohvaliti tudi strelsko sekcijo »Kladivar«, ki se je množično udeležila vseh dosedanjih krajevnih tekmovanj na ravni občine. Po uspešnem tekmovanju z zračno puško se strelska družina Ziri pripravlja za organizacijo množičnega streljanja z vojaško puško.

D. Naraglav, Prebold: Letošnje orientacijsko tekmovanje članov planinskega društva je bilo zelo zanimivo in dinamično. Udeležili so se ga, ne samo starejši člani, pač pa tudi številni mladinci in pionirji. Med šesnajstimi ekipami najmlajših planincev so prvi dve mesti osvojili pionirji iz Prebolde, tretjeuvrščeni pa so njihovi tovariši iz Zabukovice. Enaka uvrstitev velja tudi za mladince. Med člani so na prvem mestu planinci Prebolde, drugi so člani jamarskega kluba »Črni galeb«. Za konec še to: planinska orientacija je v žalski občini množična dejavnost mladim, oziroma njihov pomemben prispevek k nenehni krepitvi obrambnih priprav in družbene samozaščite.

Bratstvo skovano v krvi

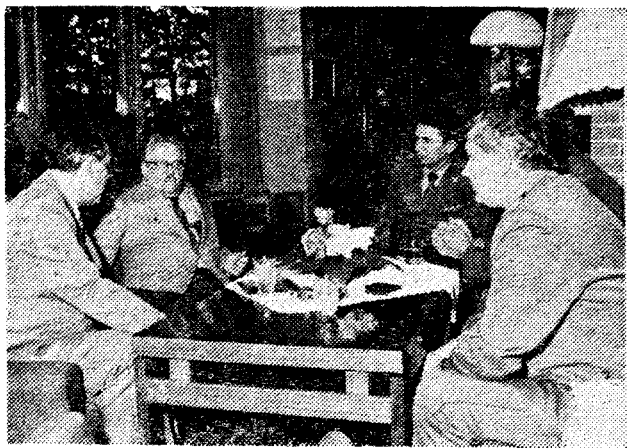
Skupaj z delegacijo pobratenega Nevesinja so občani Ilirske Bistrice v bližnji vasi Brdce odkrili spominsko ploščo sedemindvajsetim padlim borcem Desete hercegovske brigade, ki je sodelovala pri osvoboditvi Ilirske Bistrice. Gostje iz Nevesinja so ob tej priložnosti položili svoj venec, o skupnih in hudih bojih slovenskih in hercegovskih

borcev pa je spregovoril nekdanji komandant Tretje prekomorske brigade, Albert Klun.

P. NIKOLIČ

Edvard Kardelj pokrovitelj športnega prvenstva JLA

Tovariš Edvard Kardelj, član predsedstva SFRJ in ZKJ — pokrovitelj letošnjega jubilejnega 30. športnega prvenstva JLA, ki bo od 28. junija do 5. julija v Mariboru, je sprejel poveljnika ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnika Franca Tavčarja in njegove najbližje sodelavce, ki so ga seznanili s potekom priprav na bližnje prvenstvo. Ta manifestacija bo velik prispevek k proslavi jubilejev tovariša Tita.

Udeleženci vsearmadnega prvenstva bodo neposredno pokazali moralnopolitično ter duševno in telesno pripravljenost JLA, ki je bistven in sestavni element borbene pripravljenosti. Takšna manifestacija pa še tudi prispeva k nadaljnji uveljavitvi športa in telesne kulture v JLA in družbi v celoti.

Borcem

*Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!*

*Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!*

Tone Šmid

Na pokopališču v Železnikih smo se poslovili od predsednika ZB NOV Toneta Šmida. Rodil se je pred 65 leti. V NOV se je vključil leta 1943. Bil je v Gorjanskem odredu, nato pa v Gorenjskem vojnem področju.

Valentin Šuštar

V Ojstrem vrhu pri Železnikih je umrl Valentin Šuštar, star 84 let. Z OF je pričel sodelovati v začetku leta 1942. Pri njem so borci in aktivisti NOV dobivali hrano in vso pomoč.

Janez Lotrič

Na pokopališču v Selcih smo pokopali Janeza Lotriča iz Loga pri Železnikih, ki se je rodil leta 1911 v Dražgošah. Za NOB je pričel delati leta 1942. Leta 1944 je odšel v Gradnikovo brigado. Prejel je več odlikovanj.

Danijel Eržen

Februarja letos je umrl Danijel Eržen, ki se je rodil leta 1920, Gore nad Idrijo. Bil je ožji sodelavec narodnega heroja Janka Premrla-Vojka.

Marija Kromar

Aprila je umrla Marija Kromar iz Dolenje vasi, stara 65 let. Z NOV je pričela sodelovati leta 1943. Spomin na aktivistko nam bo ostal vedno živ.

Rudi Mrhar

V devetindesetem letu starosti je umrl Rudi Mrhar iz Prigorice pri Dolenji vasi. V NOB se je vključil leta 1944.

Janez Cebašek

Na pokopališču v Vodica nad Ljubljano smo se poslovili od Janeza Cebaške iz Polja. Med prvimi v vasi se je vključil v NOG in pričel aktivno sodelovati z OF. Pomagala mu je vsa njegova družina. Za svoje delo je bil tudi odlikovan.

Franc Tavčar

Na poljanskem pokopališču smo se poslovili od člana VVI, Franca Tavčarja — Kosmova očeta iz Poljan nad Škofjo Loko. Kot enega prvih upornikov so ga Nemci odpeljali v Begunje, nato v Dachau, kjer je bil do konca vojne. Njegova hči Nada je padla kot partizanka. Sin Franc je bil udeleženec dražgoške bitke. Tudi žena Ivana je bila izgnana.

Ana Bobek

Konec lanskega leta smo se na sevniškem pokopališču poslovili od Ane Bobek — Bečkove mame. Vdova po splavarju je vzgojila štiri otroke. Enega so ji Nemci odgnali, drugi se je bojeval na Gorenjskem, tretji pa v Zasavju.

Alojz Negro

V Kranju smo se poslovili od borca Alojza Negra, ki se je rodil leta 1911 na Bledu. Leta 1941, takoj po okupaciji, se je priključil aktivistom OF. Leta 1944 je odšel v Prešernovo brigado in nato v Gorenjski odred, kjer je bil intendant in vodja čevljarske delavnice.

Janez Koporc

V Šmavru pri Dobrniču je v sedemindesetem letu starosti umrl Janez Koporc. Že leta 1942 je začel aktivno sodelovati z OF. Dva sinova sta odšla med partizane, eden je padel, drugi pa je bil težko ranjen in je vojaški vojni invalid.

Karol Poglavec

Konec marca smo se poslovili od Karola Poglavca, ki se je rodil leta 1905

v Gorenjih Ponikvah pri Trebnjem. Z NOG je začel sodelovati leta 1942. Leta 1943 je bil izvoljen v rajonski odbor OF. V začetku leta 1945 so ga Nemci ujeli in zaprli v novomeške zapore.

Pavle Gabrijel

Umrl je Pavle Gabrijel. Pokopali smo ga na trebanjskem pokopališču. Rodil se je leta 1909 v Prapročah pri Trebnjem. Kot kmet je začel aktivno sodelovati z OF leta 1942. Leta 1943 je bil izvoljen v rajonski odbor OF. Izvoljen je bil za odposlanca Kočevskega zbora slovenskega naroda, katerega se je tudi udeležil. Prejel je odlikovanje OZN III. stopnje.

Janez Šinkovec

Pred nedavnim je nenadoma umrl Janez Šinkovec iz Kokre nad Kranjem. Bil je borec Prešernove brigade. Za svoja dejanja je dobil več odlikovanj, med drugimi tudi medaljo za zasluge za narod.

Joško Hvalič

Na loškem pokopališču pri Novi Gorici smo se poslovili od Joška Hvaliča iz Lok. Že v začetku leta 1942 se je pridružil NOV. Istega leta so ga fašisti aretirali in zaprli. Po nekaj mesecih se je vrnil domov in stopil v NOV. Bil je borec Gubčeve, nato pa Cankarjeve brigade.

Angela Janisa

Aprila letos smo pokopali znano aktivistko — udeleženko NOB Angelco Janisa. Spomladi leta 1942 je bila izvoljena v rajonski odbor OF Kostanjevica. Med italijansko ofenzivo istega leta so jo ujeli in odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars. Po kapitulaciji Italije se je vrnila in nadaljevala z delom. Oktobra leta 1943 se je kot delegatka udeležila 1. kongresa AFŽ v Dobrniču. Za svoje delo je prejela nekaj odlikovanj: medaljo za hrabrost in red zasluge za narod.

Jože Jakin

Na pokopališču v Slavini smo se poslovili od Jožeta Jakina, prvoborca in spomeničarja NOB. Rodil se je leta 1914 v Števerjanu v Goriških Brdih. Spomladi leta 1941 se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju in še istega leta odšel med partizane. V spopadu so ga Italijani zajeli in odpeljali v italijanske zapore, od koder je pobegnil in se ponovno priključil brigadam 9. korpusa. Prejel je več odlikovanj.

Tomaž Kogej

Umrl je Tomaž Kogej iz Spodnje Idrije. Pokojni je po razpadu Italije, v Jeseni leta 1943, vstopil med partizane. Še istega leta so ga Nemci ujeli in odpeljali v internacijo v Nemčijo, od koder se je vrnil po osvoboditvi.

Viktor Jereb

Aprila je umrl Viktor Jereb iz Spodnje Idrije. Že v zgodnji mladosti se je vključil v napredne vrste. Bil je v vrstah španskih borcev, šel je skozi ujetništva in internacije ter se v Afriki vključil v enote kasnejših prekomorskih brigad ter sodeloval v bojih za osvoboditev domovine. Bil je večkrat odlikovan.

Janez Velikajne

Aprila je umrl Janez Velikajne iz Spodnje Idrije, rojen leta 1900 v Kanofniji. V partizanske vrste je vstopil leta 1943. Bil je borec Vojkove brigade in kasneje v štabnih enotah 9. korpusa kot mitraljezec. Bil je tudi nosilec dveh odlikovanj.

V spomin Miletu Smolynskemu

Vodil nas je s pesmijo

Na proslavi 40. obletnice zborovanja ljudske fronte na Taboru pri Ihanu, ki je bila nedaleč od tam, pred nekaj tedni, sem zamenjal njegov obraz. Vedel sem, da je bolan, a sem vseeno upal: morda je le toliko ozdravel, da bo prišel sem, kamor nas je vodil pred 40 leti — mlade šiškarje, delavce, vajece, revne dijake, ki smo z njim vred hrepeneli po lepših časih. Zdelo se mi je, da slišim njegov glas ob spremljavi kitare. Ubral je strune in intoniral pesem »Bratje, le k soncu, svobodi« — in vsi smo jo za njim povzeli...

Štirideset let... Štirideset let je minilo, odkar se je začela Komunistična partija Slovenije po ustanovnem kongresu na Čebinah tesneje povezovati s širokimi ljudskimi množicami. Zavel je nov veter. Čutili so, da je prišla za krmilo jugoslovanskega delavskega razreda nova roka. Takrat zvedine še nismo vedeli za tovariša Tita. Toda njegovo roko smo že čutili.

Med prizadevnimi, borbenimi aktivisti za povezovanje naprednih ljudi v skupni fronti pod vodstvom komunistične partije in tovariša Tita je bil tudi tovariš Milet Smolinsky, ki sem ga spoznal na začetku leta 1937 na Kóso-
vem polju.

Kósovo polje je bilo ime napol kmečkega napol delavskega predela Zgornje Šiške. Tam, kjer stoje ob asfaltiranih ulicah visoke stolpnice, so včasih stale ob prašnih cestah nizke pritlične hiše. Ena izmed njih je bil dom družine Smolinsky. Na dvorišču je bil vodnjak (vodovod takrat še ni segel do sem), nasproti njega pa je stal prizidek s sobo, v kateri je prenočeval Milet. Pravim prenočeval, kajti čez dan je bil zaposlen (takrat je

bil trgovski pomočnik), v prostem času pa je opravljal razne politične naloge: bil je med organizatorji štrajkov, manifestacij in demonstracij itd.

Ob večerih je njegova soba oživila. Pri njem smo se zbirali fantje, ki smo bili nekaj let mlajši od njega. Najprej smo prisluhnili njegovi pesmi, ki jo je spremljal s kitaro. Naučil nas je prepevati revolucionarni budnici »Bratje, le k soncu, svobodi« in »Hej, Slovenci, kdaj bo konec našega trpljenja« pa ruske pesmi iz filmov Pot v življenje in Pastir Kojta. V premorih med petjem nas je nevsiljivo uvažal v svet naprednega delavskega gibanja ter nas pripravljati na obrambo domovine in na revolucionaren obračun s protiljudskimi silami. Večkrat je prišel šop izvodov lista Mladina in jih razdelil med nas, da smo jih razpečevali vsak v svojem okolju, kjer smo živeli in delali. In ko je nekega dne v maju 1937 rekel: »Ali greste z menoj na izlet?«, smo bili takoj za to.

To ni bil navaden izlet, bil je izlet ljudske fronte pod vodstvom KP. Zbrali smo se na nekem gozdnatem hribu nad Zalogom. Milet je ubral strune, zaigrali smo in zapeli. Potem je bila tišina in nastopili so govorniki. To je bilo zborovanje »brez protoko-

la«, kot bi danes rekli. Poleg takratnih voditeljev naprednega delavskega gibanja so povedali svoje tudi čisto navadni ljudje. Živo se spominjam vajece, ki je pripovedoval, kako ga izkorišča njegov mojster oziroma delodajalec... Po zborovanju smo se vrnili v Ljubljano, toda ne vsak po svoje, temveč organizirano v spremstvu. Milet je bil s svojo kitaro na čelu — takoj za slovensko zastavo — in vsi smo povzeli za njim revolucionarno pesem, Vsa Zaloška cesta je prisluhnila petju in vzklikanju: večina ljudi nas je pozdravljala, a bili so tudi taki, ki so nas zmerjali in nam žugali...

Potem smo šli z njim še na več izletov — eden je bil na Taboru pri Ihanu, ki bi ga bili razgnali zandari, pa se jim ni posrečilo, čeprav jim je pomagal precej reakcionarnih izzišev. Milet nas je vodil tudi na razne demonstracije, izmed katerih se spominjam zlasti tiste proti predstavniku velikosrbske klike Petru Živkoviču.

Ko sem bral osmrtnice ob njegovi prežgodnji smrti, sem se čudil, da je pod njegovim imenom in priimkom zapisano samo »novinar«. Res je bil novinar — po vojni, ko se je vrnil iz ujetništva, je bil glavni urednik Delavske enotnosti, urednik notranjepolitične rubrike pri Slovenskem poročevalcu itd. — a bil je tudi revolucionar in prvoborec, ki je stopil na to pot že zdavnaj pred drugo svetovno vojno.

Bil je človek, ki je znal že pred vojno voditi ljudi, zlasti mlade, ne samo z besedo, marveč tudi s pesmijo. Morda še bolj s pesmijo kot z besedo.

In kar ti da pesem, ti ostane v duši in srcu do konca življenja.

FRANCE SUSTERSIČ

pravna posvetovalnica

pokojnine pa se je zaradi dodatnih 5 let pokojninske dobe povečal za 5 %. Do pokojnine v višini 100 % od pokojninske osnove pa niste upravičeni, čeprav ste borec NOV od leta 1941, ker niste imetnik Partizanske spomenice 1941.

Pravica do spremstva

G. I., Ilirska Bistrica

Vprašanje: Zanima vas ali imajo tudi vojaški invalidi III. in IV. skupine pravico do spremstva pri klimatskem zdravljenju. Sami ste 90 % invalid z občasno vrtoglavo in drugimi težavami.

Odgovor: Po 18. členu pravilnika o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov imajo pravico do spremljevalca, če so napoteni na zdraviliško ali klimatsko zdravljenje, tisti vojaški invalidi, ki prejema dodatke za postrežbo in tujo pomoč. Drugi vojaški invalidi imajo pravico do spremljevalca tedaj, če zdravniška komisija ugotovi, da je skupna nezmožnost invalida ob odobritvi zdravljenja enaka nezmožnosti invalida, ki prejema dohodek za postrežbo in tujo pomoč. Če pa zdravstvena organizacija sama poskrbi za postrežbo in pomoč, invalid nima pravice do spremljevalca. Obstoji pa tudi možnost, da zdravniška komisija tudi drugim invalidom, ki niso naštetih zgoraj, določi spremljevalca, vendar le za odhod na zdravljenje in vrnitev.

Stoodstotna pokojnina

K. F., Draga

Vprašanje: Ste starostni upokojenec s pokojninsko dobo 40 let 11 mesecev in 6 dni. Posebna doba vam je priznana v dvojnem trajanju od 20. 7. 1941 do 15. 5. 1945, upokojeni pa ste od 1. 1. 1972 dalje. Do 31. 12. 1972 se vam je izplačevala pokojnina v višini 85 % od osnove, od 1. 1. 1973 pa se je pokojnina povečala za 5 % ter prejimate od tedaj dalje pokojnino v znesku 90 % od osnove. S tem v zvezi prosite za pojasnilo ali je ta odmera pravilna, ker ste slišali, da bi morali glede na priznano udeležbo v NOV prejemanj pokojnino v višini 100 % od osnove.

Odgovor: Nekoliko vas moramo popraviti, kajti od 1. 1. 1973 ne prejimate pokojnine v višini 90 % od osnove, ampak v višini 85 % od osnove, znesek

v nekaj
vrsticah

LJUBLJANA

Letos je krajevna skupnost Dravije in Podutik že tretjič praznovala svoj krajevni praznik. Letošnja osrednja proslava je bila 26. maja v veliki dvorani družbenih organizacij. Pred slovesnostjo so pripadniki civilne zaštite v Dravljah izvedli obrambno vajo. V kulturnem programu so nastopile dijakinje iz osnovne šole Valentina Vodnika in partizanski moški pevski zbor, ki ga vodi Radovan Gobec.

STANKO SKOČIR

STARI TRG OB KOLPI

V spomin na napad partizanskih enot na močno utrjeno italijansko so-vražno postojanko Stari trg ob Kolpi, ki je bil izveden v noči 31. maja na 1. junij leta 1942, praznujejo prebivalci tega kraja že vrsto let svoj krajevni praznik. Tudi letošnje slovesnosti so bile 5. junija, ko so organizirali številne prireditve, na katerih so sodelovala domača društva in učenci.

VIKTOR DRAGOŠ

CERKNICA

Občinska zveza društev upokoencev iz Cerknice je priredila področno tekmovalstvo »Ljubljana z Notranjsko« v kegljanju v borbenih partijah po šest tekmovalcev. Sodelovali so ekipe iz Logatca, Ljubljane, Šiške in prireditelj. Tekmovalstvo je bilo na kegljišču »Brest«.

Cepprav je šport med upokoenci v razvoju, lahko ugotovimo, da je za športno rekreacijo veliko zanimanja. V nekaterih občinah pa je žal močno prisoten problem pomanjkanja športnih objektov in finančnih sredstev.

V mesecu juniju potekajo področna tekmovalstva na Gorenjskem, Dolenjskem, Zasavju, Savinjski dolini in Stajerski. Primorski upokoenci so 12. junija v Kopru priredili že pete tradicionalne športne igre v plavanju, balinanju, kegljanju, streljanju in šahu. Na teh igrah je sodelovalo 250 tekmovalcev-upokoencev.

V. BOVCON

ZALEC

V občini Zalec so planinci končali spomladanski del tekmovalstva v orientaciji. Vsako od petih društev organizira eno tekmovalstvo. Doslej so ga pripravili že planinsko društvo Polzela, Zalec in Prebold. V Preboldu je tekmovalo 16 pionirskih, 4 mladinske in pet članskih ekip. Vsa prva mesta so dosegli domačini, ki so bili tudi najboljši številčni. Razveseljivo je, da je med tekmovalci največ pionirjev. To dokazuje, da planinska društva namenljajo veliko pozornost vzgoji pionirjev za hojo po manj znanem terenu s pomočjo kompasa in zemljevida.

F. J.

STRAŽIŠČE PRI KRANJU

Dne 21. junija praznujejo v Stražišču pri Kranju krajevni praznik. Tega dne, leta 1943, so Nemci izselili od tod 40 družin ter jih odpeljali v Nemčijo. Na ta način so hoteli zatreti narodno-osvobodilno gibanje in odhod prebivalcev med partizane.

Velik je bil krvni davek Stražišča za osvoboditev. V letih 1941–1945 je bilo ubitih 43 talcev, 19 ljudi je umrlo v taboriščih in mučilnicah, 81 borcev pa je žrtvovalo svoja življenja širou naše domovine.

Praznovanja se bodo začela v soboto, 18. junija, ko bo ob 18. uri slavnostna otvoritev asfaltiranih cest v Stražišču. Položili bodo tudi temeljni kamen za zdravstveno postajo. Osrednja proslava bo ob 19. uri v osnovni šoli Lucijan Seljak.

LJUBLJANA

Množičen pohod
na Čebine

V letošnjem jubilejnem letu, ko proslavljamo pomembne Titove in partijske jubileje, so družbenopolitične organizacije občine Ljubljana-Center pripravile vrsto slovesnosti. V osrednji proslavi, ki je bila istočasno tudi proslava osvoboditve mesta Ljubljana in občinski praznik, so bile podeljene občinske nagrade najzaslužnejšim občanom. Na osrednji mladinski proslavi so bila prav tako podeljena priznanja najzaslužnejšim mladincem in njihovim mentorjem. Občinski sindikalni svet je na svoji proslavi podelil priznanja najzaslužnejšim sindikalnim delavcem v občini. Množične proslave so bile organizirane v vseh krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah.

V soboto, 4. junija je bil organiziran pohod članov družbenopolitičnih organizacij občine Ljubljana-Center na zgodovinske Čebine. Dobre priprave in lepo vreme so prispevali k uspešnemu pohodu, ki je bil istočasno tudi vojaška vaja. S tem v zvezi je bila organizirana pohodna brigada 10. ljubljanska SNOUB, katere ime je nosila mladinska pohodna brigada mladih iz občine Center. Železnice so dale pohodnikom na voljo poseben vlak, ki je peljal do Trbovelj. Glavnina brigade, ki je štela približno 700 posameznikov, je izstopila v Zagorju. Formirana v treh bataljoni je odšla peš preko Kotedreša na Čebine. Del pohodnikov, predvsem starejših članov ZZB NOV, se je peljal do Trbovelj, od koder so se pripeljali z avtobusi na Čebine. Gost brigade je bil tovariš Vencelj Perko, udeleženec ustanovnega kongresa KPS. Mladinci-milicniki iz postaje občine Center so skrbeli za brezžične zveze in samozaščito, mladinci-zdravniki in medicinske sestre iz Kliničnega centra pa so skrbeli za sanitetno službo. Pohoda se je udeležil tudi vod mladincev, komunistov JLA.

Po ogledu Barličeve domačije na Čebinah se je brigada zbrala pri planinskem domu pod Javorjem, kjer je bilo pripravljeno kosilo. Na tem mestu je bil organiziran kulturni program. Tovariš Vencelj Perko je orisal zgodovinski položaj v obdobju dogodkov na Čebinah. V bogatem kulturnem programu je sodelovalo frontno gledališče iz Maribora in godba iz Trbovelj.

V. Š.

DRAŽGOŠE

Borci in taborniki
z roko v roki

Dne 28. maja je bila v Dražgošah prireditve, na kateri smo se zbrali taborniki odreda Bičkova skala, borci Krajevne skupnosti Posavje in mladina Dražgoš.

V letošnjem jubilejnem letu smo se taborniki odreda Bičkova skala odločili, da bodo naši novi člani zaprisegli v Dražgošah — na kraju, kjer so Nemci doživeli velik poraz! Taborniki, ki nosimo ime po skali, Kjer je Biček s svo-

jim mitraljezom pošiljal smrt Nemcem, smo se na ta slavnostni dan temeljito pripravili. K sodelovanju smo povabili pevce moškega pevskega zbora iz Posavja, v katerem je veliko število borcev, ki so s svojimi pesmimi lepo povezali celotni program. Da bi pokazali, kako znamo gojiti in ceniti narodno-osvobodilni boj in da bi se še tesneje povezali med seboj, smo borcem Krajevne skupnosti Posavje predlagali, da bi bili oni organizatorji izleta v ta zgodovinsko znani in lepi kraj. Borci so predlog z veseljem sprejeli, kajti vedeli so, da bodo prijetno preživeli ta dan z mladimi taborniki.

Prireditve je uspela in da bi vsi prisotni slišali, kaj se dogaja ob spomeniku, je bilo potrebno ozvočenje in tu so

nam na pomoč priskočili borci Iskre Commerca, ki so tudi pokrovitelji odreda Bičkove skale.

Dražgošani, stari in mladi, so bili čudoviti! Nudili so nam pomoč pri postavljanju propagandnega tabora, ki smo ga postavili prejšnji dan nad vasjo, organizirali prehrano po hišah in nam nudili pomoč povsod, kjer je bila le-ta potrebna. Bilo je pravo partizansko vzdušje! Del tabornikov je odšel tudi že prejšnji dan na pohod in ti so na proslavo prikorakali z zastavo in harmoniko kot pravi partizani.

Na prireditvi je ob spomeniku spregovoril kipar Ivo Šubic, avtor mozaika dražgoške bitke in pisatelj Ivan Jan, zanimivo je bilo tudi pripovedovanje predsednika Krajevne skupnosti Dražgoše, ki je to legendarno bitko doživel kot trinajstletni fantič.

Mislilim, da smo bili vsi — bilo pa nas je okoli 500 — zelo, zelo zadovoljni!

VERA MORETTI

RAB

Bile smo na Rabu

Skupina zapornic Aichacha se je v mesecu maju udeležila izleta na Rab.

V zadnjih letih smo že kar načrtno obiskale mnogo krajev Nemčije in Italije, kjer so trpeli in umirali naši interiranci. Res je, marsikaj ostalo prikrita, toda kar je ostalo, smo našle lepo vzdrževano, celo več — nekatere države so znale iz tega napraviti turizem. Tega pa ne bi mogle trditi za RAB. Po grobišču in okrog spomenika se bohotijo nepokošene trave, poti niso negovane, vhod je nepometen in nikogar ni, ki bi ponudil spominke ali brošurico pisane zgodovine ali z besedo povedal mnogim, ki prihajajo na ta kraj, kdo so ti, ki so tu pokopani, zakaj tako množični grobovi in kdo so tisti, ki so tu ubijali. Poklonile smo se pokojnim, položile vence, odstranile ovenelo cvetje in zapele nekaj pesmi.

Vprašanje pa je ostalo in glodalo v nas, kdo je odgovoren za ta kraj trpljenja, da je ostal tako zanemarjen? Samo cvetoči grmi, ki se dvigajo neočisti iz nepokošenih trav, samo opojni duh pomladi in burja, ki piha preko grobov, je pre malo. Potrebna bi bila skrbna človeška roka, topla dlan, ki bi negovala ta kraj in grobove ter spoštovala mrtve, ki spe v tej zemlji, da nam ne bi bilo treba zardevati pred seboj in pred tujci.

MARICA BREJC

Srečanja nekdanjih zapornikov in zapornic v Begunjah so se udeležili tudi zastavonoše združenj borcev z Gorenjske.

B. B.

Odbor Gorenjskega odreda in Cankarjevega bataljona

Gorenjski aktivisti so se prvič zbrali na svojem zboru leta 1969 v Železnikih in so s to tradicijo nadaljevali vsa leta doslej. Leta 1970 je bil podeljen domicil POOF in celotnemu pokrajinskemu političnemu aktivu.

Na predlog odbora Cankarjevega bataljona in Gorenjskega odreda se je pokrajinski odbor aktivistov OF na svoji letošnji tretji seji (24. maja) odločil, da se srečanje nekdanjih aktivistov z Gorenjske razširi

še s srečanjem borcev Gorenjskega odreda. To naj bi bila v prihodnje tradicionalna vsakoletna srečanja.

Gorenjski odred je bil ves čas svojega obstoja (od pomladi 1942 do konca poletja 1944) tista enota na Gorenjskem, ki je s stalno prisotnostjo na terenu opravljala politične naloge, vojaške akcije in izvajala mobilizacijo. Iz njega je izšla Prešernova brigada, kasneje pa tudi Škofjeloški, Kokrški in Jeseniško-bohinjski odred. Poleg tega so iz

odreda stalno odhajali najboljši borci na politično delo na teren pa tudi aktivisti s terena so se ves čas vključevali v vojaške enote. Politično in vojaško delo sta bila neločljivo povezana. Prav zaradi tega so člani pokrajinskega odbora aktivistov OF sprejeli pobudo odbora Cankarjevega bataljona in Gorenjskega odreda, da bodo poslej pripravljali skupna srečanja.

FRANCE PEROVŠEK
LJUBO KRŽISNIK

CELJE

Delo dispanzerja za borce

Ambulanta dispanzerja za borce NOV je v Celju odprta od osmih do trinajstih in od petnajste do osemnajste ure, ob sredah pa nepretrgoma. Ob sobotah je dispanzer za borce zaprt. V dobro opremljenih prostorih se izmenjujeta dva zdravnika. Borci v Celju in okolici so sedaj prepričani, da se bo čakalna doba močno skrajšala.

Tozd zobozdravstvene službe v Celju želi organizirati zobno ambulanto, ki bo sprejemala izključno člane ZB NOV. Da bi skrajšali čakalno dobo, so borce porazdelili med vse zobozdravnike v Celju in bližnji okolici. V. D.

SLOVENJ GRADEC

Slovesnosti v počastitev občinskega praznika

V petek bodo v Slovenjem Gradcu zaključili številne prireditve, ki so bile organizirane v okviru občinskega praznika od 29. maja do 10. junija letos. Osrednje slovesnosti občinskega praznika, ki je bila v nedeljo 5. maja, so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz pobratenege Gornjega Milanovca.

V okviru slovesnosti v času praznovanja občinskega praznika je bil še posebno zanimiv obisk partizanskih bolnišnic Pod Malo Kopo na Pohorju. Ob tej priložnosti je spregovoril nekdanji partizanski zdravnik dr. Ivan Kopač-Pauček.

ADOLF ANKON

LIPNICA PRI KROPI

Spomenik heroju Stanetu Žagarju

V soboto 4. junija letos so pred osnovno šolo Staneta Žagarja v Lipnici pri Kropi odkrili spomenik predvojnemu komunistu, prvoborcu, in enemu izmed organizatorjev vstaje na Gorenjskem, na-

rodnemu heroju Stanetu Žagarju. Slavnost se je začela z zborovanjem prostovoljnih delavcev, na katerem je govoril nekdanji Žagarjev učenec profesor Ivan Križnar. Opisal je življenjsko pot narodnega heroja, ki je padel leta 1942 na Planici nad Crngrobom. Slovesnost je popestril bogat kulturni program.

CIRIL ROZMAN

Foto: B. B.

POROČILO

O ZREBANJU BLAGOVNO-DENARNE LOTERIJE ODBORA ZA POHOD »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, ki je bilo 14. junija 1977

Srečke, ki se končujejo na številko, so zadele:

0	7960 brivnik Iskra	104276 pony expres
	080590 pralni stroj	123976 televizor črno beli
		146256 din 1.000.—
1	3371 Girmi mešalec	178996 pralni stroj
	9911 pony kolo	192386 din 1.000.—
	019201 televizor črno-beli	
	044591 din 1.000.—	
	109021 din 1.000.—	
	198931 hladilnik	
2	392 din 200.—	
	9132 likalnik	
	139552 din 1.000.—	
	186332 din 1.000.—	
3	903 din 200.—	
	028753 din 1.000.—	
	123283 din 30.000.—	
	179473 din 20.000.—	
	195313 din 1.000.—	
4	6184 pony kolo	
	067604 din 1.000.—	
	163534 din 1.000.—	
5	001805 televizor črno-beli	
	107735 din 1.000.—	
6	045176 barvni televizor	
	010986 pony expres	
		7
		77 din 100.—
		010977 Zastava 101
		042427 pony expres
		137977 pralni stroj
		181747 din 1.000.—
		188937 din 1.000.—
		8
		218 din 400.—
		9398 likalnik
		034318 hladilnik
		044748 televizor, črno-beli
		078538 din 1.000.—
		159988 din 10.000.—
		166328 din 1.000.—
		178768 Fiat 750
		9
		229 din 300.—
		000569 din 1.000.—
		016739 din 1.000.—
		045249 pralni stroj
		103219 hladilnik
		105139 din 1.000.—
		139089 hladilnik
		147839 pony expres
		163059 din 1.000.—
		195519 din 1.000.—

Dobitke izplačuje Odbor za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE« — Ljubljana, Komenskega 7-II, soba 61, na podlagi uradnega poročila o izidu zrebanja, vsak dan od 8.—13. ure, v Ljubljani dobitke do 100.— din tudi ulični prodajalci. V pisarni izplačujejo dobitke vsak dan razen sobote in nedelje.

Dobitniki zunaj Ljubljane lahko pošljejo srečke v priporočenem pismu na naslov Odbora, ki bo takoj po prejemu poslal vsoto zadetka na vaš naslov. Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dneva objave zrebanja, to je 14. avgusta 1977.

Kurirske poti

Železniška proga med Ljubljano in Postojno je bila verjetno med vojno ena najbolj zastraženih in varovanih prog v Sloveniji. Italijani so že leta 1942 posekali ob obeh straneh proge vse drevje in grmovje. Precej na gosto so obdali progo z dobro utrjenimi in zastraženimi bunkerji in kasneje, v letu 1943, so še dodatno postavili žično ograjo, ob njej pa kasneje tudi mimska polja. Vse te in še vrste drugih ovir, ki so jih postavljali v obliki zased in patrolj pa niso preprečili našim partizanskim enotam in kurirjem, da bi prekoračili progo. Tako je bil od leta 1942 dalje na območju proge med postajama Planina in Logatec, posebno še pri Mačkovi čuvajnici, ves čas prehod za partizanske enote pa tudi neprekinjen prehod kurirskih zvez.

V jeseni leta 1942 je na tem mestu prekoračil progo 2. bataljon Dolomitskega odreda, pozimi leta 1942/43 pa sem sam vodil dve večji skupini tovarišev novincev iz Primorske na Dolenjsko. Tja smo se prebijali, da bi se oborožili, ker na Primorskem takrat ni bilo orožja. Od marca 1943 do konca vojne pa je tukaj potekala neprekinjena kurirska zveza iz Primorske na Dolenjsko in obratno, in sicer od kurirske postaje TV 2a, ki se je nahajala v Kališah, do TV 17, ki je bila utaborjena v okolici Tolstega in Ljubljanskega vrha.

Ta prehod preko proge se je občasno nekoliko menjal, ker so nas večkrat odkrili. Da bi odkrili naše prehode, so se posluževali najrazličnejših taktik. Tako so postavljali na pota in steze, kjer so čutili, da se prebijamo, suhe veje, da bi ponoči pokale pod nogami, kar bi slišali v bunker in bi nas tako lahko napadli.

Največ se je vzdrževala zveza prav mimo Mačkove čuvajnice, kjer je še posebno Mačkova družina posredovala in nudila podatke o postavljenih žičnih ovirah, bunkerjih in minskem polju ter drugih ovirah, ki so jih postavljali. Prav s pomočjo te družine je bilo možno precej varno hoditi tod, čeprav sta bila z obeh strani proge visoka bunkerja in je bilo prebijanje čez progo zelo nevarno.

Tod niso vodile samo kurirske zveze, ampak je tu potekala tudi pomembna linija, po kateri so hodili tovariši s Primorske (iz 9. korpusa) na šolanje v Belo krajino in se po teh kurirskih poteh tudi vračali. Prav tu je prekoračila progo tudi Gradnikova brigada, ki je šla proti Dolenjski.

Tukaj je bila še cela vrsta drugih pomembnih prehodov našega političnega vodstva iz vrhniškega okrožja na logaški rajon in obratno.

Kurirji so prav na tem mestu odigrali pomembno obveščevalno vlogo pri zbiranju raznih podatkov, ki so jih posredovali enotam, ki so prihajale na to območje zaradi prehoda prek proge, zbiranju hrane in drugega materiala, prenašanju partizanske literature, ki so jo raznašali tudi po okoliških vaseh in tudi zaradi izvajanja raznih diverzantskih akcij, ki jih je bilo precej na tem območju. Omeniti moram tudi partizanske družine iz okoliških vasi, kamor smo se zatekali in ki so nam bile vedno v veliko pomoč.

Skupina kurirjev kurirske postaje TV-2a

Omeniti tudi velja, da so bili kurirji v teh kurirskih postajah v večini primerov domačini.

Ko so kasneje bunkerje zasedli belogardisti, so odkrili naše prehode. V septembru 1944 sta se dva izmed njih pridružila dvema kurirjema in odšla z njima celo med partizane.

★

Da bi ostal železniški prehod pri Mačkovi čuvajnici pomnik naše revolucije, bo tu 26. junija letos odkrito obeležje, združeno s tovariškim srečanjem. Vabljeni so vsi borci in aktivisti ter prebivalstvo okoliških vasi. Posebno pa so vabljeni nekdanji kurirji in vsi, ki jih vežejo na te kraje spomini iz NOB.

JOZE SIMSIC-JELEN

LJUBLJANA CENTER

Po dolenjskih kurirskih poteh

Pohodi brigade »Ljubo Šercer« so na Centru strokovnih šol postali že tradicionalni. Tokrat so pripravili že peti pohod mladih po poteh, ki so prepojene s potom in krvjo naših borec. Mladi »Šercerjevci« so se namenili obiskati

kraj, ki bi ga na zemljevidu zaman iskali. Stisnjen je med zelene dolenjske griče na eni strani in litijske hribe na drugi strani. Tod so vodile kurirske poti aktivistov na Stajersko in v nasprotno smer.

Na pot so se odpravili izbrani mladinci in aktivisti ter predvsem dobri

učenci. Z vlakom, kjer so se dočela spoznali, so se odpeljali do Ivančne gorice. Na vlaku so imeli tudi prvi sestanek aktiva ZK in štaba brigade.

Prvo prijetno srečanje je bilo v Ivančni gorici, kjer so pred spominskim obeležjem žrtvam in narodnemu heroju Jožetu Kovačiču položili venec in pripravili kratek kulturni program.

Po čudoviti pokrajini so se v toplém popoldanskem soncu usmerili proti Stični in naprej v vasio Metnaja. S tesnimi občutki kako bodo prespali na senu in kako jih bodo sprejeli domačini, so prihajali v vas. Pa so doživeli vse tisto, česar ni mogoče opisati z besedo, tisto kar je našo partizansko vojsko ohranilo in jim vlivalo pogum in moč. Pozdravili so jih skoraj vsi vaščani, ki so kar tekmovali med seboj, kako bi naredili sprejem kar najbolj prijeten. Oglašila se je pesem, zaplesali so kolo. Kljub prešernosti niso pozabili pred obeležjem narodnemu heroju Grajzerju, počastiti spomin padlih. Po večerji so se zbrali ob tabornem ognju, zaspali pa niso še dolgo v noč.

Nepozabna so ta srečanja z našimi ljudmi. Ob takšnih srečanjih se zaveš, da naš koncept splošnega ljudskega odpora ni mrtva črka na papirju, da je na trdna tla postavljena resnica.

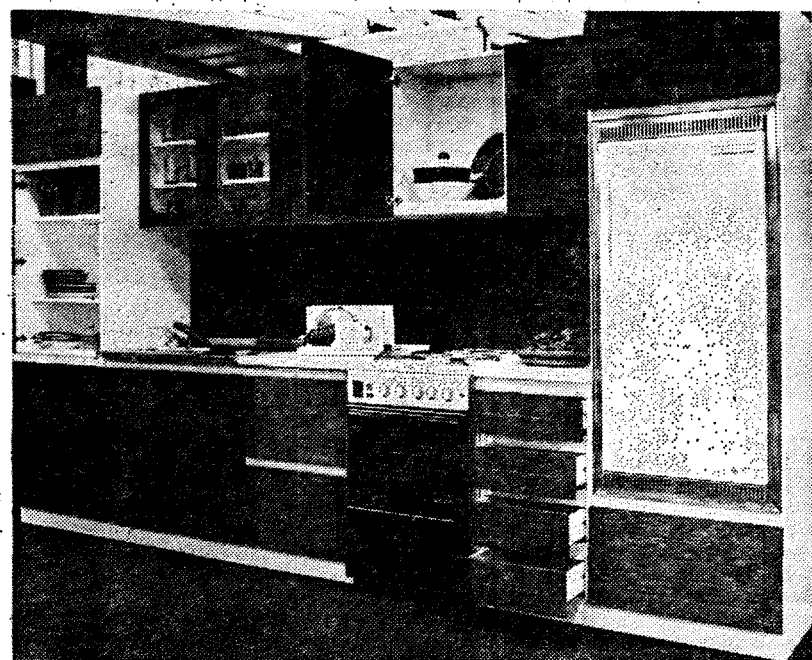
Po obilnem zajtrku so odšli proti Debečam, kjer so udeležencem proslave prikazali manjši manever preboja iz zasede. Razšli so se s pozdravom: nasvidenje na naslednjem pohodu!

J. S.

Novost pri gradnji stanovanjskih blokov, šol, vrčev, poslovnih prostorov, ambulant in podobno je celični sistem, ki je primeren tudi za vas. V nekaterih zahodnoevropskih državah je že prestal svojo preizkušnjo in se izkazal za zelo praktičnega.

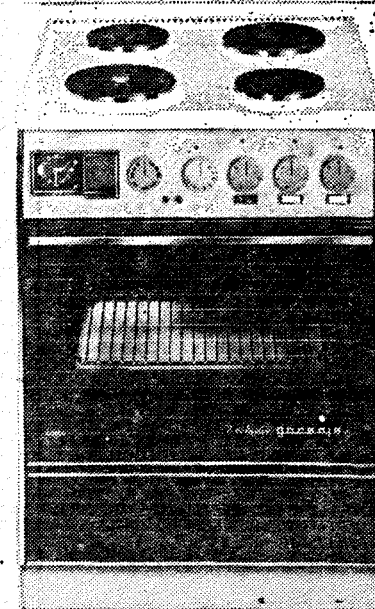
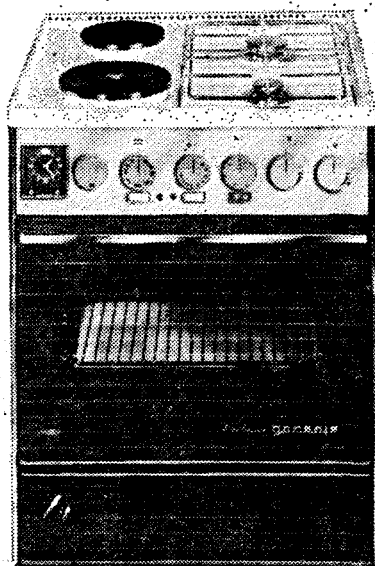
Kaj je celični sistem? Osnova gradbenega objekta je celica različnih dolžin in višin, a konstantne širine. Z montažo celic na terezu, ki je enostavna, hitra in predvsem cenena, gradimo stanovanjske bloke in druge objekte. Letos bodo v Gorenju izgradili že prvo tovarno za proizvodnjo celic, do konca leta 1980 pa še pet.

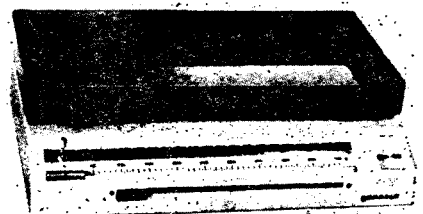
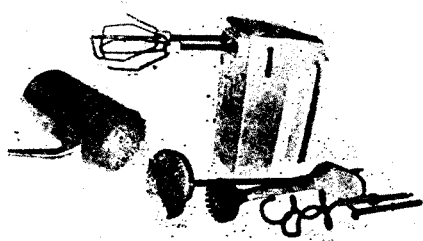
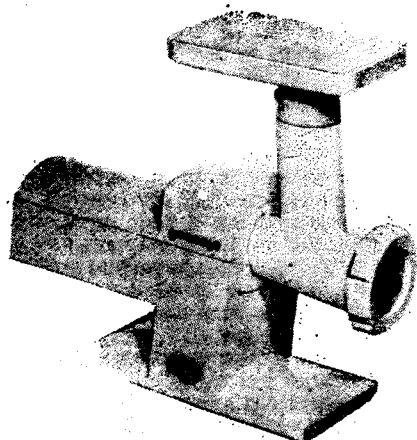
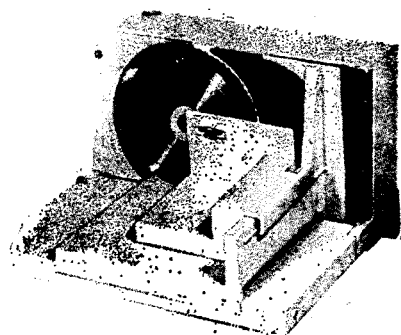
Če bomo izbrali hitro in poceni gradnjo našega doma, bomo tudi notranjost uredili temu primerno. Od davnih časov pa do danes se je ohranilo mojstrstvo pri izdelavi keramike in noben nov proizvod, bodisi kozice, steklo, plastika je ni izpodrinil iz naših domov. Tudi industrijsko izdelana keramika je ohranila najboljše stare lastnosti, ki so rezultat dolgoletnih izkušenj. Jedilnice in kuhinje, obložene s talnimi keramičnimi ploščicami modernih oblik in barv, so enostavne za čiščenje in lepega videza.

Kuhinjo, ki daje toplino in prijeten občutek, bomo opremili tudi z najsodobnejšo in praktično opremo: od štedilnikov, hladilnikov in zamrzovalnikov, do malih aparatov, ki so nepogrešljivi za vsako gospodinjstvo.

Pri Gorenju, ki ima bogato izbiro navedenih izdelkov, bomo izbrali primerne za našo kuhinjo. Izbrali bomo lahko med več tipi.

GORENJE ZAVAŠ DOM

Ob današnji preobremenjenosti naših žena, le-tim lahko mnogo časa prihranimo z nakupom zamrzovalnika. Danes jih je na voljo že več vrst, od zamrzovalnih skrinj in omar do dvodelnih hladilnikov.

Za kateregakoli se bomo odločili, ni odvisno le od njegove cene; pomembnejša dejavnika pri tem sta velikost gospodinjstva in prostor, kamor želimo zamrzovalnik namestiti, predvsem pa prihranek pri stroških za hrano.

Pri primerni velikosti kuhinje lahko namestimo vanjo zamrzovalno omaro ali pa dvodelni hladilnik, odvisno od velikosti našega gospodinjstva. Zamrzovalno skrinjo lahko namestimo v drug prostor, če ni prostora v kuhinji. Eden ali drugi od navedenih gospodinskih aparatov je danes za sodobno gospodinjstvo nepogrešljiv.

Kakšne so prednosti zamrzovalne skrinje in zamrzovalne omare?

Za zamrzovalno skrinjo porabimo nekoliko manj elektrike kot za omaro. Po drugi strani pa je v skrinji v primerjavi z omaro manjša preglednost nad živili. V majhnih stanovanjih je zaradi razsežnosti tudi težko najti prostor. Za skrinjo naj se zato odločijo večja gospodinjstva, mestna pa za zamrzovalno omaro.

Novejši izdelek sta dvodelni hladilnik in dvotemperaturna skrinja. Vsi navedeni zamrzovalniki Gorenje zagotavljajo popolnoma zanesljivo zamrzovanje hrane, gospodinjam precejšen prihranek na času, družini pa pester jedilnik s svežo zelenjavo in sadjem tudi pozimi.

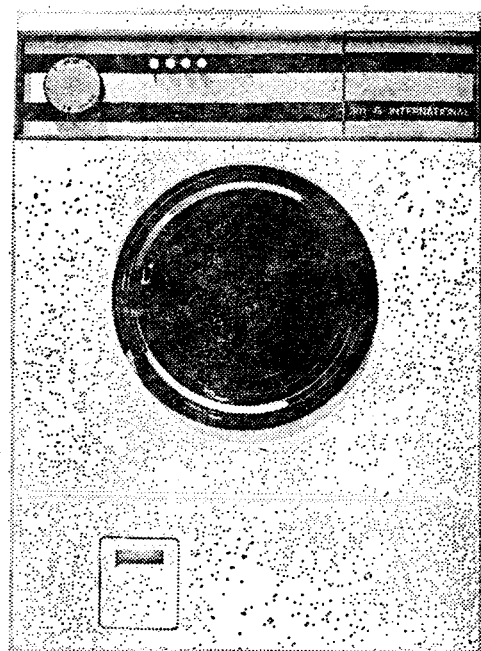
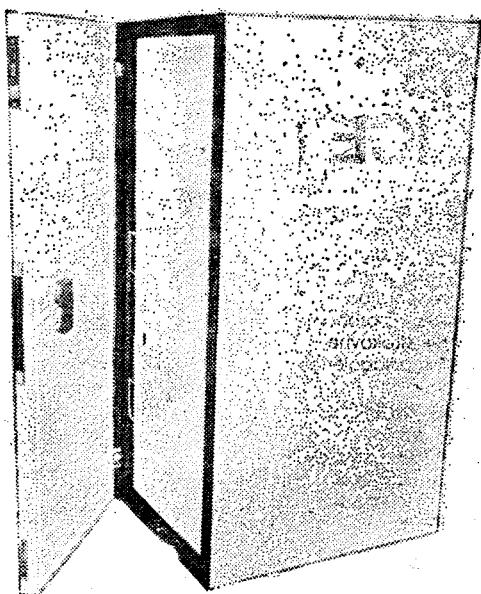
Velika pomoč zaposleni ženi so tudi mali gospodinski aparati, ki so v sodobnem gospodinjstvu že nepogrešljivi: ekspres lonec, strojček za mletje, rezalni strojček, namizna in stenska kuhinjska tehnična, električni mešalnik; tudi roštilj danes lahko vidimo že v vsakem gospodinjstvu.

Ob tako opremljeni kuhinji nas nenadni obiski ne morejo presenetiti, saj jim lahko v nekaj minutah pripravimo cocktaile, zmešamo sokove, skuhamo kavo s smetano, na roštilju pa celo kaj zahtevnejšega.

Vse to seveda z malimi gospodinskimi aparati Gorenje.

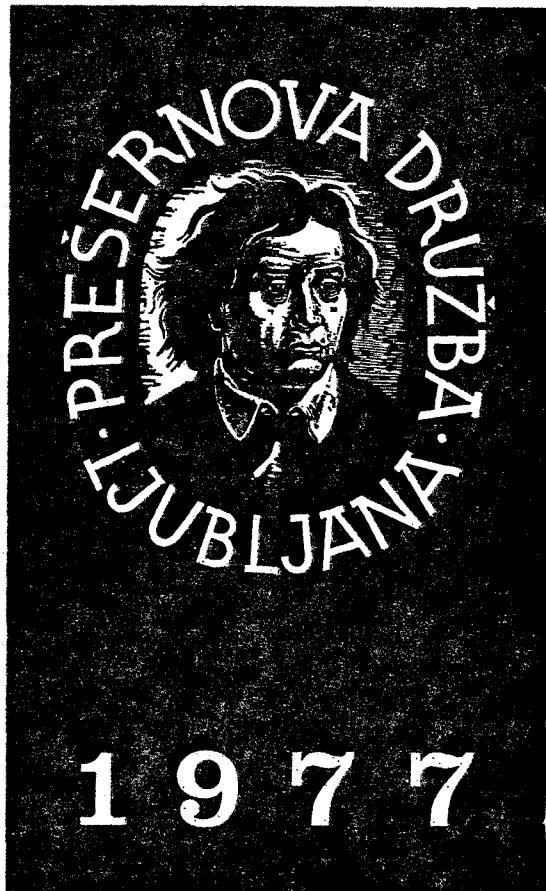
Gorenje je potrdilo kvaliteto z doseženo prodajo pralnih strojev na domačem in tujem trgu. Prav tako pa tudi s kvalitetnimi uslugami svojih servisov, ki so razširjeni po vsej Jugoslaviji.

Da bomo čimbolj na tekočem z dogajanjem doma in v svetu, v našem domu ne sme manjkati televizijski sprejemnik. Ob njem se izobražujemo in zabavamo mi in naši otroci.

REDNA LETNA KNJIZNA ZBIRKA PREŠERNOVE DRUŽBE

V letu 1977 bo Prešernova družba izdala za naročnike tele knjige:

**PREŠERNOV KOLEDAR
1978**

Janez Vipotnik:
**ENAINŠTIRIDESETO
LETO, roman**

Oton Župančič:
IZBOR PESMI

Dr. Avguštin Lah in Matjaž
Lah:
**PODOBA SODOBNEGA
SVETA**

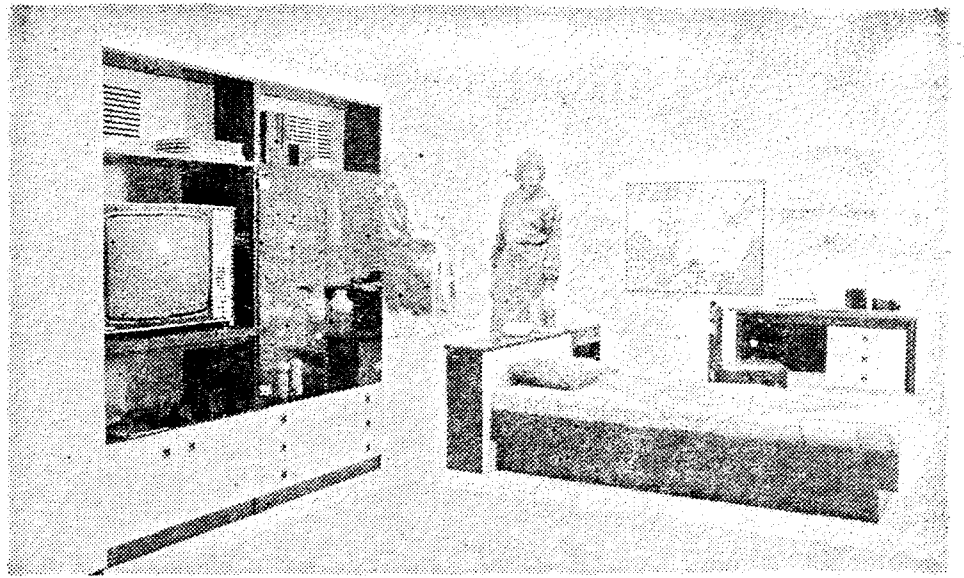
Jože Šircelj:
**ŽIVA IN NOVA
AFRIKA, potopis**

Broširano zbirko bodo naročniki prejeli za 90 din, vezano v celo platno (Koledar bo broširan) pa za 150 din.

Naročniki, ki bodo plačali naročnino za zbirko PD do 30. junija, bodo prejeli še knjigo:

James Baldwin:
**PESEM ČRNSKE ULICE,
roman**

Vse knjige iz te zbirke bodo naročniki prejeli hkrati v mesecu novembru 1977, ob izidu redne letne knjižne zbirke.

brest
cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31167

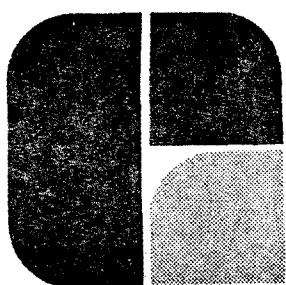
dekliška
soba
katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom

za devne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru, kneza koclja 6

potrošniško posojilo do 30.000.-
10% plog
ob nakupu z devizami 5% popust
dostava na dom brezplačna

**PRIMORJE
GORICA**

Proizvodnja, trgovina
in storitve
n. sol. o.
Šempeter pri Gorici
Nikole Tesle 10
telefon (065) 61-111

s sedmimi TOZD

prehrana, sadje, zelenjava, servis in remont
tovornih vozil, tehnični pregledi — trgovina
na drobno in debelo — drogerija — železnina
— živinopromet — cestni transport.

INDUSTRIJA GOSTINSKE OPREME

LJUBLJANA — JUGOSLAVIJA

PODJETJE ZA PROJEKTIRANJE, IZDELAVO IN MONTAŽO OPREME ZA VSE
VRSTE KUHINJ, SAMOPOSTREŽNIH RESTAVRACIJ IN GOSTINSKIH OBRATOV

UPRAVA: TRNOVSKI PRISTAN 8, TELEFON: H. C. 20-869, 21-747,
DIREKTOR: 22-778, KOMERCIALA: 24-415, SERVIS: INTERNO 05,
TELEGRAM: IGO LJUBLJANA, TEKOČI RAČ. NB 50103-601-23381

SLOVIN

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knji-
ge, publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne ti-
skovine.
Izdeluje enobarvne in več-
barvne klišee v najmoder-
nejši tehniki.
V sklopu podjetja je spe-
cializirani obrat za večbar-
vni tisk, lakirnica in plasti-
ficirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstnev-
nik NAŠI RAZGLEDI, re-
vijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK.

GRADBENO OPEKARSKO PODJETJE

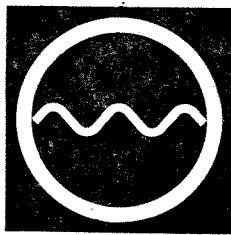
68233 MIRNA NA DOLENJSKEM

GRADBENA DELA PROIZVODNJA OPEKE IN RAZREZ LESA

Žel. postaja in pošta Mirna na Dolenjskem
Telefon 82-340
Tekoči rač. pri SDK Novo Mesto št. 52100-601-12050
Brzjav: GOP Mirna

Proizvajamo
in dobavljamo

azbestcementne plošče
azbestcementne cevi
kvalitetne cemente
silikatno opeko
keramične gline
kremenove peske

SALONIT ANHOVO

OBLOGA SLIKOPLASTIKA
LJUBLJANA - POLJE

TELEFON: 48-101, 48-102

Oblaganje sten in podov s keramičnimi, keramitnimi, klinker ploščicami in mozaikom — pečarska, sobo-slikarska in pleskarska dela - oblaganje s tapetami, polaganje tlakov iz plastičnih mas in iglanih preprog.

PROJEKT - NIZKE ZGRADBE

PODJETJE ZA PROJEKTIRANJE CEST, MOSTOV, HIDROTEHNIČNIH OBJEKTOV IN VISOKIH ZGRADB
LJUBLJANA - PARMOVA 33 - JUGOSLAVIJA

Telefon:
Tajništvo: 312-029
Računovodstvo: 316-471
Poštni predal: 100-11

GLAVNI PROJEKTANT AVTOCESTE HOČE-CELJE

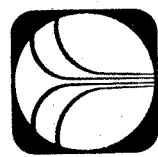
Že 26 let opravljamo projektivno dejavnost, ki obsega:

- izdelovanje vseh vrst projektov za ceste, mostove, splošno in komunalno hidrotehniko, ter drugih nizkih zgradb
- izdelavo študij in projektov prometnega planiranja
- izdelavo projektov za visoke zgradbe
- strokovno nadzorstvo nad izvrševanjem objektov po sporazumu z investitorjem
- opravljanje geodetskih izmer s področja nižje geodezije
- izvajanje projektantskega inženiringa
- dajanje ekspertiz in strokovnih mišljenj

SE PRIPOROČAMO!

92 krajev Slovenije povezanih čez noč

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO LJUBLJANA

nočni skok

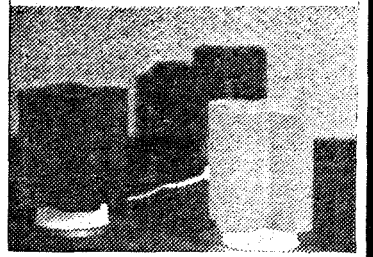
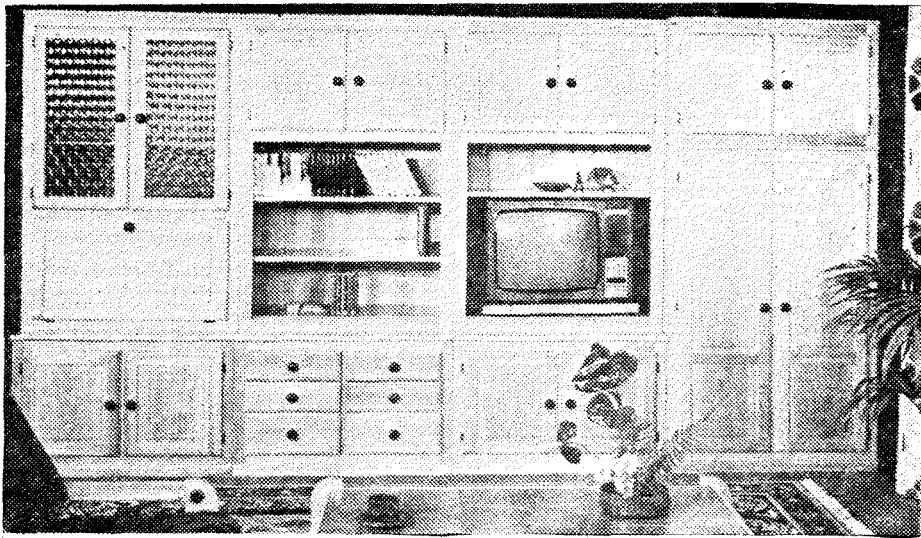
**Podrobne
informacije vam
bomo
poslali v vašo
delovno
organizacijo**

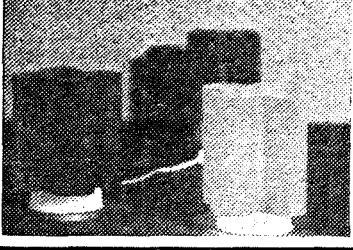
NAGRADNA KRIŽANKA št. 149

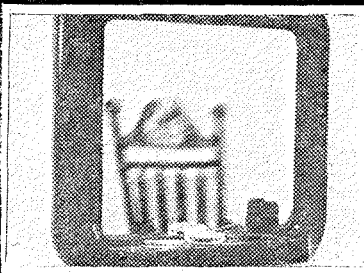
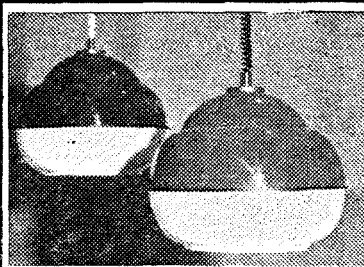
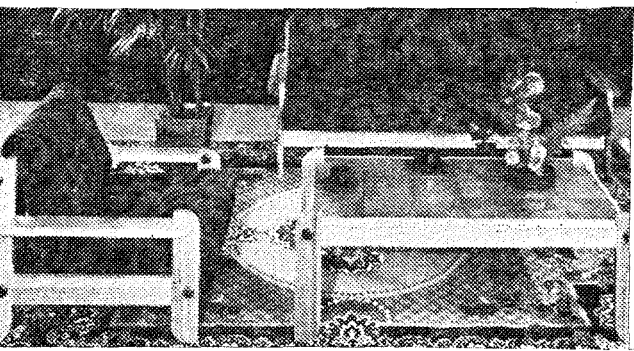
LESNA INDUSTRIJA LITIJA

Razpis nagradne križanke

Nagradna križanka LESNE INDUSTRIJE iz Litije je že druga v letošnjem letu. Rešitve te nagradne križanke pošljite najkasneje do 27. junija 1977. Pripravili smo dve nagradi — tokrat za spremembo — keramični vazi unikat, ki jih prodaja Galerija Borec v Ljubljani, na Titovi cesti 17. **Uredništvo in uprava**

SESTAVIL:	HAJEMNIK	VRVICA	LETOPIS	CIGAN	TRAGIČ- NOST			
ZAČETEK DIRKE								
M. PEVŠKI GLAS								
HETMAN						FRANCOSKI DRAMATIK	DREVORED	LANTAN
AFRISKI VELETOK				NASER				
HRVASKI PESNIK				MESTO V ITALIJI				
			PREDLOG	KILOGRAMI VRSTA PREMOGA				ANTON LAPAJNE
		UGODNA PRILOŽNOST						
		IZOLACIJS- MATERIAL						
				ARMSTRONG				
				MESTO PRI LOVRANU				
			MEŠKO				GAJLJINA	POVRŠINA
KALCIJ			POSODA					
			OKRASJE					
IVO LOLA	BRČRKA			ANDREJ URNAVI		100M ²		
				SORODNICA		PERZIJA		
	NEZNANKA V MATE- MATIKI			J. AMERISKA DRŽAVA				
				NIKOLA TESLA				
	VOJAŠKI PRATEZ					SOVRAŽNICA ŽELEZA		
	ORIENTAL- MERA					PRODAJALEC MOKE		
		NADUHA						
		ORANJE					ZAPREKA	ZOLAJEV ROMAN
				REKA V AZIJI				
				STROJI				
			VODNA ŽIVAL			VALJEVO		
						INDIJSKI NOBELOVEC		
„LITUS NOVI“	SARAJEVSKI ATLET	MUSLI- MANSTVO	MESTO V VOJVODINI					
			ZLIV REKE					
ČISTILNO SREDSTVO				TROPSKA PAPIGA				
LJUBO OTRIN				OTEKLINA V TKIVU				
						GALIJ		
						LOŠČILO		TV-15
IZDELOVAL- RAKET								
IVAN MALI			AMERIŠKO M.IME					

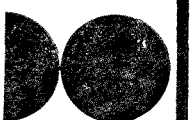

Nagradni kupon štev. 149.

Priimek in ime

Točen naslov

149

Neznanim partizanskim pesnikom

Z zbiranjem tovrstnega gradiva moramo pohiteti, saj nas čas že močno priganja

Med narodnoosvobodilnim bojem so se — v odporu proti fašističnemu okupatorju — v partizanskih enotah na Slovenskem, kakor tudi med aktivisti, taboriščniki, izgnanci... porajali pesniki, ki so poskušali svoj odpor proti tlačiteljem izraziti tudi v verzih, v prozi, da bi s tem prebujali in podžigali narodnostno zavest in borbenost.

Mnogi med partizanskimi pesniki so ostali neznani.

Tako je, na primer, v fasciklu Briško-beneškega odreda v Institutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani ohranjenih nekaj pesmi doslej še neodkritih avtorjev kot na primer Savinja, Dorjan, Lenka, Martin, Alojz Šturm itd.; podobne primere bi lahko odkrili še drugod.

Pomembno je, da — dokler še žive sodelavci in priče, ali morda avtorji sami, ki lahko pomagajo pri odkrivanju teh, doslej neznanih avtorjev, — začnemo z akcijo odkrivanja razmer in pogojev ter časa in kraja, kjer so pesmi nastajale, kako so se spreminjale, kje so bile med vojno recitirane, uglasbene. In ne nazadnje: Kdo izmed njih in kdaj so žrtvovali svojega življenja.

Zbiranje takšnih podatkov bi bila naloga borčevskih organizacij pa tudi mlajšega rodu. Tako bi na primer študentje fakultet, tudi glasbene, lahko svoje diplomske naloge in disertacije usmerili v to smer.

S temi besedami pozivam vse, ki razpolagajo, s katerimi od teh podatkov, da jih objavijo v TV 15 ter dajo, tudi v svoji okolici pobudo za zbiranje teh, za zgodovino narodnoosvobodilnega boja tako dragocenih podatkov.

Z zbiranjem tovrstnega gradiva moramo pohiteti, saj nas čas že močno priganja!

PAVLE SEGULA,
Ljubljana

Še o ilegalnih grafičnih tehnikah

Odmev na sestavek »Ilegalne grafične tehnike«, objavljenem v 10. številki TV 15

Oglašam se na članek izpod peresa Neve Mužičeve, ki je bil objavljen v 10. številki TV 15 in v katerem ste spregovorili o ilegalnih grafičnih tehnikah. Čutim se dolžnega, zato bom skušal na kratko opisati to, kar želim povedati. Bil sem namreč zelo začuden, da se je nekdo le spomnil nekaj napisati o skoraj pozabljenem.

Kdo bi bil kriv, če bi šla ta svetla stran naše zgodovine v pozabo? To je vprašanje, ki si ga večkrat postavljam!

Leta 1941 sem bil povezan s tovarišem Francem Vitezom in Francem Obranom. Oba sta bila člana VOS. Z omenjenima tovarišema sem bil povezan vse, dokler nista bila izdana. Franca Obrana so na begu ustrelili, njegovo obeležje je na šoli Zvonka Runka v Šiški, Franc Ravbar pa je bil interniran v Italijo. Leta 1942 me je v tehniko vključil Martin Gorišek-Vencelj. V tehniki, ki je bila strogo ilegalna, sem delal kot ključavničar. V tehniki je bila tudi gradbena skupina, zidarji, mizarji in kovinarji. Omenil bom tiste, s katerimi sem delal: Martinom Goriškom-Venceljem, Cirilom Lukmanom-Anjo, Jožetom Kupljenikom. Jaz sem delal v gradbeni skupini, kot sem že omenil in sicer v Kramarjevi delavnici, ki je bila v Rečni ulici št. 1. Ko je šel tovariš Kramar leta 1942 k partizanom, sem nadaljeval z delom vse dotlej, ko sem leta 1943 odšel k partizanom.

V tem času sem naredil veliko specialnih vhodnih vrat za razne bunkerje, skrivališča in tiskarne ter mnogo drugih predmetov. K meni so prihajali: Ciril Lukman-Anjo, Martin Gorišek-Vencelj, Jože Kupljenik ter prinašala razne načrte. Velikokrat je prišel tudi Branko Ivanuš. Prihajali so tudi taki, ki mi niso bili znani. Kolikor je znano, je tudi Peter Lešnjak veliko delal za tehniko.

Le malo, premalo, se je doslej pisalo o tem, kako in v kakšnih pogojih se je gradilo. To ni bilo lahko delo, saj vemo, da je bila Ljubljana obdana z žico! V mestu je bilo polno italijanskih vojakov in vse mogočih vohunov, tujih in domačih, pa vendar je bila Ljubljana en sam uporniški bunker. Leta 1943 je prišlo do velike izdaje skrivališč in tudi delavnice, v kateri sem delal.

K partizanom smo odšli trije: Srečko Pleško, Rudolf Burič in jaz, s ponarejenimi prepustnicami čez blok na Izanski cesti v Črno vas. Tam smo dobili vozo za naprej. Sprejel nas je partizan in od njega smo dobili navodilo, kod in kam naj gremo. Šli smo preko Barja v Iško vas pod Krimom. V Iški vasi je bilo takrat zelo veliko partizanov. Drugi dan smo nadaljevali pot. Sreča, da je bil na voljo mali kamion za Kočevje, s katerim smo se peljali ter srečno prispeli do Kočevja in naprej. Ko smo prišli tja, kamor smo bili namenjeni, je že padel mrak. Sprejel nas je, še dobro se spominjam, Milan Škerlavaj. Petrač! Ko smo skočili s kamiona, sem opazil na cesti

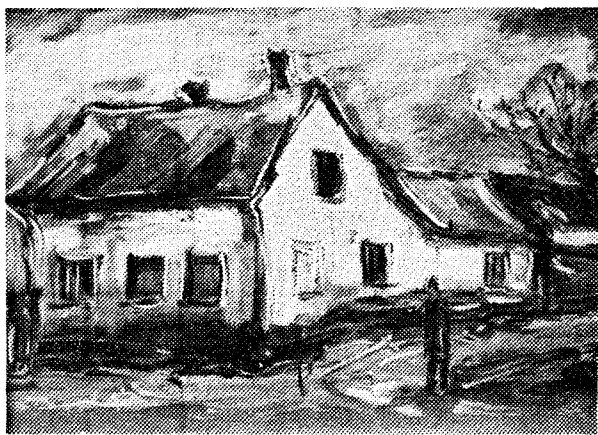
polno raznih delov od strojev. Prvo nisem vedel, za kaj gre. Tovariš Petrač je razložil, da je to razstavljeni tiskarski stroj iz novomeške tiskarne.

Od tu naprej se je začela trnjeva pot.

Vsem, ki smo v teh tiskarnah delali od začetka do konca, je znano, s kolikšnimi mukami smo pripeljali stroje in drugo opremo. Začelo se je na Brigi in s postavitvijo tiskarne. Ker je bilo zaradi bližine Kočevja nevarno, smo se preselili na Goteški hrib ali Medvedjak. Bila je to Triglavska tiskarna. Od tu smo nekateri nadaljevali pot na Rog, kjer smo ponovno postavili novo tiskarno z imenom Partizanska tiskarna.

V Partizanski tiskarni na Rogu nas je obiskal Franc Leskošek-Luka in dejal, da pridno in veliko delamo pa še v tako težavnih pogojih!

Spominjam se, kako smo se 9. maja leta 1945 vrnili v Ljubljano, s titovko na glavi, s peterokrako zvezdo. Spominjam pa se tudi trenutka, ko sem šel po treh dneh v sedanjo kasarno Ljube Šercerja na Titovi cesti po odpustnico. Vprašali so me, kje sem bil pri partizanih in kako se je imenovala enota. »Bil sem v centralni tehniki!«

B. SIMČIČ-BARJANSKI: Ilegalna partizanska tiskarna »Podmornica«, olje platno

sem odgovoril s ponosom. »Te enote ne poznam!« je bil odgovor, ki me je prizadel. Nisem se mogel znebiti občutka in ta me spremlja še do danes, da naše delo ni pravilno ocenjeno in spoštovano. Zato bi bilo prav, da bi se o ilegalnih grafičnih tehnikah še pisalo in napisati bi se dalo veliko.

Ne morem si kaj, da se ne bi s spomini vrnil spet nazaj!

Najhuje je bilo, ko je bila izdana delavnica Franca Hribernika na Celovski 50. Jaz sem stanoval samo deset metrov od kraja, kjer so jih aretirali Italijani. Vse, ki so dobili v Hribernikovem obratu, so ustrelili! Bili so naslednji tovariši: Milan Krpan, Jože Krpan, Rudi Medvešček, Anton Mihelič in lastnik delavnice Franc Hribernik. Francu Obranu, ki je tudi delal pri Hriberniku kot ilegalce, je uspelo uiti. Toda, samo za kratek čas! Italijanski agenti in policija so ga odkrili. Vedeli so, da se mora zadrževati nekeje v bližini, kjer je delal, pa so ga na begu ustrelili. Ker sem z Obranom tesno sodeloval, je postalo zame divjanje v Ljubljani toliko bolj nevarno. In ker je pri meni tudi večkrat prespal, sem se moral zateči k tovarišu Francu Brauharju, zaposlenem v kopališču Iliriji. Pri njem sem bil okoli dva meseca. Za moje skrivališče je vedel tudi pokojni inž. Bloudek.

V naši hiši na Celovski 48 se je zdravil tudi znani predvojni komunist in takrat že partizan Ludvik Ogrizek in sicer pri stranki Bešter. Za to ni vedel nihče drug, samo Bešterova žena, jaz in moja žena. O Ludviku Ogrizku je v 12. številki TV 15 pisala v sestavku »Kot kres z goran Mira Pagonova.

Naj bo sestavek, namenjen utrinki in odmevom, majhno opozorilo na ilegalne grafične tehnike, na vse, ki so v njih delali... Z željo, da bi se v borčevskem tisku o tem več pisalo!

FRANC JEREB,
Ljubljana

V pojasnilo še nepojasnjenega

Odmev na članek Toneta Rutarja, objavljenem v TV 15 30. 12. 1976 pod naslovom »V spomin padlim na Občinah«

Ko sem februarja letos slučajno zvedel za izid članka, v katerem je govora o organizaciji TIGR in mojem pokojnem bratu Viktorju, sem se začel podrobneje zanimati za njegovo vsebino. Ko sem članek dobil in ga prebral, sem v njem ugotovil, kljub dobremu namenu pisca, več nejasnosti in nepravilnosti. To me je spodbudilo, da k njemu napišem svoje pripombe.

Pisec članka omenja svojce žrtev procesa, nahajal se je v njihovi neposredni bližini, ko je pri sodelavcih zbiral podatke o dejavnosti pokojnega brata v organizaciji TIGR, pa se nanje ni obrnil.

Za potrebe organizacije se me je pokojni brat posluževal že od samega začetka. Leta 1932 sem postal vodja mladinske trojke v Trnovem, istočasno pa tudi njegov osebni kurir in sodelavec vse do njegove zadnje aretacije leta 1940. Preživeli dogod-

kov pa se do podrobnosti spominjam tudi zaradi tega, ker imam poleg brata v družini še tri žrtve nacističnega terorja, neupoštevajoč pokojne žene, ki je bila žrtev bombardiranja Ilirske Bistrice leta 1944.

Resnici na ljubo moram povedati, da je bilo že nekaj ljudi pri meni, z namenom, da bi pisali spomine o pokojnem bratu Viktorju. Kot posrednik svakinje in njene sestre Micke je bil pri meni pokojni Franc Kruh iz Sembij leta 1950 in 1951. Z istim namenom me je čez nekaj let obiskal Vojko Znidaršič iz Rečice, kasneje še Mirka Cekova iz Trnovega. Strinjal sem se, da kaj napišejo. Ob neki priliki mi je Alojz Zidar iz Topolca pozneje med drugimi omenil, da se pripravlja na pisanje o organizaciji TIGR in mojem pokojnem bratu.

Toda vse, kar sem do danes zasledil napisanega, ni nič takega, kar bi ne bilo že opisano in celo bolj obsežno in podrobno v gradivu »Ob tržaškem procesu 1944 in knjigi AULA IV«.

Milijoni ljudi so takrat spremljali proces, mnogi med njimi niso več med živimi in to je velika škoda, ker je čedalje bolj težko ugotoviti in prikazati pravo resnico iz bratove obtožnice. Zakaj se do danes ni še nihče odločil, da bi raziskal in prikazal pravo resnico o vlogi in dejavnosti pokojnega brata?

S tem mu je, čeprav mrtvemu, storjena velika krivica!

V članku omenja pisec izjavo tovariša Ujčiča o prinešenih peklenških strojih iz Jugoslavije. Izjava je nejasna in nepopolna. Kot sodelavec bi moral povedati še o devetih peklenških strojih, ki sta jih s pokojnim bratom lastnoročno izdelala, v glavnem v njegovi delavnici. Polnjenje je namreč pokojni brat opravil na domu, osebno pa sem bil zadolžen, da kot urar usposobim ure na baterijski vžig. Ni tudi omenil, da je bil eden teh peklenških strojev preizkušen, ostali pa vskladiščeni. Enako ni omenil, kako so bile ure nabavljene in kdo je ostale shranil. Lahko bi omenil program dela, predviden za 29. april in 1. maj 1940. leta, pri katerem bi bila uporabljena dva od narejenih peklenških strojev. Nič ni povedal o vzroku in namenu zadnjega bratovega obiska, ki sta ga skupaj opravila pri Zeleni koncem januarja 1940 in je bilo velikega pomena za nadaljnje delo organizacije TIGR.

Še najbolj čudno se mi pa zdi to, da do danes še nihče od bratovih sodelavcev ni napisal in kot kaže bil seznanjen z njegovim priločnim skladiščem orožja. Orožje iz tega skladišča je bilo uporabljeno šele v mesecu maju leta 1945 pri osvoboditvi Ilirske Bistrice, namesto da bi bilo uporabljeno takoj na začetku oboroženega odpora proti okupatorju. V skladišču so bile štiri pištole »Mausera« z lesenim nastavkom, vsaka s štirimi polnimi rezervnimi sarnjerji in še rezervno škaflo nabojev, okrog dva ducata dvovrstnih ročnih granat in osem že prej omenjenih doma izdelanih peklenških strojev. Te peklenške stroje, ki niso bili uporabljeni, sem v poletju leta 1945 odprl oziroma razmontiral, razstrelivo in vžigalnike pa izročil Rudiju Senkicu iz Sembij. Ta material je bil porabljen za izkop vodnjaka v vasi Sembije. Tri prazne škatle brez smodnika in vžigalnikov sem shranil. Eno sem leta 1950 izročil tovarišu Ujčiču kot spomin na njegov prispevek pri delu le-teh. Od takrat pa mi je še večkrat izrazil željo, da bi mu dal še eno. Prav pred zadnjim obiskom, ko sta se s to željo oglasila pri meni z Alojzom Zidarjem, sem tudi izvedel za izid omenjenega članka.

Navedel sem le nekaj dejstev oziroma okoliščin, ki bi jih še živeči sodelavci in poznavalci ob raznih izjavah ne smeli prezreti, temveč objektivno povedati in s tem pomagati pri odkrivanju resnice o pokojnem bratu in drugih žrtvah tržaškega procesa.

K temu pa želim dodati še nekaj neobjavljenih in širši javnosti nepoznatih dejstev, ki bi jih bilo treba raziskati in tudi objaviti, če se hoče ugotoviti dejanska vloga in pomen bratovega delovanja in njegove vloge v organizaciji.

Največja bratova obremenitev v obtožnici je bilo pismo, ki ga je pokojni ob aretaciji 18. 3. 1940 vrغل skozi okno. Kljub temu, da sem v trenutku skočil na dvorišče, je bilo pismo že v rokah policije, ki je stražila hišo. Brat je pismo napisal prejšnji večer in me zadolžil, da ga v primeru, če bi on zaspal, predam določeni osebi, ki bi ga morala odnesti v Trst. Določena oseba je odpotovala ne da bi prišla po pismo in to je bilo za brata usodno. Ko sem po aretaciji vprašal svakinjo o tem, mi je odgovorila, da o tem ne ve ničesar.

Druga huda obremenitev za pokojnega brata je bilo miniranje smodnišnice v Klani. Brat je bil s programom točno seznanjen, pri miniranju pa ni bil osebno prisoten. V tistem času sva skupaj pred našo hišo prisluškovala ali bo eksplozijo slišati v Ilirsko Bistrico. Čez nekaj časa me je pustil naj poslušam, sam pa je odšel poslušat na bolj primerno odprto mesto. O uspehu akcije je zvedel naslednji dan dopoldne.

Bratovo obtožnico bi bilo lahko raziskati in ga razbremeniti krivde ter pri tem ugotoviti njegovo pravo vlogo in pomen, ki jo je imel v organizaciji s svojim političnim in organizacijskim delom. To bi bilo mnogo lažje takrat, ko je bilo živih še nekaj prič in njegovih sodelavcev. Še zmeraj ni prepozno. Le malo njegovih tajnosti o delu organizacije je odnesel s seboj v grob. Njegovo delo, vlogo in pomen je treba obravnavati za vsako področje posebej, če že ne od vsega začetka njegove aktivnosti pa vsaj od leta 1934 dalje do njegove zadnje aretacije in to od Ilirske Bistrice, Ljubljane do Beograda. — Konec koncev je to pomembno tudi za zgodovino našega osvobodilnega boja.

ADOLF BOBEK,
Koseze

● Vojnik vabi!

Program praznovanja krajevnega praznika v Vojniku:

— sobota, 18. junija 1977: ob 17.30 koncert godbe na pihala, ob 18. uri slavnostna seja ZK, KS in DPO v avli šole, ob 19. uri odkritje spomenika Alfredu Klosu-Ivanu v Lačni vasi in ob 20. uri kres v Lačni vasi.
— nedelja, 19. junija 1977: ob 9. uri slavnostna otvoritev ceste Ivenca — križišče Kankova in ob 10. uri praznovanje krajevnega praznika pri Smoletovih v Iveni.

Po proslavi tovariško srečanje!
ZB NOV VOJNIK

Ponovna poizvedba

V 38. številki TV 15 smo poizvedovali za neznanu partizanko, ki je bila 26. 9. 1943 obešena v Vrhpolju pri Vipavi.

Na poizvedbo smo prejeli nekaj podatkov oziroma pojasnil.

Z ene strani smo izvedeli, da je bila obešena Katarina Mlakar-Zivka, doma iz okolice Cerknice in z druge strani, da je bila to Pavla Obreza iz Dolenje vasi pri Cerknici. V osebnem pogovoru s preživelimi borci z Nanosa ter s sorodniki imenovanih partizank, smo ugotovili, da je bila v Vrhpolju obešena Pavla Obreza.

Tragični dogodek je potekal takole:

Dne 25. 9. 1943 so Nemci na Nanosu pri Blažunu zajeli okoli 25 partizanov. Med potjo so trije pobegnili, druge so privedli na zasiljevanje v Vrhpolje, med temi sta bili tudi dve partizanki: Katarina Mlakar-Zivka in Pavla Obreza. Nato so jih odpeljali v Razdrto, na ponovno zasiljevanje in mučenje. Tu so jih razdelili v dve skupini! Prvo, enajst ujetih, so odpeljali na obešanje v Vrhpolje, med temi je bila tudi Pavla Obreza. Deset so jih obesili, intendantu Albertu Kovaricu-Cankarju je uspelo pobegniti in sedaj živi v Tolminu. Katarina Mlakar-Zivko so z drugo skupino odpeljali v Sežano in nato v Postojno, kjer je bila obsojena na smrt z ustrelitvijo in ne kot navaja pisec v knjigi Gradnikove brigade na strani 9, da je bila obešena v Podnanosu.

Ker želi naša ZB NOV Vrhpolje postaviti vsem desetim obešenim (pokopani so v skupni grobnici v Vrhpolju) spominsko ploščo

Zamenjava stanovanja

Enosobno komfortno stanovanje v Mariboru zamenjam za enakovrednega v Ljubljani.

Pisma pošiljajte na: uredništvo TV 15, 61000 Ljubljana Miklošičeva 28.

— prosimo, če je še komu kaj znano o zgoraj imenovanih partizankah oziroma preživelih partizanih iz te skupine, da to sporoči na naslov: ZB NOV Vrhpolje, 65271 Vipava.

Učencem nekdanje meščanske šole Otona Župančiča v Črnomlju

Učence nekdanje meščanske šole Otona Župančiča v Črnomlju — posebno tiste, ki so v šolskih letih 1940/41 in 1941/42 obiskovali zadnja dva razreda te šole, prosim, da mi pošljejo kakršnekoli zapise, ki bi lahko obudili spomine na tiste prevratne in uporniške dni. Danes je več kot znano, da so bili skoraj vsi učenci in učitelji te šole na strani OF, da so bili eni kot drugi trn v peti italijanskega okupatorja, da jih ni bilo moč ukrotiti z nobenim terorjem, da je večina njih odšla k partizanom, da so bili mnogi v ječah in taboriščih in da jih je mnogo padlo v

● Vojsko nad Idrijo vabi

Vojsko nad Idrijo vabi borce narodnoosvobodilnega boja, ki so se borili v teh krajih, aktiviste in domačine — na tradicionalno praznovanje krajevnega praznika, ki bo v soboto, 25. junija, v dvorani planinskega doma na Vojskem ob 18. uri.

S krajšim kulturnim programom se bomo spomnili dneva pred štiridesetimi leti, ko se je okupator z vso krutostjo maščeval nad prebivalstvom, požigal, pobijal in mnoge odgnal v taborišča, internacije, od koder se niso več vrnili — počastili pa bomo tudi letošnje velike jubileje tovariša Tita in partije.

Po kulturnem programu bo tovariško srečanje in kresovanje.

ZB VOJSKO

boju za svobodo. Vse, kar se je takrat dogajalo na tej šoli, ne sme utoniti v pozabo! Vsa tista junaška dogajanja morajo dobiti tudi svoje mesto v knjigi, ki jo pripravlja odbor aktivistov OF.

Zapise o tedanjih akcijah in njihovih akterjih pa, pošljite na naslov: Milan Vrtačnik, 61000 Ljubljana, Murnikova 16.

● Išcem tovariše iz Flossenburga

Iščem tovariše iz koncentracijskega taborišča Flossenburg in prosim, da se mi javijo na naslov: Martin Tražnik, Maksima Gorkega 41, 51000 Reka.

● Srečanje internirancev in zapornikov

Pripravljalni odbor pri krajevni konferenci SZDL Kromberk-Loke pripravlja za kromberški krajevni praznik proslavo in srečanje internirancev in zapornikov vse Primorske.

Srečanje in praznik spominjata na množične aretacije v Kromberku-Loke, ki so bile 25. junija 1944.

Proslava bo v nedeljo — 26. junija 1977 — ob 11. uri na Kostanjevici pri Gorici, kjer bo na tamkajšnjem samostanu odkrita spominska plošča vsem, ki so šli skozi ta zapor. Popoldne ob 16. uri bo srečanje internirancev in zapornikov pri gostilni »Pri Hrastu« v Kromberku, kjer bo tudi slovesna akademija, z bogatim kulturnim programom.

Govornik: predsednik občinske skupščine Nova Gorica, Jože Šušmelj.

Pripravljalni odbor vabi na proslavo blvshe internirance in zapornike iz vse Primorske in seveda tudi drugo prebivalstvo.

● Popravek

V 18. številki TV 15 je bilo na strani 16 pod fotografijo Kranjske gore objavljeno napačno besedilo, ki se mora pravilno glasiti takole: »Zajeti okupatorski vojak, ki so jih borci Jeseniško-bohinjskega odreda in borci enot 4. armade razorožili po bojih v Kranjski gori prve dni maja 1945.

Oprostite neljubi zamenjavi besedila.

Ludvik Ambrožič

● Išcem sestro partizana Petra Grčarja!

Iščem sestro partizana Petra Grčarja (pokojnega), ki stanuje nekje v Mozirju, da se mi javi s polnim naslovom.

Ivana Tanko

Lucija 13

Portorož

Iščem Janka Burnika-Mesarja in Franca Peternela!

Prosim, da se javita Janko Burnik-Mesar in Franc Peternel, oba iz Idrije, ki sta bila med narodnoosvobodilnim bojem v Medku (Lika) in sicer od 1941 — 1943. Če ju kdo pozna ali ve, kje staj, naj sporoči na naslov: Jelena Stamol, Vojnik 187 a, 63212 Vojnik.

35 let Kokrškega odreda

V soboto, 18. junija 1977, bo na kraju ustanovitve Kokrškega odreda — na Kališču pod Storžičem — zbor nosilcev Kokrškega odreda ob tabornem ognju, v storžiški skupini pa bodo zagoreli kresovi.

V nedeljo, 19. junija 1977, bo ob 6. uri že šesti tradicionalni množični pohod na Kališče z zbornih mest: Mače, Bašelj, Gozd, Dom pod Storžičem in Kanonir. Ob 10.30 bo ob obeležju Kokrškega odreda na Kališču spominska slovesnost udeležencev pohoda.

Osrednja proslava bo ob 14.30 v Preddvoru ob hotelu Bor, združena s kulturnim sporedom in družabnim srečanjem!

Vabimo borce, aktiviste, prijatelje planin in druge, da se udeležijo pohoda na Kališče in osrednje proslave v Preddvoru.

Pojasnili dobite pri odboru Kokrškega odreda, Kranj, Trg revolucije 1, soba 192, tel.: 25-661, int. 453 ob 7. junija naprej vsak delovni dan od 9. do 12. ure.

Metod Jurčič

Ognjeni ples pri Jančah in Muljavi

V jeseni in pozimi 1941/42 so se začele ustanovljati na širšem področju grosupeljskega in stiškega področja in Dolenjske prve partizanske enote, vzporedno s hitrim razvojem in utrjevanjem organizacij OF

Imel je zelo enostavne ciljne naprave. Med nami pa tega orožja ni nihče poznal. Vlogo merilca je prevzel Šiška. Postavil je cev preveč navpično in spustil prvo mino, ki bi skoraj pobila nas, kajti padla je nazaj. Zato je Šiška spustil cev bolj vodoravno, po občutku, in izstrelil drugo mino. Začudo je padla prav v gručo bežečih Italijanov. Ostali smo s hitrim ognjem streljali po njih, mine pa so v glavnem povzročale le preplah.

Ko se je italijanska vojska iz napadalne kolone junaško razbežala po polju in v strugo potoka, so se morali vrniti v Gorenjo vas tudi tanki.

Čez kakšno uro so Italijani še enkrat poskusili preboj. Prišli so po cesti Gorenja vas—Polje—Kompolje. Pred tem so močno obstreljevali naše položaje z minometalci in topovi. Tudi tokrat so naše zasede, tako smo imenovali zasedeni obrambni položaj, pustile Italijane najprej globoko v naše polje, potem so močno usekale po njih. Kot že v prvem poskusu, so se tudi v drugo Italijani panično razbežali ob potoku in jo ucvrili nazaj v oporišče v Gorenjo vas.

Italijanom so prihajale na pomoč nove okrepiteve. Domači izdajalci so jih popeljali po gozdni poti od Črnela po grebenu gozda Slemen na nad vas Oslico in udarili našim branilcem v hrbet. Istočasno so Italijani napadli s tanki s ceste strani pod Slemen proti Muljavi.

Ves ta čas pa so Italijani močno bombardirali tudi naše domnevne položaje. Glede dvojnega italijanskega napada, od spredaj in zadaj, so prišli naši položaji v Slemenih in komandno mesto grupe odredov v kaj nevarnem položaju in smo se morali umakniti čez gozd Vrtače nad Krko. Italijani so zasedli vas Muljavo, ki je bila čisto prazna, ker so se prebivalci umaknili. Zasedli so hiše in pričeli postavljati utrdbe in razporedili tanke ter težko orožje. Dalj od Muljave se niti niso skušali prebiti, v sami Muljavi pa so bili tako rekoč obkoljeni. Naše enote se iz zasedenih položajev niso umaknile, razen tistih v Slemenu. Zasedali smo položaje južno in vzhodno od Muljave, nad Gorenjo vasjo, okoli same Ivančne gorice, od Črnela—Stranske vasi—Drage, pri Artiži vasi, nad Zagradcem in Češnicami, ter smeri Hočevje—Zdenska vas ter obronki nad Krko.

Borbe so na raznih odsekih trajale vse do noči. Italijanom se ni posrežilo zasesti svobodnega ozemlja, še manj prevzeti nad njim kontrolo. Po večdnevni bojih so sicer zasedli Muljavo, vendar smo bili mi še povsod na dominantnih položajih. Nekega dne se je italijanski »colonel« postavil s skupino oficirjev na najbolj vidno mesto v Muljavi. Naš težko-mitraljezec je prosil komandanta Staneta, da bi mu dovolil obstreljevanje. Oddaljenost je bila velika in mu komandant tega najprej ni pustil. Kasneje je pristal na en rafal. In prav s tem rafalom je naš mitraljezec Italijana ubil. Iz maščevanja so Italijani zažgali sosednji hiši in gospodarska poslopja. Kot ponavadi so tudi tokrat pričeli po vasi krasti perutnino in sploh vse, kar jim je prišlo pod roke. Ostalo so razbili in uničili.

Naše patrulje so vso noč vznemirjale sovražnika, kjerkoli se je pokazal. Italijani se niso upali nadaljevati pohoda proti Krki, ampak so lepo čakali pomoči. Res je sovražnik 9. junija skušal priti na pomoč obkoljenim Italijanom na Muljavi že v dopoldanskih urah iz Žužemberka. Pri vasi Zagradec pa so ga naši odločno zavrnili in je moral nazaj. Popoldne se je ponovno skušal prebiti do pod Znojile, kjer jih je napadla naša zaseda in jih zadržala. Italijanom je tako šele ponoči uspelo zasesti Krko in se združiti z enotami na Muljavi. Ni pa jim uspelo preboj do Krke iz Ivančne strani, niti iz Novega mesta čez Žužemberk, temveč šele iz Ribnice čez Zdensko vas in Hočevje, kjer smo najmanj pričakovali, in smo zato imeli tam le šibkejšie enote.

Neki naši enoti pa se je že v noči od 9. na 10. junij posrečilo vdreti v samo vas Muljavo in vnesti med Italijane popolno zmedo. Desetega junija so bili Italijani na področju Muljave in Krke ponovno obkoljeni, a je bila njihova moč tolikšna, da je bilo nemogoče misliti na njihovo uničenje v utrjeni vasi. Tako so naše enote še 10. in 11. junija napadale podnevi in ponoči, kjer se je za to pokazala priložnost. Dvanajstega junija so se Italijani umaknili iz Muljave in Krke v Ivančno gorico in Žužemberk. Ozemlje je bilo zopet popolnoma svobodno.

V šestih dneh borbe so Italijani uspeli priti 7 km v notranjost osvobojenega ozemlja, a ga niso uspeli tudi zadržati. To je bila prva partizanska bitka, kjer smo branili svobodno ozemlje in prebivalstvo. Italijani so imeli v vseh borbah okoli 400 mrtvih in težko ranjenih, mi pa le 3 mrtve tovariše in nekaj ranjencev. Ko sem se 12. junija vrnil v domačo vas, sem našel vrt ves preoran od tankovskih gosenic. Menda so s tanki dovažali ranjence, in jih nastanili v sosednji hiši, kjer je sicer živela moja teta. Ker pa se je takrat umaknila iz nje, je bila hiša prazna. Okoli hiše so bila mitralješka gnezda in zaklonišča za težke minometalce in topove.

V hiši sem zagledal nepopisen prizor, popolno razdejano in nered. Iz kmečke sobe, imenovane hiše, so odnesli vse pohištvo. Vanjo so namestili ranjence in jih pokrili z rjuhami. Vse je bilo arvavo, po tleh in po stenah in je smrčelo po človeških iztrebkih. Iz cerkve so prinesli sveče in razpelo, ki je ležalo na podu. Starejši prebivalci so vedei povedati, da je v prostoru umiral tudi italijanski polkovnik.

Po končani bitki smo se borci vrnili v taborišče Šiškevega bataljona. Tam smo opravili še zadnje priprave za odhod preko Polzevega na Štajersko, čez Dolomite, Gorenjsko, Kamniške Alpe in Karavanke, čez Koroško in končno prispeli na cilj.

KONEC

Buchenwald

Drugo srečanje mentorjev in članov zgodovinskih krožkov na srednjih šolah, ki je bilo — združeno s podelitvijo knjižnih priznanj vsem sodelujočim, kot tudi trem srednješolskim glasilom, v celoti namenjeno letošnjim jubilejnim temam — minulo soboto v prostorih zavoda za šolstvo na Poljanski cesti v Ljubljani, so organizirali: svet za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri republiški konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, republiški odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Slovenije, Zavod za šolstvo SRS in republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije.

Ze iz uvodnih, pozdravnih besed Lojzeta Novaka, je bilo moč razbrati odmev, ne toliko odgovor, na vprašanje, ki se opazovalcu tega srečanja nujno ponuja in sicer: Zakaj šele drugo leto, ko pa, na primer, dobro vemo, da so se zgodovinski krožki v osemletnih šolah in s prav istim poslanstvom, že krepko usidrali, da njihovo delo že leta in leta rojeva sadove in prerasča malodane v množičnost, vredno posebne pozornosti? »Aktiviranje zgodovinskih krožkov na srednjih šolah sodi v notranjo reformo vzgojnoizobraževalnega sistema, v tako imenovano presnavljanje, ki ga vodi želja slediti vse bolj razgibanim družbenopolitičnim tokovom naše stvarnosti,« je poudaril svetovalec direktorja Zavoda za šolstvo SRS. To je toliko bolj pomembno ob ugotovitvi, da so prav takšne metode in oblike dela, veliki pedagoški prispevek k vzgajanju kritičnih in samostojnih samoupravnih socialističnih osebnosti — osvajalcev vrednot našega družbenega razvoja, nujnih sopotnikov prihodnosti, kakršno smo si načrtali.

Pot do dokumentov

TITO: »Mlad človek mora ceniti preteklost in gledati v prihodnost«

Pri tem nikakor ne gre prezreti, da utiranje poti, o kateri smo spregovorili danes, zahteva toliko več napora in poglobljenega dela — tako mladine kot pedagoških delavcev. Se več! »Je dokaz trdega in resnega dela,« kot je v nadaljevanju uvodnega slavlja dejal Franci Kržan, predsednik konference mladih v izobraževanju pri republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije, »je dokaz, da smo za nekaj bogatejši, zrelejši in bolj pripravljeni za nas jutrišnji dan, za nadaljnjo izgradnjo samoupravnega socializma in odnosov v sredini, kjer živimo, se učimo in delamo.« S temi besedami pa se bi želeli tudi iskreno zahvaliti vsem, ki so nam omogočili, da smo se srečali s slavljem, kakršno je bilo drugo srečanje mentorjev in članov zgodovinskih krožkov na srednjih šolah.

Prav zgodovinski krožki so namreč tista možnost, kjer se lahko na spontan, a vendar organiziran način seznanimo s slavno preteklostjo jugoslovanskih narodov in narodnosti, še posebno s obdobjem narodnoosvobodilnega boja, tem najtežjim, a vendar najsvetlejšim obdobjem naše revolucije. »Da ne govorimo o tem,« spet citiramo tovariša Kržana, »da mladina prav ob takšnem delu pogloblja svoj svetovni nazor, se srečuje z delovnimi navadami, ki so prepotrebne za uspešno nadaljevanje visokošolskega študija, si utrjujejo zgodovinsko marksistično pojmovanje in razumevanje preteklosti, se osebno bogati, izobražuje.« Morda bi veljalo iz besed predsednika konference mladih v izobraževanju pri republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije podčrtano opozoriti še na tem, da bo tako zastavljeno delovanje zgodovinskih krožkov marsikoga napotilo tudi v kasnejši študij zgodovine, v poklice učiteljev zgodovine pa delavcev muzejev in arhivov, v znanstveno delo, kjer je čutiti zaskrbljujoč primanjkljaj.

Poročilo ocenjevalne komisije, katere predsednik je inž. Pavle Zavcer, je podal tovariš Janko Liška.

Zvedeli smo, da so zgodovinski krožki pokazali dobro poznavanje literature, virov in da so zastavljene naloge v vseh primerih zadovoljivo opravili. Dovolj pregledno in dovolj izčrpno, v ustreznem jeziku! To dokazuje, da je bil vzgojni in učni namen dosežen, čeprav se po zahtevnosti tem, ki so dovoljevale tudi lastni izbor, po številu aktivnih članov in po stilističnih kvalitetah, kar je povsem razumljivo, med seboj vendarle razlikujejo. In še razpisane teme: »Stavkovni val 1934—1937«, »Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije« in »Prvo leto narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji«.

Pa še nekaj misli, zabeleženih mimogrede:

Morda to, da pobuda inž. Majtaza Zavcerja in tovariša Liške, ki sta obiskala vrsto šol z željo, da bi jih navdušila za nepretrgano proučevanje celostne teme, ni rodila posebnega uspeha. Tu je bil že določen predlog: Raziskovanje zgodovine na osnovi spomenikov, ki stojijo na njihovem območju, ki bi prineslo s seboj podrobnejši opis lokalne zgodovine, tudi muzejsko zbirko, spominsko sobo. Za takšno delo se je odločila le Pedagoška gimnazija v Ljubljani! In to, da so bili rezultati drugega srečanja mentorjev in članov zgodovinskih krožkov na srednjih šolah na očitno višji ravni kot lani, da je bilo čutiti težnjo po iskanju novih, še neobjavljenih podatkov, kar razpis ni zahteval, in da se jih je zbralo kar dvakrat toliko kot lani. »V besedah je bilo čutiti tudi čustven odnos do preteklosti,« pa so besede Janka Liške, ki smo se jih še posebno razveselili. »Prav je,« je rekel, »da znamo ceniti boj in žrtve za to, kar imamo danes, da iz revolucionarne preteklosti črpamo moč za humanizacijo naše in družbe nasploh!«

Prav je, da opozorimo tudi na ugotovitev, da so še posebno uspeli ti isti sestavki, kjer so avtorji z mladostno svežino oživili vrednote socialistične samoupravne družbe in jo povezali z velikimi napori in dragocenimi žrtvami naše revolucionarne zgodovine, izrečeno ob podelitvi priznanj »Našemu svetlu«, »Modremu valu« in »Utripoma«, glasilom Ekonomske srednje šole iz Ljubljane, Solskega centra republiškega sekretariata za notranje zadeve SRA in šentpeterske gimnazije. Ne le zaradi misli, ki tako vedro zre v našo prihodnost! Tudi za vzpodbudo vsem, ki so letos sodelovali v drugem srečanju mentorjev in članov zgodovinskih krožkov na srednjih šolah — semkaj nič manj ne sodijo člani ocenjevalne komisije: inž. Pavle Zavcer, Zorka Triušon, Janko Liška, inž. dr. Mirko Stiplovec, Vida Wedamova, Stefan Trojar in Marija Oblakova — in z željo, da v šolskem letu 1977/1978 nadaljujejo z nezmanjšanimi prizadevanji na tem področju in da se ob letu spet srečamo, še številnejši in s še boljšimi rezultati. Vredno je!

MILENA STRAJNAR

Le kakšnih šest kilometrov od Weimarja, Goethejevega in Schillerjevega mesta, leži z bukovim gozdom poraščen hriček Etersberg. Po bukovem gozdu se to področje imenuje Buchenwald in v tem mirnem okolju je dvanajst let noč in dan deloval uničevalni stroj, ki je goštal in pohabljal, poniževal in sežigal mrtve in žive jetnike. V kamnolomu ali v tovarni vojaškega materiala je delovni dan trajal od jutra do večera. To je bila mučilnica!

Taborišče je bilo ogromno in v njem je bilo zaprtih tudi do sto tisoč internirancev. V tem uničevalnem aparatu je bilo vse, kar je lahko koristilo pri uničevanju jetnikov. Nam v posmeh je delovala tudi kantina, kino ter celo bordel, v katerem pa so morale »delati« jetnice. Vanj Jugoslovani nismo nikoli zahajali in smo tako našim tovarišicam prihranili vsaj nekaj ponižanja.

Jugoslovani smo bili v taborišču delovni tako na kulturnem kot na političnem področju, saj smo delovali v različnih političnih odborih in celo v internacionalnem komiteju. Seveda je bilo vse v strogi tajnosti. Vodje tega delovanja so bili sami prekaljeni komunisti in so vodstvo trdno držali v svojih rokah. Internacionalni vojaški komite je imel svoje skupine med vsemi narodnostmi, ki so zbirale hrano, zdravila in material, s katerim smo pomagali tovarišem, ki so bili pomoči najbolj potrebni. Veliko smo jih s takšno solidarnostno pomočjo rešili smrti. Zbirali smo tudi strelna orožja, nekaj pa smo ga celo sami izdelali. Iz različnih transportov smrti smo, za ceno lastnih življenj, reševali naše tovariše. To še posebej ob koncu vojne.

Najstrašnejši v vsem taborišču je bil blok 49, imenovan tudi »blok smrti«. Ni

bilo tovariša, ki bi se ob spominu nanj ne stresel od groze. Ali pa žena komandanta taborišča Ilse Koch, ki je iz lepo tetovirane človeške kože izdelovala senčnike za svetilke, ovoje za knjige, listnice in podobno.

Zelo mučni pa so bili »apeli« (preštevane), ko smo morali jetniki ure in ure stati postrojeni na dvorišču. Gorje, če je kdo manjkal. Tako se je zgodilo enkrat leta 1942, ko sta se dva interniranca skrila v kanalizacijo in je moralo celo taborišče čakati, da so ju našli. V mrazu in dežju je umrlo več zapornikov.

Le nekaj objektov je v Buchenwaldu ostalo v spomin in opozorilo današnjemu in prihodnjemu času, svarilo pred ponovno se dvigajočim nacizmom. Tovariši, tega ne smemo dovoliti!

RUDI PRAZNIK

Polaganje venca pred jugoslovanskim spomenikom v Buchenwaldu

„Mussolini“ nas je spremljal po bohinjskih gorah

Verjetno ste takoj pomislili, da to ni mogel biti italijanski fašistični diktator. To je bilo navadno pasje scene, kateremu smo dali takšno ime, da smo, vsaj v naših očeh, ponižali našega največjega sovražnika in sovražnika vseh naših ljudi na Primorskem v času fašistične diktature. Psa, ki so ga pod tem imenom poznali tudi italijanski obmejni organi, je podaril leta 1931 komandirju graničarske karavle na Suhi pod Rodico, podnaredniku Alimpijeviću, tigrovec Franc Fortunat, ki je bil nekaj časa po pobegu od doma zaposlen v ribogojnem zavodu v Bohinjski Bistrici. Pes Mussolini je postal naš najboljši prijatelj in nešteto krat nas je spremljal od Suhe proti Črni prsti ali pa v nasprotno smer proti Bogatinu.

Skupina nekdanjih TIGR-ovcev na Suhi leta 1932. Od leve proti desni: Slavko Jelincič, graničar; Franc Sorli, Anica Kragelj, Julij Torkar, Maks Rejec in Srečko Sorli. V sredini sedi podnarednik Alimpijević

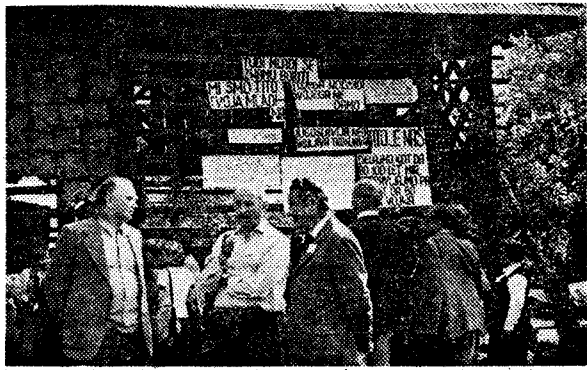
Člani protifašistične organizacije TIGR, ki smo leta 1930 zbežali v Jugoslavijo, da smo se rešili pred aretacijo, smo kmalu spet navezali stike s tovariši onstran meje, ki jim kvestura ni prišla na sled. Ostali so doma in tam nadaljevali prevzete dolžnosti v boju za pravice in obstoj našega naroda. Tako so tudi bohinjske gore postale kraj, kjer smo se v temnih nočeh srečevali s tovariši iz Italije. Prinašali smo jim slovensko literaturo. Z graničarji smo imeli dobre odnose in so nam napravili marsikatero uslugo. Tako se je tudi pes Mussolini kmalu navadil na nas in že od daleč nas je zavaljal ter nam pritekel naproti.

Nekoč smo šli s podnarednikom Alimpijevićem in še drugim graničarjem s Črne prsti proti Suhi in pred nami je veselo skakljaj pes Mussolini. Na Rodici smo že od daleč zagledali skupino italijanskih turistov, s katerimi sta bila tudi dva italijanska obmejna miličnika. Ko smo prišli bliže, je pes začel močno lajati in se paganjal proti Italijanom. Podnarednik Alimpijević je začel psa klicati po imenu in laški turisti so čudno gledali in poslušali, kako graničar kliče psa z imenom njihovega duceja. Tako so lahko ugotovili, da takšnega imena nima le njihov duce, ampak tudi čisto navaden jugoslovanski graničarski pes.

SREČKO SORLI

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

TV-15 NAŠ
TOVARIŠ

NA OSNOVNI SOLI KATJE RUPENA — Dne 21. maja 1977 je naša šola izvedla prvi obrambni dan. Ceprav je bil prvi, je bil deležen številnih pohval! Učenci so stvar vzeli resno v roke in z vso vnemo reševali postavljene naloge. Našo akcijo si je ogledalo več kot štirideset gostov iz vse Slovenije, kar lahko vidite tudi na fotografiji, ki smo ji dali naslov »V pričakovanju mi-tinga«.

Postal sem partizan NOV

Dali so mi partizansko ime Smrekar in tako se je končala moja pot k partizanom in začel moj boj za svobodo

Velikokrat mi je oče pripovedoval spomine iz narodnoosvobodilnega boja, posebno pa se mi je vtisnil v spomin dogodek v zvezi z odhodom v partizane.

Slovo od doma

— Bilo je zgodaj spomladi februarja leta 1943, ko sem se odpravil k partizanom. Že nekaj dni prej je bilo v naši vasi več partizanov, ki so pripravljali ljudi za mobilizacijo tam okoli Medvod. Takrat so Nemci klicali v nemško vojsko vse fante od osemnajstega do enaindvajsetega leta starosti. Tudi jaz sem bil med temi letniki. Večkrat sem obiskoval partizane, ki so bili na sosednjem skednju. Tja sem nosil hrano in

slovesa od očeta sem se bal, saj sva bila drug na drugega zelo navezana. Ti isti dan, dan odhoda, se mi je takrat zdel najlepši na svetu. In zvečer je v vasi dobesedno završalo. Polno partizanov je bilo in tudi na naša vrata so potrkali.

»Kaj želite?« jih je vprašal ata.

»Prišli smo po Jožeta, da bo šel z nami v boj za svobodo,« je rekel Maks kar naravnost. »Časa ni veliko, zato naj se hitro pripravi!«

Jaz pa sem jim rekel, da jih že tri dni čakam. Vzel sem nahrbtnik, puško in se poslovil od domačih, sosedov. Nato sem šel na zborna mesto. Tam sem našel več svojih prijateljev. Nekaterih pozneje nikoli več nisem videl. Spraševali smo se le, kam nas bodo peljali in v katero enoto. Maks mi je zauupal, da bomo čez dva dni že med tovariši.

Spominjam se tudi trenutka odhoda! Pred nas je stopil tovariš Ambrož. V prvih besedah nas je opozoril na disciplino in pogum, kar je potrebno vsakemu borcu narodnoosvobodilne vojske. Potem smo krenili na pot. Prek Sore, Osolnika in dalje do Sv. Andreja nas je vodila. Tam smo se proti jutru ustavili in legli k počitku. Ker je bila pot zasnežena in dolga, smo bili zelo utrujeni in smo takoj zaspali.

»Joža! Maks te pošilja na stražo!« sem slišal, ko sem se predramil.

»Kako gre, Joža?« me je vprašal Maks

Takoj sem se pripravil in odšel s kurirjem na določeno mesto. Rekel mi je, naj pazim na smer proti Škofji Loki. Če slučajno kaj vidim, mi je rekel, naj se takoj javim. Na straži sem začel premišljevat. Kako je doma, me je zanimalo. Kdo se bo prvi opogumil in šel v Medvode na žandarmerijo povedat, da so me partizani mobilizirali. Nikakor nisem mogel pregnati misli, ki so mi rojile po glavi. Pa sem se glasno za hrbtom kar prestrašil. »Kako gre, Jože?« me je ogovoril Maks in me zamenjal z drugim stražarjem. Povabil me je v hišo, da sem se malo pogrel. Tu mi je predstavil še nekaj novopečenih partizanov in mi dal silce žganja. Med pogovorom sem ujel nekaj besed o tovarišu, ki je hotel med potjo pobegniti domov.

Tako je minil moj prvi dan med partizani.

Zvečer, ko se je stemnilo, smo krenili dalje preko Ožbolta in čez Laške Kozjeke. Prekoračili smo Mačkov greben in na južni strani Grmade še mejo, ki je bila med Nemčijo in Italijo. Okoli devete ure smo prispeli v Gabrje. Tu so nas pozdravili tovariši in nam povedali, da se bomo lahko odpočili. Hodili smo skoraj petnajst minut, le s kratkimi počitki. Da, tukaj sem prvič videl pravo partizansko vojsko! Dodelili so me v tretjo četo Dolomitskega odreda, za pomočnika puškomitraljeza. Dali so mi partizansko ime Smrekar in tako se je končala moja pot k partizanom in začel moj boj za svobodo.

Mojemu očku pa je ime: Jože Kos-Smrekar.

MATJAZ KOS,
8. r. OŠ Toneta Čufarja, Jesenice

kramljanje

Dolžni smo vam pojasnilo. Ne-prijetno in prijetno hkrati. Kako bi začeli? Skrb za TV 15, za njegovo privlačnost in zanimivost, terja tu in tam spremembe. Tokrat se je to zgodilo z mladinsko stranjo. »Pol strani ste nam vzeli!« se boste verjetno hudovali. A ni vse tako, kot to morda izgleda! To tudi ne pomeni, da nam zmanjkuje sestavkov. Leteh je iz dneva v dan več, iz dneva v dan so boljši, zanimivejši. In prav to je rodilo idejo, da storimo to, kar smo storili: »TV 15 za mladino« bo imel odslej samo eno stran, petnajsto oziroma osemnajsto! Ostala bo takšna, kakršno jo poznamo vrsto let. Le da se bomo zanj v uredništvu bolj potrudili in ji, po naših najboljših močeh, nadeli še lepšo podobo. Ostala bo tisto, kar je bila: vez med nami in vami, med mlajšo in starejšo generacijo in glasnica idej narodnoosvobodilnega boja, ki jo je rodil in — ne ločevalka, kot se nam je to zadnje čase vedno bolj dozdevalo! »Sestavki mladih so naravnost imenitni in zakaj bi jim odmerjali prostor samo tam, kjer jih spremljamo zdaj?« je nekdo takole mimogrede ugotovil. Tako bo marsikateri prispevek izpod peresa mladih sodelavcev, našel svoje mesto tudi na drugih straneh našega časnika.

Pa še prav je tako. V kramljanju pa se bomo tako kot doslej, še naprej pogovarjali, dogovarjali.

Morda — o tem že razmišljamo — bomo vsako leto ob dnevu mladosti poskusili predstaviti »TV 15 za mladino« na šestnajstih, dvajsetih straneh. Zakaj pa ne!

Naj bo kramljanja o tem za danes dovolj in hvala za razumevanje, pomoč.

In tu je pisemce Slavke Menard iz Velike Loke pri Višnji gori:

»Po dolgem času, po štirih letih, se oglašava Slavka, ki ste ji za letošnje novo leto napisali tako lepo pisemce. Povabili ste jo k sodelovanju na mladinski strani TV 15, katerega sodelavka sem bila že kot dekletce s pionirsko ruto. Vsa ta štiri leta, draga tovarišica Milena, sem pisala. Pisala sem bolj literarne spise, pesmi o partizanih, ki so kar vrele iz mene. Pisala sem o boju za našo lepo domovino in v vsako besedo posebej položila svoje srce, svoje želje.«

Pisala si, draga Slavka, za svojo dušo, kajne? Prav imaš in še piši. In ko si bila devetnajstega maja letos na Javorovici in tam srečala partizane, sedaj že sivolase može, si rekla: »Piši, piši, čas hitro beži!« Tudi to je prav, da si rekla. In da si napisala spis »Po partizanskih poteh«, da ne govorim o »Prisegi v Šopeh«, spisu, ki je nastal ob odkritju spominskega obeležja osemindvajsetega maja letos.

S tem si, kot sama praviš, izpolnila svojo željo in željo mnogih. Pa tudi našo, draga Slavka!

Lepo pozdravljena!

Milena

IZBRANI PRISPEVEK

tudi pošto so mi zaupali, da sem jo nosil v sosednjo vas. Partizan Maks, doma iz Strazišča, ki sva ga že prej poznala, mi je pripovedoval o boju partizanov z Nemci, Italijani in z domačimi izdajalci. Kar požiral sem njegove besede in se tako navdušil, da sem sklenil takoj pripraviti vse potrebno za pot. V nahrbtnik sem zložil vse potrebno, posebno skrbno pa sem pripravil čevlje. Vse priprave so potekale v največji tajnosti, da starši ne bi zvedeli o mojih namerah. Zataknilo se je le pri puški, ko me je ata zalotil, ko sem jo čistil. Takoj me je vprašal, kaj mislim. Razumel me je, prosil sem ga le, naj ta skrivnost ostane med nama. Puško sem hranil od razpada stare Jugoslavije. Nestrpno sem čakal, kdaj bom odšel! Le

Dogodek

Ko je bila vojna, je bila moja mama še prav majhna. Stanovali so v Vrtočah. Vsak dan je bilo mnogo Nemcev. Zgodilo se je, da so partizani nekoč ubili enega Nemca. Partizanov niso mogli najti, zato so sklenili, da bodo vse ljudi iz vasi postrelili. Vsi so se morali postaviti v vrsto. Tudi moja mama! Za njimi so stali Nemci in v rokah so imeli naperjene puške. Pred njimi pa sta dva Nemca ležala v travi in merila v to žalostno, prestrašeno skupino mitraljez. Tedaj je stopil iz vrste starček in prosil Nemce, naj jih ne streljajo, saj oni niso ubili Nemca. Po dolgem pregovarjanju so jih vseeno izpustili.

Tega dogodka moja mamica ne bo nikoli pozabila.

DEVETAK PATRICIJA,
prvi razred Osnovne šole Miren

Naše partizanske poti

In še vidim s krvjo poškopljene sneg na Javorovici, kjer je padlo 160 borcev

Nad Šentjernejem in Pletjerji se v vznožju Gorjancev razprostira Javorovica, hribovska vas, kjer je 16. marca leta 1944 padlo 146 borcev četrtega bataljona Cankarjeve brigade. Pred spomenikom smo se poklonili padlim za svobodo in Janez Lužar je v imenu vseh položil denec. Pa ne samo to, kot eden izmed preživelih borcev bitke na Javorovici, nam je tudi pripovedoval o usodi tega partizanskega bataljona.

»Snega je bilo zelo veliko,« pravi. »Pokalo je z vseh strani in vedel sem,

da smo obkoljeni. Komandant je padel... Najbolje je, da padem!« sem si mislil in omahnil v sneg. Nato sem se spet dvignil in šel dalje. Noge so me zelo bolele in spet sem padel. Moram dalje, sem si pomagal. Za menoj so šli belogardisti in lahko rečem, da mi je samo minuta rešila življenje. Komisar ene izmed čet je bil ranjen skozi pljuča. Tam je ležal mrtev mitraljezec, mrtvi tovariši. Devet se nas je prebijalo skozi ta pekel in o polnoči smo prišli v štab, ranjene pa so potem takoj odpeljali v bolnišnico.

Na Javorovici sem srečala tudi Karla Janka, prav tako preživelega borca bitke na Javorovici. Skupaj s tovarišem Lužarjem sta obujala spomine na tisti čas in kljub pretečenemu času še vedno vesta za vsak grmiček, za vsako drevo iz tistih dni.

»Četrta bataljon Cankarjeve brigade je na Javorovici pokopaval padle borce. Ne morete si misliti, kako mi je bilo pri srcu, ko sem med padlimi spoznal svoje tovariše, prijatelje,« mi je pripovedoval Lojze Črtalič.

Iz Javorovice nas je pot peljala v Belo krajino, kjer nas je v Črnomlju počakal sekretar občinskega odbora ZZB NOV Črnomelj, Rado Kordiš. Pred spomenikom v Črnomlju, ki so ga postavili v spomin na 1250 žrtev minule vojne iz metliške in črnomaljske občine, nas je tovariš Kordiš seznanil z Be-

lo krajino, ki je v boju za svobodo veliko prispevala. Govoril nam je o belokranjskih ljudeh, ki so partizanom dajali poslednjo skorjo kruha... Danes ima Bela krajina več kot štiri tisoč ži-

Janez Lužar in Karol Janko, borca bitke na Javorovici

vih udeležencev narodnoosvobodilnega boja.

Vrnila sem se domov... In še vidim s krvjo poškopljene sneg na Javorovici, kjer je padlo 146 borcev! Vidim borce četrtega bataljona Cankarjeve brigade, kako gredo v koloni na Javorovico.

Foto in tekst:
SLAVKA MENARD

besede in dejanja

● Titovi obiski — naša vzpodbuda

Titovi obiski so za nas vzpodbuda k še večji delovni produktivnosti in k še temeljitejšemu pripravljavanju in izobraževanju za samoupravljanje,« je rekel Gvozden Raković, kvalificirani strojni ključavničar. »Naših šest tisoč mladincev dobro ve, da lahko o

Z MLADIMI NAJBOLJ VEDER: mladina Jugoslavije je postala v svetu primer pripadnosti domovini, a v domovini primer požrtvovalnega dela in ustvarjanja

sredstvih in rezultatih dela kvalificirano odločamo samo ob širokem marksističnem izobraževanju! Tito velikokrat opozarja na pomen tovrstnega izobraževanja mladih, poudarjajoč, da družba, ki ne skrbi za mlade, ne misli na svojo prihodnost. Mi smo v Boru veliko naredili, da z občasnimi in stalnimi oblikami izobraževanja zajamemo čim večje število delavcev in nam za to tudi ni žal denarja.

CETRTI JULIJ — 24. maja 1977

● ZKJ: 1.460.267 članov!

Ko je odgovarjal na vprašanja o spremembah v strukturi Zveze komunistov Jugoslavije, je Stane Dolanc povečal priliv ljudi v zvezo komunistov okarakteriziral kot izraz še večjega zaupanja in izrazito pozitivnega odnosa delavskega razreda, mladine, inteligence in delovnih ljudi nasploh do revolucionarne poti in politike Zveze komunistov Jugoslavije. Od desetega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije je bilo sprejetih več kot pol milijona novih članov, največ iz vrst mladih — 70 odstotkov! Pozitivna gibanja v strukturi članstva beležimo že od enaindvajsete seje predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije in Pisma, tako — da je bilo od leta 1971 do konca leta 1976 sprejetih 702.933 članov. Konec leta 1976 pa je imela Zveza komunistov Jugoslavije 1.460.267 članov, kar predstavlja največje število članov, ki jih je Zveza komunistov Jugoslavije doslej imela.

POLITIKA EKSPRES — 8. junija 1977

● O religiji: Pozabljena pozornost

Zagreško posvetovanje o religiji je tezo o tem, da mladi zelo malo vedo o cerkvi, predvsem o njenem mračnjakem delovanju med vojno, z vrsto dokazov praktično spremenila v dejstvo. Kako pomembno je to poznavanje za splošno razumevanje njene današnje vloge, predvsem njenih nazadnjaških sil, ni treba posebej poudarjati. Rešitev se ponuja sama po sebi! Tako kot ni naključje, da smo v zadnjem času obnovili razprave o informbiroju, saj se je izkazalo, da mladina le bežno pozna to nevarnost in da nima popolne predstave o tej zgodovinski prelomnici v našem samoupravnem razvoju, tako naj bi šla tudi akcija, povezana s cerkvijo. Treba jo je le dobro pripraviti, jo vgraditi v sistem splošnega družbenopolitičnega izobraževanja na vseh ravneh, saj bi s kampanjo kot načinom obravnave prej izgubljala vrednost kot pa jo bogatila.

KOMUNIST — 13. junija 1977

● Za človeka, njegovo življenje in srečo

Stane Dolanc: »V pripravah na enajsti kongres Zveze komunistov Jugoslavije moramo vprašanjem iz vsakodnevnega življenja delovnih ljudi posvetiti še večjo pozornost in mobilizirati delovne ljudi v združenem delu in prebivalstvu v mestnih skupnostih, da sami kar se da najbolj aktivno sodelujejo v njihovem razreševanju. Vse to so vprašanja, ki se tičejo življenjskega standarda prebivalstva! Zveza komunistov v teh prizadevanjih ne more stati ob strani, pasivna in nezainteresirana. Ne gre pozabiti, da je osnovni cilj naše revolucije — našega boja za socializem — človek, njegovo življenje in njegova sreča. Socializem je stalni boj za boljše, lepše in še bolj humano življenje.«

DELO — 8. junija 1977

● Kaj je danes hraber človek

Balša Špadijer: »Vsako obdobje išče hrabrega človeka. Bili so časi, ko smo vse podredili materialnim interesom — kot odgovor na povojna leta, ko je bila negirana materialna stimulacija. A danes je potreben hraber človek. Samoupravljanje je zmugalo kot orientacija in sistem, to pa ne pomeni, da povsod deluje. Tudi ne nastaja samo po sebi. Samoupravljanje zahteva borbo in osvajanje, saj je pritisk tehnokratskih sil, ki žele obnoviti monopol oblasti, še močan. Zato biti danes opredeljen za samoupravljanje v vsaki družbeni situaciji, ob raznih pritiskih, pomeni — biti hraber.«

POLITIKA — 9. junija 1977

● Mladi delavec — samoupravljalec

Naj vam povemo, s čim si je mladinska organizacija tovarne tobaka iz Niša zaslužila nagrado za aktivnost v prejšnjem mesecu! Proizvodnjo so v primerjavi z aprilom povečali za 15 %, a posamezni mladi delavci — samoupravljalci so prekoračili normo tudi za več kot 25 %. To se, poprej, v tej tovarni, ni nikoli dogajalo. Kako so v tem uspeli? Namesto ob 6.30 so začeli stroji delati pol ure prej. Sledila jim je tudi druga izmena. Stroji se niso ustavili niti v času kosila oziroma večerje. Na dan mladosti, v počastitev rojstnega dne tovariša Tita in njegovega prihoda na čelo partije, je delovni tempo dosegel vrhunec. Ta dan so bili vsi delavci junaki dela: postavili so rekord v enodnevnih proizvodnji. Prejšnji mesec v tovarni tobaka v Nišu niso tako delali samo mladi, za seboj so potegnili tudi starejše delavce. Poleg že zapisanega je treba opozoriti še na veliko akcijo mladih v varčevanju. Skart so uspeli v primerjavi z aprilom zmanjšati za 30 %. Varčevali so povsod, kjer se je dalo: pri cigaretnem papirju, celofanu, škatlah, aluminijastih folijah... Sredstva, ki so jih zbrali na ta način, bodo vložili, tako so povedali, v najnujnejše: socialno najbolj ogrožen delavec bo dobil streho nad glavo.

POLITIKA — 9. junija 1977

● »Prišli bomo!« so ji obljubili

V prvih dneh maja se je tiha starka, ki je živela sama v kleti stare petnadstropnice v Njegoševi ulici v Beogradu, povzela do zadnjega nadstropja in poskušala skočiti na betonirano dvorišče. Sostanovalci so ji poskus samomora preprečili in poklicali postajo za hitro pomoč. »Prišli bomo!« so ji še obljubili. Pa so se vrnili k svojemu delu, svojim skrbem in čez dvajset minut zasliali top udarec.

»Ni potrebno, da pridete!« so obvestili postajo za hitro pomoč. »Skočila je.«

NIN — 12. junija 1977

● Sociologi o nerazvitih

V Sarajevu je bilo posvetovanje sociologov o družbenih spremembah v nerazvitih krajih, največja pozornost pa je bila posvečena problemu nerazvitih področij, ki se dotika občutljivega področja nacionalne in ljudske enakopravnosti. Tako, na primer, trka na novoodprto delovno mesto v Sloveniji en nezaposleni, na Kosovu pa jih čaka kar 42! Problem je še bolj zaostren, kakor je dejal Hajrudin Hodža: Na Kosovu dobi zaposlitev vsak četrty Črnogorec, vsak peti Srb, a vsak osemnajsti Albaneec. Povrh vsega duši nerazvite še demografski bum. Prirodni naraščaj je, na primer, na Kosovu petkrat večji kot v Vojvodini. (Tudi sicer je po prirodnem naraščaju v Evropi pred nami samo ZSSR!)

NIN — 14. junija 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (5)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Posebno velja omeniti miting v Renčah, ki se ga je udeležilo veliko ljudi. Pripravili so kulturni program, mladinke iz Prvačine pa so komandi goriškega vojnega področja izročile zastavo. Zvoke godbe so slišali tudi sovražniki v Gorici in Dornberku in so poslali nekaj min iz težkega mirometa v »pozdrav«, vendar niso zmotili veselega vzdušja. Proslave in mitinge so organizirale tudi druge komande mest na Vojskem, Cerknem, Čepovanu ter drugih manjših krajih in zaselkih. Tudi bataljoni NOVGRAD so organizirali več mitingov in na vseh mitingih je prišla do izraza tesna povezanost prebivalcev z vojniki. Povezanost je še posebej prišla do izraza ob raznih težavah, ki pa jih ni bilo malo. Kakor druge enote, se mora tudi komanda goriškega vojnega področja za svoje uspehe v veliki meri zahvaliti dobro organiziranemu terenu in politični zavesti prebivalcev. Zelo so skrbeli za povezavo z italijanskimi partizani in prebivalstvom, posebno še v Furlaniji. Med Furlani je imelo področje veliko prijateljev, aktivnih sodelavcev in aktivistov. To so bili temeljni sodelovanja z naprednimi silami v Italiji, kar je vplivalo tudi na sedanje dobre prijateljske in sosedske odnose med prebivalci na obeh straneh meje.

Spomladi leta 1945 je bilo moralnopolično vzdušje v enotah goriškega vojnega področja na vrhuncu. Tega dejstva ne smemo toliko pripisovati bližajočemu se koncu vojne, ampak nenehnemu in vztrajnemu političnemu delu med borci ter vplivu, ki so ga imeli komunisti in skojevci. Čeprav smo bili že skoraj na pragu svobode, je bila na Primorskem pot do nje prav tiste zadnje dni najbolj težavna in krvava. V teh zadnjih dneh je padlo veliko borcev in aktivistov. Potrebna je bila velika politična zavest in vztrajnost, da je človek prestopil tudi to zadnjo preizkušnjo. Borci komande mest in področij so imeli obilno mero obeh lastnosti.

Velik uspeh komande goriškega vojnega področja je v tem, da je primorsko ljudstvo vse od začetkov upora do konca vojne kljub strahovitemu sovražnikovemu nasilju podpiralo svojo vojsko in živelo z njo. To je tudi vzrok, da se na Primorskem ni moglo razširiti niti domobranstvo niti, nekoliko pozneje, četništvo in da med Primorci ni bilo izdajalcev niti drugih sodelavcev z okupatorji in kvizlinškimi enotami.

Nadalje moramo poudariti, da je bilo vodstvo goriškega vojnega področja v najusodnejših dneh v rokah sposobnega in preizkušenega

vodstva. Skoraj ves poveljniški kader so sestavljali tovariši, ki so se prekalili v bojih prvih slovenskih brigad v letih 1942 in 1943. Veliko je pripomogla tudi nesebična pomoč, ki so jo zaledni vojski nudili razni odbori OF, AFŽ, mladinske organizacije, NOO, vojaški referenti in partizansko vodstvo, saj so bili tesno povezani s komando goriškega vojnega področja in komandami mest.

Naloge, ki jih je izpolnjevala komanda goriškega vojnega področja, so zahtevale tudi ustrezno tehnično organizacijo, zato je bil ustanovljen poseben tehnični odsek. Skrbel je za vzdrževanje stranskih cest, odstranjeval je ovire, obnavljal mostove in prehode, gradil utrdbne in zasilna skladišča ter shranjeval hrano, razstrelivo in opremo.

Naloga prometnega oficirja je bila popisati vse vrste prometnih sredstev na področju ter v kakšnem stanju so. Posebej je bilo treba vzpostaviti zanesljivo prometno zvezo med kobariškimi in goriškim vojnim področjem prek Soče ter na tem področju urediti direktne in etapne vožnje z motornimi vozili in vprežno živino. Vse gorivo in olje, ki so ga nabavili ali zaplenili, so morali dostavljati v prometni odsek vojne oblasti 9. korpusa. Enako je veljalo tudi za motorna vozila, za katera je samo vojna oblast izdajala vozniška dovoljenja.

Prometni oficir komande goriškega vojnega področja je moral organizirati in vzdrževati promet med 9. in 7. korpusom ter z našim zaledjem v Gorici in Furlaniji. Največ so vozili po takratnih cestah, večkrat pa tudi po kolovozih. Zaradi različnih prometnih poti, so bila potrebna tudi različna prevozna sredstva. Ponekod je bilo treba material tudi prenašati, kar so opravile transportne čete. Na Idrijskem, Cerkljanskem in čepovanskem območju je bil položaj drugačen. Tam so bile poti bolj stalne, ker je bilo več osvobojenega ozemlja, hkrati pa so bile bolj nevarne in izpostavljene velikim sovražnikovim silam, ki so se spopadale z našimi enotami.

V letu 1944 so na poseben ukaz 9. korpusa popravili kolovoz Gojačevo—Selovec, da so po njem lahko vozili celo kamioni. Tritonski kamion je lahko po tej strmi poti prepeljal samo toliko materiala. Za 7. korpus je delovala transportna zveza preko komande mesta Senožeče (pozneje Postojna), preko komande mesta Cerkno pa je bila povezana s komando gorenjskega vojnega področja.

(se nadaljuje)

Dekleta mladinskega aktiva iz Prvačina so goriškemu vojnemu področju izročile zastavo

•TV-15• izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelek •TV-15•: Miklošičeva 28, pp 593/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK

• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35